

104.

Adalberts KRĪPĒNS,

stud.oec., matr.6136.

LATVIJAS SLIMO KASU LĪDZEKĻI
UN VIŅU IZLIETOŠANA.

Rīgā, 1929.

S A T U R S .

I. Apdrošināšana slimības gadījumos, kā sociālās likumdošanas sastāvdaļa; viņas attīstība.

- 1) Sociālā likumdošana, sociālā apdrošināšana un nodrošināšana slimības gadījumos.
- 2) Slimo apdrošināšanas vispārējā attīstība.

II. Slimo apdrošināšanas attīstība Latvijā.

- 3) Slimo nodrošināšana Baltijas guberņās pirms Latvijas valsts nodibināšanās.
- 4) Apdrošināšana slimības gadījumos patstāvīgā Latvijā.

III. Latvijas slimo kasu ienākumi.

- 5) Likuma noteikumi par slimo kasu ienākumiem un pastāvošās iemaksu normas.
- 6) Slimo kasu ieņēmumi.

IV. Latvijas slimo kasu izdevumi.

- 7) Likuma noteikumi par slimo kasu pienākumiem un pastāvošās izmaksu normas.
- 8) Slimo kasu izdevumi vispār.
- 9) Izdevumi dalībnieku ārstēšanai.
- 10) Izdevumi dalībnieku pabalstiem.
- 11) Izdevumi ģimenes locekļu ārstēšanai un pabalstiem.
- 12) Izdevumi pārvaldei, apvienojošo organizāciju uzturēšana, kultūrelie u.c. izdevumi.

V. Latvijas slimo kasu uzkrājumi.

- 13) Gadskārtējie atlikumi un iztrūkumi.
- 14) Slimo kasu mantība.

VI. Latvijas slimo kasu līdzekļu un saimniecības salīdzinājums ar citām valstīm.

- 15) Likumu noteikumu salīdzinājums.
- 16) Ieņēmumu, izdevumu un mantības salīdzinājums.
- 17) Tēzes.

PIELIKUMS:

Iespējas samazināt Latvijas slimo kasu ienākumus.

I.

APDROŠINĀŠANA SLIMĪBAS GADĪJUMOS,

KĀ SOCIĀLĀS LIKUMDOŠANAS SASTĀVDAĻA; VIŅAS ATTĪSTĪBA.

1.

SOCIĀLĀ LIKUMDOŠANA, SOC. APDROŠINĀŠANA UN NODROŠINĀŠANA
SLIMĪBAS GADĪJUMOS.

Sociālā likumdošana, kuŗas mērķis - saimnieciski vājo stāvokļa uzlabošana, algotā darba spēka attiecību noregulēšana pretī darba devējiem un valstij, ir vēl samērā ļoti jauna valsts darbības nozare. Vidus laiku valsts bija vienkārši par vāju, lai kautko darītu tautas labklājības pacelšanai. 17. un 18. gadu simteņos gan radās spēcīgas absolūtas monarķijas, kuŗas jau varēja uzstādīt iedzīvotāju labklājības veicināšanu par valsts uzdevumu, bet nekādu praktisku rezultātu tās nedeva. Viņu vienīgais iecienītais darbības paņēmiens - visu jautājumu sīka policējiska reglamentēšana no centra - nevien nespēja pacelt tautas labklājību, bet kļuva pat par smagu slogu visai sabiedrībai. Kā reakcija minētai valsts administratīvai aizbildniecībai, 18. g. s. beigās un īpaši 19. g. s. pirmajā pusē radās tā saucamais liberalais virziens, kuŗš, pēc Lassala vārdiem, gribēja uzdot valstij tikai naktsarga lomu, t. i. aizsardzību pret ārējiem ienaidniekiem un kārtības uzturēšanu valsts iekšienē, bet visu pārējo atstāt pilsoņu pašu nokārtošanai ar brīviem līgumiem. Šis virziens principā neatzina nekādu valsts iejaukšanos saimnieciskā dzīvē, tā tad neatzina arī sociālo likumdošanu, kuŗa izietu uz saimnieciski vājāko aizstāvēšanu likumdošanas ceļā.

Drīz vien radās opozīcija arī šim ekstremam: pirmkārt - ētiskā virziena zinātnieki, kuŗi prasīja cilvēka personības pacelšanu pāri mantām, vispārējās labklājības nostādīšanu pāri atsevišķu personu interesēm; otrkārt - tālredzīgāki politiķi un rūpnieki, kuŗi atrada zināmu valsts iejaukšanos par nepieciešamu, lai ar pārmērīgu nemantīgo ļaužu eksploataciju vai nu vienkārši neiznīcinātu valsts lielāko bagātību - dzīvo spēku, vai arī neapdraudētu sabiedrisko mieru. Šī virziena sekas bija - sociālās likumdošanas sākums.

Sociālās likumdošanas galvenās nozares ir: 1) darba aizsardzība un 2) sociālā apdrošināšana. Bet šeit ietilpst arī tādi jautājumi, kā rūpes par tautas veselību, dzīvokļiem, izglītību u. tml.

Darba aizsardzības likumdošana vecāka par sociālo apdrošināšanu. Pirmās sākumu redzam jau 19. g. s. iesākumā. Anglijā 1802. gadā valstvirš Roberts Pils (Peel) jau izveda "Moral and Healthy Act" bērnu darba ierobežošanai. Arī Francijā 1813. gadā izdeva likumu tai pašā nolūkā¹⁾. No tā laika darba aizsardzības likumdošana iet neapturamu attīstības gaitu. Sākumā šī gaita vēl diezgan gausa, bet 19. g. s. otrā pusē un īpaši 20. g. simtenī tā virzījies uz priekšu milzu soļiem, kā plašumā tā dziļumā.

Otra galvenā sociālās likumdošanas nozare - sociālā apdrošināšana - ievērojami jaunāka. Tos atsevišķos likumus, kuŗi dažās valstīs

1) Prof. Dr. K. Balodis, "Ekonomiskā Politika", A. Gulbja izd. Rīgā, 1923. g., lp. pp. 122 un 125.

parādījās sākot ar 19.g.s.vidu un mēģināja kautcik noregulēt darba devēju atbildību nelaimes gadījumos pie darba vai ārstniecības jautājumu, vēl grūti pieskaitīt sociālās apdrošināšanas aktiem, jo tajos vēl dominē privāttiesiskais moments. Sociālā apdrošināšana īstās vārda nozīmē sākās tikai ar 1883.gadā Vācijā izdoto likumu par apdrošināšanu slimības gadījumos. Drīz vien Vācija ieveda arī apdrošināšanu pret citiem riskiem. Vācijai sāka sekot citas valstis un sociālā apdrošināšana, samērā īsā laikā, ieguvusi jau plašu apjomu.

Sociālā apdrošināšana attiecas uz tiem riskiem, kuŗiem padotas saimnieciski vājākās šķiras, īpaši algotie darbinieki un viņu ģimenes. Algoto darbinieku vienīgais ienākumu avots parasti ir darba alga. Tiklīdz zūd spējas strādāt, vai arī darba aptrūkst, šī pilsoņa un viņa ģimenes eksistence nopietni apdraudēta. Sociālās apdrošināšanas uzdevums - šos draudus novērst. Teorijā sociālā apdrošināšana jau iekarojusi gandrīz vispārēju atzišanu, tomēr praksē tā vēl bieži atdurās uz šķēršļiem, galvenā kārtā - valsts saimniecisko nespēju realizēt tik plašus mērķus. Daži vēl mēģina arī izskaidrot to par pašu apdrošināmo personīgu lietu, kuŗā citām sabiedrības grupām un valstij, vismaz ar materiāliem upuriem, neesot jāpiedalās. Pretī tam iebilst sekošo:

1) algoto darbinieku ienākums no darba algas parasti mazs un tikko sedz vai pat nesedz paša darbinieka un viņa ģimenes eksistences izdevumus, tādēļ saviem spēkiem vien šāds pilsonis nespēj pret visiem riskiem nodrošināties; pie brīvprātīgās apdrošināšanās, kuŗa visur gājusi pa priekšu obligatoriskai, pierādījies, ka tieši vistrūcīgākās aprindas paliek ārpus apdrošināšanas;

2) cilvēks, kuŗa eksistence šodien vēl nav apdraudēta, parasti diezgan maz pat zūdas par nākotni, tādēļ apdrošināšanā nepieciešams zināms obligatorisms;

3) tiem iemesliem, kuŗi pārtrauc darba algas ienākšanu, kā slimība, nelaimes gadījums, bezdarbs u.tml. piemīt vairāk sociāls, nekā privāts raksturs; slimība vai nelaimes gadījums bieži sakarā ar sliktiem darba un dzīves apstākļiem, bezdarbs - ar vispārēju saimniecisku krīzi; tādēļ arī aizsardzībai pret šiem riskiem jāpiedod sociāls, nevis privāts raksturs;

4) sabiedrības dzīvā spēka uzglabāšanā un zudušu darba spēju ātrākā atjaunošanā ieinteresēta visa sabiedrība, jo ikviens darbinieks un ikviena darba diena atnes arī tautsaimniecisku labumu.

Pēc riskiem, pret kuŗiem nodrošina, varam atšķirt sociālā apdrošināšanā šādus veidus:

- 1) apdrošināšana pret slimības gadījumiem,
- 2) " " nelaimes gadījumiem,
- 3) " " apgādnieka nāvi,
- 4) " " invaliditāti,
- 5) " " vecuma nespēku,
- 6) " " bezdarbu.

Visi minētie sociālās apdrošināšanas veidi atzīti un daudzās valstīs jau ievesti, gan atsevišķi, gan apvienojot vairākus kopā. Šo veidu ievēšana parasti notiek pakāpeniski, atkarībā no zināmas valsts sabiedriskiem apstākļiem un saimnieciskām spējām.

Apdrošināšana pret slimības gadījumiem ir viens no galveniem un parasti pirmā vai otrā kārtā ievējamiem sociālās apdrošināšanas veidiem. Šai nozarei parasti pievieno arī apdrošināšanu pret grūtniecību un dzemdībām, tāpat arī apbedīšanas pabalsta izsniegšanu. Slimo apdrošināšanas mērķis - sniegt apdrošinātam un viņa ģimenei medicīnisku palīdzību un gādāt par viņu eksistenci slimības laikā. No tautsaimnieciskā viedokļa šīs apdrošināšanas nozares izdevumi, cik tālu tie nepieciešami, uzskatāmi par ražīgiem izdevumiem, jo palīdz saslimušam uzturēt vai drīzāk atgūt darba spējas un stāties atkal ražīgā darbā.

2.

SLIMO APDROŠINĀŠANAS VISPĀRĒJĀ ATTĪSTĪBA.

Apdrošināšana slimības gadījumos, kā obligatoriskas sociālās apdrošināšanas veids, radusies tikai 19. g. s. beigās. Bet kā brīvprātīga savstarpēja apdrošināšanās tā sastopama jau ļoti, ļoti sen.

Brīvprātīgā apdrošināšanās pret slimībām un nāvi sākumā koncentrējās draudzēs, gildēs, cunftēs, "draugu biedrībās". Pirmajā laikā tai piemita vairāk filantropijas, nekā apdrošināšanas raksturs, jo pamatā nebija likti iepriekšējs riska aprēķins un biedra tiesības, bet gan gadījums un žēlastība. Ar laiku apdrošināšanas moments top par dominējošo. Sāk arī dibināties īpašas savstarpējas palīdzības biedrības un zināma loma sāk piekrist radušamies strādnieku profesionālām organizācijām. Vispār pazīstama, piemēram, angļu "Trade Unions" darbība savu biedru apdrošināšanā pret streikiem un bezdarbu.

Tā kā brīvprātīgā apdrošināšanā visi izdevumi gūlās vienīgi uz pašiem apdrošinātiem, tad parasti saimnieciski visvājākās aprindas palika ārpus apdrošināšanas. Ap 19. g. s. vidu vairākas valstis jau atzina par nepieciešamu, ievest dažās nozarēs tā saucamo fakultatīvi-obligatorisko apdrošināšanu. Pašvaldībām vai vairāk apdraudētām rūpniecības nozarēm, piem. kalnraktuvēm, deva tiesību, uz vēlēšanos, ievest apdrošināšanu, kuŗa turpmāk pienākušiem strādniekiem jau bija obligatoriska.

Drīz vien izrādījās, ka arī fakultatīvi-obligatiskā apdrošināšana nedod vajadzīgo rezultātu un nedotu to arī tad, ja šo apdrošināšanas veidu attiecinātu arī uz plašākām aprindām.

Noskaidrojās, ka sociālā jautājuma nokārtošanai saskaņā ar laika prasībām nepieciešami noteikti radikāli soļi. Valstīm bija pakāpeniski jāstājas pie obligatoriskās sociālās apdrošināšanas ieviešanas.

Uz obligatoriskās sociālās apdrošināšanas ceļa pirmā nostājās Vācija ar savu 1883. gada 15. jūnija likumu par apdrošināšanu slimības gadījumos. Interesanti atzīmēt, ka šo pirmo īsto sociālās apdrošināšanas likumu neizstāvēja un neizveda vis vācu strādnieku pārstāvji, bet gan konservatīvais bet tālredzīgais politiķis Bismarks, cīnoties ar uzbrukumiem kā no labās, tā kreisās puses. Labais spārns negribēja nastas, ko sociālā apdrošināšana uzlika, kreisais - pa daļai šaubījās par Bismarka nodomu nopietnību, pa daļai negribēja izlaist no savām rokām iniciatīvi strādnieku jautājumus.

Vācija palika sociālās apdrošināšanas priekšgalā arī citās apdrošināšanas nozarēs, jo pēc gada tā jau izdeva likumu par apdrošināšanu nelaimes gadījumos un vēl pēc 5 gadiem - likumu par apdrošināšanu pret invaliditāti un vecumu. Vēlāk izdeva vēl arī citus likumus, tāpat arī laika prasībām piemērotus pārlabojumus un papildinājumus. Vācijai sekoja Austrija, izdodama 1887. gadā likumu par apdrošināšanu nelaimes gadījumos un 1888. gadā likumu par apdrošināšanu slimības gadījumos. Vēlāk pakāpeniski pievienojās citas valstis, pie kam apdrošināšana nelaimes gadījumos parasti ievēda pirmo un

tai sekoja apdrošināšana slimības gadījumos.

1926-27 gados obligatoriskā apdrošināšana slimības gadījumos, sākot ar starptautiskā darba biroja datiem, jau uzrāda sekošos skaitļus¹⁾:

V a l s t s	Kādā gadā apdrošināta	Iedzīvotāju skaits.	Strādājošo personu skaits.	Apdrošināto skaits.	% no iedzīv. skaita.	% no strādāj. skaita
Vācija	1883	62.348.782	31.985.000	22.000.000	32,0	62,1
Austrija	1888	6.639.809	3.604.752	2.278.699	34,3	63,2
Čekoslovākija	1888	13.985.890	8.227.145	2.691.747	19,3	43,2
Luksemburga	1901	262.694	--	47.174	16,6	--
Ungarija	1907	8.274.940	3.891.564	963.794	11,7	24,8
Norvegija	1909	2.772.414	1.069.960	596.184	21,6	55,7
Jugoslavija	1910	13.027.000	--	550.000	4,2	--
Anglija	1911	43.783.000	19.357.319	15.615.000	35,0	78,0
Krievija	1912	145.906.000	74.000.000	8.795.000	6,0	12,0
Latvija	1912	1.850.000	--	139.830	7,6	--
Igaunija	1912	1.107.059	392.039	33.561	3,8	8,9
Polija	1912	29.249.000	8.970.000	2.052.300	7,0	22,9
Bulgarija	1918	5.081.700	2.761.651	241.143	4,7	8,7
Japana	1922	55.849.000	15.970.000	1.897.711	3,3	11,9
Čīle		3.944.000	--	346.218	8,8	--
K o p ā		394.081.288		58.248.361	14,1	

Bez tam oblig.apdrošināšana slimības gadījumos vēl pastāv Irījā, Rumanijā, Portugālē, Grieķijā, bet jaunāko ziņu par šīm valstīm trūkst. 1928.gadā ieviesta oblig.apdrošināšana arī Lietuvā un pieņemts attiecīgs likums arī Francijā, kurš stāsies spēkā 1930.gadā. Pagaidām vēl Francijā dominē brīvprātīgā apdrošināšana; obligatoriskā apdrošināšana pastāv tikai Augš-Reinas, Apakš-Reinas un Mozeles departamentos, Elzasā-Lotringā, bet pārējā valsts daļā tā attiecināta tikai uz jūrnikiem un raktuvju strādniekiem (pavisam kopā ap 1 1/2 milj.obligatoriski apdrošināto). Arī Šveicē dominē brīvprātīgā apdrošināšana, pie kam valdība to diezgan ievērojami subsidē, bet obligatoriskās apdrošināšanas ieviešana atstāta atsevišķu kantonu ziņā; tādu ievēduši Bāzeles pilsētas, Apencelles un Sant-Gallenas kantoni, bet no 1926.gada arī Turgavas un Šafhauzenas kantoni. Bez tam oblig.apdrošināšana vēl pastāv dažās Itālijas provincēs, pārējā valsts daļā gan ir brīvprātīgā apdrošināšana²⁾.

Iespējams, ka uzrādītiem skaitļiem piemīt daži statistiski trūkumi, tomēr jēdzienu par obligatoriskās sociālās slimo apdrošināšanas stāvokli varam iegūt. Redzam, ka šī apdrošināšana jau ieviesta vairāk kā 20 valstīs, pie kam visas, izņemot Japānu un Čīli, atrodas Eiropā. Apdrošinātas pavisam pāri par 60 milj.personu, no tām ap 58 miljoni Eiropā. Apdrošināto procents dažādās valstīs ļoti dažāds. Pirmā vietā stāv Anglija, kur apdrošināti 35% iedzīvotāju jeb 78% strādājošo. Tai seko

1) "Darba Tiesības", sociālpolitiskis mēnešraksts, 1929.g.No.1, 10.lp.p. Jul.Treimanis, "Slimo apdrošināšana Latvijā", I.daļa 9.lp.p. Latv.slīmo kasu sav-bas izdevumi, Rīgā.

2) "Darba Tiesības", sociālpolitiskis mēnešraksts, Latv.slīmo kasu savienības izdevums, Rīgā.1924.gada No.6 - 30.lp.p.;1926.g.No.3 - 98.lp.p.; 1927.gada No.10 - 390.lp.p.;1928.g.No.12 - 423.lp.p.;1929.g.No.1 - 10 lp.p.

Austrija ar 34% resp.63% un Vācija ar 32% resp.62%. Norvegijā apdrošināti tikai 21% iedzīvotāju jeb 55% strādājošo, Čekoslovākijā - 19% iedzīvotāju jeb 43% strādājošo. Citās valstīs apdrošināto procents stipri zemāks. Vismazāk apdrošināto Japanā, Igaunijā, Jugoslavijā: tikai 3 - 4% iedzīvotāju.

Latvijā obligatoriski apdrošinātas pret slimībām 139.830 personas jeb 7,6% iedzīvotāju, bet pēc vispārējām ziņām pat pāri par 150.000 personu jeb apm.8% iedzīvotāju. Pieskaitot 98.000 ģimenes locekļu, kuri arī bauda apdrošināšanas labumus, Latvijas slimo kasu aizgādniecībā atrodas tuvu pie 250.000 personu jeb pāri par 13% iedzīvotāju. Vācijā, gan kopā ar ģimenes locekļiem iznāk ap 50% no visa iedzīvotāju skaita¹⁾

Daudzās valstīs, kur oblig.apdrošināšana slimības gadījumos vēl nav ieviesta, vai tā nav vispārēja, pastāv reglamentēta, bieži valsts un pašvaldību līdzekļiem ievērojami subsidēta, brīvprātīgā apdrošināšana. Tāda, piemēram, pastāv sekošās valstīs²⁾:

V a l s t s.	Iedzīvotāju skaits.	Strādājošo personu skaits.	Apdrošināto skaits.	% no iedzīv. skaita	% no strādāj. skaita.
Francija (bez Elz.-Lot.)	37.499.769	20.843.705	3.602.347	9,1	17,2
Danija	3.267.831	1.331.402	1.496.485	45,4	112,4
Šveice	3.880.320	1.859.896	1.160.710	29,9	62,4
Belģija	7.466.512	3.045.566	1.111.000	14,3	36,4
Itālija	38.755.576	16.370.514	1.058.191	2,7	6,4
Zviedrija	5.904.489	2.604.636	894.221	15,1	34,3
Spānija	21.389.842	7.507.580	338.999	1,9	5,3
Somija	3.105.103	1.465.697	61.949	2,0	4,2

Bez tam regulēta brīvprātīga apdrošināšana pastāv vēl Holandē, Kanadā, Argentīnā, Urugvajā, Austrālijā, Jaunzēlandē, Dienvid-Afrikas Savienotās Valstīs un Indijā, bet skaitļu par tām trūkst.

Dažās tabelē pievestās valstīs, kā Spānijā, Somijā, Itālijā - apdrošināto procents niecīgs. Turpretī Šveicē, kur, starp citu, valdība brīvprātīgo apdrošināšanu ievērojami subsidē, apdrošināti ap 30% iedzīvotāju jeb 62% strādājošo. Bet Danijs rāda vēl augstākus skaitļus un pārspēj pat valstis ar visplašāki attīstīto obligatorisko apdrošināšanu. Danijā apdrošināti ap 45% iedzīvotāju (Anglijā tikai 35%), bet, kopā ar ģimenes locekļiem līdz 60%. Danijā apdrošināts pat lielāks skaits personu, kā ir strādājošo, jo, sakarā ar apdrošināšanas brīvprātīgo raksturu, tur var apdrošināties arī sīkākā uzņēmēji un vispār nestrādājošas personas, tikai valsts un pašvaldības par tām nekā nepiemaksā, kā mēr par nemantīgiem tiek piemaksātas ļoti prāvas summas³⁾.

1) Latvijas slimo kasu savienības 1927.gada darbības pārskats - 4.lp.p.; pašas izdevums, Rīgā 1928.

2) "Darba Tiesības", sociālpolitiskis mēnešraksts, Latv. slimo kasu savbas izdev., Rīgā. 1929.gada No.1 - 11.lp.p.

3) "Darba Tiesības", sociālpolitiskis mēnešraksts, Latv. slimo kasu savienības izdev., Rīgā. 1924.gada No.6 - 30.lp.p.; 1926.gada No.4 - 138. lp.p.; 1927.gada No.6 - 192.lp.p.; 1929.gada No.1 - 11.lp.p.

II.

SLIMO APDROŠINĀŠANAS ATTĪSTĪBA

LATVIJĀ.

3.

SLIMO APDROŠINĀŠANA BALTIJAS GUBERNĀS

PIRMS LATVIJAS VALSTS NODIBINĀŠANOS.

Latvijā, tāpat kā citur, vispirms redzam brīvprātīgo apdrošināšanu. Pirmsākumi saskatāmi jau vidus laiku cunftēs, zeļļu apvienībās, palīdzības kašēs, kuņas jau dažādos veidos mēģināja rūpēties par saviem biedriem, kad tiem bija uzbrukusi kāda nelaime. Vēlāk, attīstoties rūpniecībai, radās fabriku strādnieki, kuņu stāvoklis bija vēl nedrošāks, kā viduslaiku amatniekiem. Tā medicīniskā palīdzība, ko strādnieki saņēma no darba devējiem, tie mazie gadījuma pabalsti, ko izmaksāja no sodu kapitāliem, tāpat arī pašvaldību palīdzība nespējniekiem, - bija ļoti trūcīgi, tādēļ strādnieki dibināja savstarpējas palīdzības biedrības un bērū kases, lai kautcik izpalīdzētos grūtos brīžos. Rīgā dažas šādas biedrības darbojās diezgan labi un skaitīja vairākus tūkstošus biedru (Tomkalna Latviešu Palīdzības biedrība, "Jonatans", u.c.), tomēr viņas apvienoja samērā niecīgu skaitu viduvēji atalgoto darbinieku. Viestrūcīgākie pilsētnieki, tāpat arī laucinieki palika tikpat kā neorganizēti. Tādēļ jāsaprot, ka Latvijā brīvprātīgā apdrošināšana plašu attīstību nekad nav sasniegusi.

Obligatīvajā apdrošināšanas attīstības pirmajā posmā Latvija, kā agrākās Krievijas sastāvdaļa, nav šķīrāma no pēdējās. Baltijas gubernas tika pie oblig. apdrošināšanas reizē ar pārējo Krieviju.

Pirmās domas par oblig. apdrošināšanu Krievijā neradās vis valdības aprindās, bet dažos rūpniekos un zinātniskās biedrībās. Zināmi, piemēram, Polijas kalnrūpnieku projekti jau ap 1870. gadu un Krievu rūpniecības un tirdzniecības veicināšanas biedrības projekti ap 1902. gadu, kuri tika iesniegti valdībai, lai ierosinātu obligatīvas apdrošināšanas ieviešanu slimības, nelaimes un invaliditātes gadījumos¹⁾.

Valdība piegriezās sociālai apdrošināšanai nobriedušo apstākļu spiesta, galvenā kārtā sakarā ar 1905. gada revolūciju. Ar likumprojektu par apdrošināšanu slimības gadījumos sāka darboties jau pirmā Valsts Dome, bet nepaguva nekā izdarīt, jo to drīz atlaida. Likumprojektu izstrādāja 4 gados (1908-1912) tikai trešā Valsts Dome ministra Vittes laikā, kurš skatījās uz šo jautājumu līdzīgi Bismarkam, un 1912. gada 23. jūnijā cars to apstiprināja par likumu ar nosaukumu **"Положение об обезпечении рабочих на случай болезни"**. To ietilpināja Krievijas rūpniecības darba likumu 1913. gada izdevumā, IV. sadaļas III. nodaļā, 257.-371. pantos.

1) Н.А.Вигдорчик - "Теория и практика соц. страхования" -
- выпуск III, изд. II, 50 un sek. 1p. pp.
Книгоиздательское т-во "Книга", Москва, 1923.

Tā kā šis likums noteica mūsu pirmskaņa slimo kasu darbību un arī tagad vēl atrodas mūsu slimo apdrošināšanas sistēmas pamatā, tad pie tā nedaudz jāapstājas-

1912.gada 23.jūnija likums attiecināja obligatorisko apdrošināšanu slimības gadījumos tikai uz fabriku, zavodu, kalnrūpniecības un iekšējās privātās satiksmes uzņēmumiem. Būvstrādnieki, tirdzniecības darbinieki, mājkalpotāji u.c. palika ārpus apdrošināšanas, nerunājot ne-maz par laukstrādniekiem, gadījuma strādniekiem u.tml. Bez tam - li-kums attiecās tikai uz uzņēmumiem, kuŗi, strādājot ar mehānisku dzinēj-spēku, nodarbināja vismaz 20 strādnieku, vai, kuŗi strādājot bez mecha-niska dzinēj spēka, nodarbināja vismaz 30 strādnieku. Sīkākos uzņēmumos strādājošie darbinieki tā tad bija no apdrošināšanas izslēgti.

Redzam, ka apdrošināmo kontingents samērā šaurš. Pēc valdības ie-priekšējā aprēķina šim likumam arī bija jāattiecas tikai uz apm.3 mil-joniem personu¹⁾.

Likuma izpildīšanai bija paredzēts dibināt slimo kases pie katra uzņēmuma; kopējas kases bija tiesība dibināt tikai uzņēmumiem ar mazāk par 200 strādnieku. Slimo kasu pārvaldes organi bija: 1) pilna sapul-ce, kuŗa sastāvēja no kases dalībnieku un darba devēju pārstāvjiem, pie kam balsttiesības bija sadalītas proporcionāli iemaksām, t.i. dalībnieku pārstāvjiem 3/5, darba devēju pārstāvjiem 2/5; priekšsēdētāja amats piekrita darba devējam. 2) valde, kuŗā strādniekiem par 1 pārstāvi vai-rāk, kā darba devējiem un priekšsēdētājs izvēlēts no valdes vidus.

Līdzekļus slimo kases ieguva no dalībnieku iemaksām un darba de-vēju piemaksām, tāpat arī no kapitālu un gadījuma ienākumiem. Dalībnie-kiem bija jāiemaksā 1 - 2% no algas. Darba devēji piemaksāja 2/3 no dalībnieku iemaksātās summas. 5 - 10% ienākuma bija jāieskaita rezer-ves kapitālā, pārējo varēja izlietot kārtējām vajadzībām.

Slimo kasu pienākums - izniegt saviem dalībniekiem pabalstus 26 resp.30 nedēļas slimību, dzemdību un nāves gadījumos un pirmās 13 ne-dēļas nelaimes gadījumos. Slimības un nelaimes gadījumos, saistītos ar darba nespēju, bija paredzēts pabalsts 1/2 - 2/3 algas apmērā ģimenes apgādniekiem un 1/4 - 1/2 algas apmērā vientuļiem. Dzemdību gadījumos bija jāmaksā no 1/2 līdz pilnai algai 2 nedēļas pirms un 4 nedēļas pēc dzemdībām. Apbedīšanai bija jāizsniedz 20 - 30-kārtēja dienas al-ga. Mediciniskās palīdzības sniegšana slimo kasu pienākumos neietilpa, jo tā bija jāsniedz, kā agrāk, darba devējam. Slimo kasēm gan bija tie-sība uz īpaša līguma pamata pārņemt ārstniecību no darba devēja, ja pēdējais tam piekrita. Līdz 1/3 līdzekļu slimo kases varēja arī iz-lietot pabalstu un mediciniskās palīdzības sniegšanai dalībnieku ģi-menes locekļiem.

Slimo kasu darbības pārraudzība piekrita fabriku inspekcijai un īpašām apdrošināšanas komisijām un padomēm.

Iniciatīvi slimo kasu nodibināšanā likums bija atstājis darba devējiem, tādēļ slimo kasu attīstības gaita bija diezgan gausa. Liku-ma izdošanas gadā pat nenoorganizējās neviena slimo kase. Pirmās di-bināšanas sapulces sākās tikai 1913.gada pavasarī. Pat 1916. un 1917. gados Krievijā bija nodibinājušās tikai ap 2000 slimo kases ar 1,6 - 1,7 milj. dalībniekiem, t.i. tikai nedaudz vairāk par pusi no valdības iepriekš aprēķinātā skaita²⁾.

1)

Dr. Н.А.Вигдорчик - "Теория и практика социального страхова-ния" - III. вып. - II. изд. стр. 96. Книгоизд. "Книга", Москва, 1923.

2)

Dr. Н.А.Вигдорчик - "Теория и практика соц. страхования" - III. выпуск - II изд. - стр. 129-130. Книгоиздательство "Книга" Москва, 1923.

Šis likums, kā jau minēts, pilnā mērā attiecās arī uz Baltijas gubernām un arī te slimo kasu organizēšana sākās tikai 1913.gada pavasarī. Pirmās strādnieku pilnvarnieku vēlēšanas notika:

30.martā - Jelgavā, Vestērmaņa fabrikā,
25.aprīlī - Rīgā, "Provodņika" fabrikā,
27.aprīlī - Liepājā, Beķera u.c.fabrikās.

Latgalē gan slimo kasu dibināšana sākās tikai 1913.gada rudenī. Tomēr slimo kasu organizēšanās gaita Baltijas gubernās bija veicīgāka, kā pārējā Krievijā. 1914.gada jūnijā jau darbojušās 79 slimo kases ar 80.500 dalībniekiem, t.i. bijuši apdrošināti jau ap 70% no tā skaita, kuŗu iepriekš aprēķinājuši fabriku inspekcija attiecībā uz Latvijas daļu. Par tālāko drošu ziņu nav, bet, pēc apmēra apvērtējuma var spriest, ka 1914.gada oktobrī būs darbojušās kādas 122 slimo kases ar 105.000 dalībniekiem; tas jau sastāda pāri par 90 % no iepriekš aprēķinātā skaita. Šis arī būs bijis augstākais skaits, jo pēc tam, sakarā ar mobilizāciju un evakuāciju, vēlāk arī - okupāciju, slimo kases ātri samazinājās vai pavisam iznīka. Atsevišķās gubernās dažādos momentos slimo apdrošināšanas stāvoklis bijis šāds¹⁾:

	1913.gada augustā		1914.gada jūnijā		1914.gada oktobrī	
	Kasu skaits	Dalīb- skaits	Kasu sk.	Dalīb- skaits	Kasu sk.	Dalīb- skaits
Vidzemē	2	3.159	40	61.000	69	82.000
Kurzemē	3	1.897	32	15.500	45	18.500
Latgalē	-	-	7	4.000	8	4.500
K o p ā	5	5.056	79	80.500	122	105.000

Redzam, ka 3/4 - 4/5 visu apdrošināto - Vidzemē. Tas - Rīgas iespāids, jo no 1914.gada oktobrī Vidzemē saskaitītām 69 kasēm Rīgā (ieskaitot Mīlgrāvi un Bolderāju) atradušās 62 slimo kases, no tām 17 kopējas kases un 45 kases pie atsevišķiem uzņēmumiem. Kopējās kases organizējušās gan pa rajoniem (piem.kopējās kases "Torņakalns", "Zasulauks", Mīlgrāvja kopējā), gan arī pa arodiem ("Apavi", Rīgas galdnieku kopējā, grāmatrūpnieku kopējā). Lielākā kopējā slimo kase bija Vidzemes gubernas kopējā No.51.slimo kase ar pāri par 18.000 dalībniekiem, bet lielākā atsevišķo uzņēmumu kase - pie "Provodņika" fabrikas ar pāri par 10.000 dalībniekiem. Visas pārējās kases bijušas 1) ievērojami sīkākas, dažas pat tikai ar nedaudziem simtiem dalībnieku.

Dalībnieku ārstēšanu neviena kase nav paspējusi pārņemt. Tāpat kases nav paspējušas noorganizēt arī kautcik ievērojamu medicīniskās palīdzības sniegšanu ģimenes locekļiem. Kases centušās noteikt maksimālās iemaksas, tāpat arī pabalstus. Vēlāk gan, kad kara un mobilizācijas apstākļu dēļ kasu ienākumi ievērojami saruka, pabalsti bija jāpazemina, jo nekādas ievērojamākas rezerves vēl nebija uzkrājušās. Sakarā ar kara apstākļiem kases drīz pilnīgi panīka.

Pēc februāra revolūcijas Krievijas pagaidu valdība izdeva 1917.gada 25.jūlijā "Pārgrozījumus un papildinājumus noteikumos par strādnieku nodrošināšanu slimību gadījumos", kuŗš spēkā pie mums arī tagad,

¹⁾ Jul.Treimanis - Slimo apdrošināšana Latvijā - 220,224 un 233-235 lp.pp. Latv.slomo kasu sav-bas izdevums, Rīgā, 1926.

ciktāļu to nav grozījuši Latvijas likumi. 1917.gada 25.jūlijā grozījums ievērojāmi paplašināja apdrošināmo kontingentu, kaut gan uz visu algoto darba spēku vēl likumu neattiecināja. Laukstrādnieki, tirdzniecības kalpotāji, mājkalpotāji - tāpat vēl palika ārpusē. Sīko uzņēmumu strādniekus pieskaitīja apdrošināmiem, ja vien uzņēmumā nodarbinātas vismaz 5 personas (agrāk - 20 un 30). Slimo kasu minimālo apmēru noteica uz 500 dalībniekiem (agrāk 200). Slimo kasu pārvaldi nodeva vienīgi pašiem dalībniekiem; darba devējiem atstāja tikai tiesību sūtīt vienu pārstāvi slimo kases revīzijas komisijā. Kasu līdzekļus pavairoja, uzliekot darba devējiem piemaksāt tikpat, cik iemaksā dalībnieki (agrāk 2|3); atsvabināja kases arī no pienākuma sniegt palīdzību 13 nedēļas nelaimes gadījumos. Pabalstu normas paaugstināja. Deva tiesību slimo kasēm pārņemt medicīniskās palīdzības sniegšanu savā rīcībā, neatkarīgi no darba devēja gribas; par to darba devējam bija jāmaksā kasei līdz 2% no dalībnieku algām.

Mātes nodrošināšanas uzlabošanai izdeva 1917.gada 17.oktobrī īpašu likumu, ar kuŗu pacēla pabalstu normas un pagarināja pabalstīšanas laiku.

Minētie pārgrozījumi attiecās arī uz Baltijas gubernām, bet praktiskas nozīmes tiem te pagaidām nebija. Visa vietējā rūpniecība bija evakuējusies, Kurzeme okupēta un drīz vien okupēja arī Rīgu un daļu Vidzemes. Tad sekoja juku laiki, kuŗos ne par kādu organizatorisku darbu nevarēja domāt.

Var teikt, ka pēc neatkarīgās Latvijas nodibināšanās sociālā apdrošināšana slimības gadījumos bija jāorganizē pilnīgi no jauna.

4.

APDROŠINĀŠANA SLIMĪBAS GADĪJUMOS

PATSTĀVĪGAJĀ LATVIJĀ.

Latvija, kā jauna, demokrātiska republika, piegriezusi vērību sociālās apdrošināšanas jautājumam no paša sākuma. Ar Tautas Padomes 1919.gada 5.decembra likumu Latvijā vispirms atstāti spēkā visi Krievijā līdz 1917.gada 24.oktobrim izdotie likumi, cik tālu tie saskan ar Latvijas valsts pamatprincipiem un nav atcelti vai grozīti ar Latvijas likumiem. Līdz ar to, attiecībā uz slimo apdrošināšanu, mums palika spēkā kā Krievijas 1912.gada 23.jūnija likums par strādnieku apdrošināšanu slimības gadījumos (Krievijas rūpniecības darba likumu IV.sadaļas III.nodaļa, 257-371.panti), tā arī Krievijas pagaidu valdības izdotie 1917.gada 25.jūlija pārgrozījumi šai likumā. Šie divi akti arī palikuši mūsu slimo apdrošināšanas iekārtas pamatos.

1920.gada 15.decembrī Satversmes Sapulce izdeva savus "Pārgrozījumus un papildinājumus pie likuma par strādnieku nodrošināšanu slimības gadījumos"¹⁾, ar nolūku pieskaņot pastāvošos likumus Latvijas apstākļiem. Salīdzinot ar Krievijas pagaidu valdības noteikumiem, apdrošināmo kontingentu ievērojami paplašināja: likumu par nodrošināšanu slimības gadījumos attiecināja jau uz visu algoto darba spēku, izņemot tikai tālbraucēju kugu kalpotājus, kara vīrus un laukstrādniekus; sīkiem uzņēmumiem vairs nekādu izņēmumu neparedzēja; likumu attiecināja arī uz valsts ierēdņiem, tikai tā spēkā stāšanās laiku atstāja noteikt Darba ministrijai. Patiesībā gan valsts ierēdņi vēl līdz šim laikam saņem palīdzību slimības gadījumos uz īpašu noteikumu pamata. Kā otru svarīgāko pārgrozījumu varam atzīmēt jaunu normu noteikšanu iemaksām slimo kasēs, pie kam, pretēji agrākiem likumiem, iemaksu pienākumu uzlika arī valstij. Paaugstināja arī apmērus dažiem pabalstiem. Tā kā par iemaksu un pabalstu apmēriem būs runa turpmākās nodaļās, tad šeit sīkāk pie tiem neapstāsimies.

Turpmākais likumdošanas akts šai nozarē - 1922.gada 14.janvārī Ministru kabineta izdotie "Pārgrozījumi un papildinājumi rūpniecības darba likumā"²⁾. Arī šie noteikumi uzsver, ka vārda "strādnieki" vietā jāliek "strādnieki un citi algoti darbinieki" un, kā pastiprinot to, piemetina, ka Darba ministrija noteic, kā izvest dzīvē pagaidu un nējauša darba strādnieku un sīkražotāju apdrošināšanu. Tagad jau šīm grupām nodibinātas īpašas slimo kases, piemērojoties šo grupu īpatnībām, kaut gan nav izslēgta arī viņu apdrošināšanas iespēja pārējās

1) Likumu un valdības rīkojumu krājums 1920.g.No.253.

2) Likumu un valdības rīkojumu krājums 1922.g.,No.27.

slimo kasēs. Vispārējie slimo apdrošināšanas principi spēkā arī attiecībā uz pagaidu darba strādniekiem un sīkražotājiem. Pēdējo apdrošināšanai gan fakultatīvs raksturs, pie kam nemaz nevar apdrošināties tādi sīkražotāji, kas nodarbina vairāk kā 3 algotus darbiniekus vai paši nestrādā līdz. Sīkražotāji paši sedz kā dalībnieku tā darba devēju iemaksas.

Tā paša 1922.gada 1.jūnijā Ministru kabinets atkal izdeva "Noteikumus par darba aizsardzību un strādnieku apdrošināšanu"¹⁾, kuri uzliek Krievijas likumos minēto fabriku inspektoru pienākumus darba inspektoriem un apdrošināšanas komisiju un padomju uzdevumus Darba resp. Tautas labklājības ministrijai.

Pēc visiem minētiem grozījumiem un papildinājumiem likumus par nodrošināšanu slimības gadījumos bija grūti pielietot. Tādēļ Tieslietu ministrijas Kodifikācijas nodaļa atzina par vajadzīgu, tos kodificēt un izlaist apvienota izdevuma veidā ar nosaukumu "Noteikumi par strādnieku un citu algotu darbinieku nodrošināšanu slimības gadījumos"; saīsināti tos mēdz saukt par Nosg. Kodificējums izdots 1922.gadā un tajā ietilpst visi likumi un rīkojumi, kas izsludināti līdz 1922.gada 31.augustam.

Tas - mūsu slimo apdrošināšanas noteikumu sistematizēts kopojums, jo turpmākie likumi un rīkojumi vairs principiēlas pārmaiņas neieveda. Pieminēt vēl varētu 1926.gada 17.maija likumu²⁾, kas sīkāk noregulēja mātes apdrošināšanas jautājumus.

Apskatījuši īsumā likumdošanas gaitu, piegriezīsimies slimo apdrošināšanas praksei Latvijā.

Pirmajos valsts organizēšanas gados slimo kasu vēl nebija. Pirmās slimo kases uzsāka darbību 1920.gada vasarā³⁾, t.i. gandrīz 2 gadi pēc Latvijas valsts nodibināšanas. Pirmajos gados ļoti ātri pieauga kā slimo kasu, tā apdrošināto skaits. Vēlākos gados pieaugums tapa arvienu mērenāks, bet apstājies tas vēl nav līdz šim. Kā attīstījusies slimo apdrošināšana Latvijas valstī, redzam no sekošās tabeles⁴⁾:

	R ī g ā		Provincē		K o p ā		
	Dalībnieki.	Ģimen. locekļi	Dalībnieki	Ģimen. locekļi	Slimo kases	Dalībnieki	Ģimen. locekļi.
1920.gadā					4	5.600	
1921. "					19	33.000	
1922. "	28.794		17.614		36	46.408	
1923. "	48.874	37.618	27.266	25.764	41	76.140	63.382
1924. "	67.281	50.642	38.559	32.655	42	105.840	83.297
1925. "	79.883	56.900	41.015	33.746	44	120.898	90.646
1926. "	90.404	57.872	47.096	35.218	42	137.500	93.090
1927. "	98.455	61.727	49.833	35.505	43	148.288	97.232
1928.g.1 III.	100.778	61.485	49.569	36.614	43	150.347	98.099

Apskatot tuvāki 1927.gadā apdrošināto sastāvu, redzam, ka starp slimo kasu dalībniekiem bijuši:

Rīgā - apm.57% vīriešu un 43% sieviešu
 Provincē - apm.68% " " 32% " un
 Visā Latvijā " " 61% " 39% "

1) Likumu un valdības rīkojumu krājums -1922.g., No.112.

2) Likumu un valdības rīkojumu krājums - 1926.g., No.69

3) "Valdības vēstnesis" 1923.g.No.258., 2.lp.p.-Darba ministrijas pārskats par 5 gadu darbību.

4) "Latvijas statistiskā gada grāmata 1927.g., Valsts stat.pārv.izdv. 93.lpp.; Latv.slimo kasu sav-bas 1927.g.darbības pārskats, 3.lp.p.

Starp ģimenes locekļiem bijuši:
 apm.2% pieaugušu vīriešu,
 " 47% " sieviešu,
 " 26% puisēnu un
 " 25% meiteņu.

Uz 1928.gada 1.martu Latvijā darbojušās šādas slimo kases ¹⁾:

R Ī ģ ā:

	<u>Dalībn.skaitis.</u>
1) Rīgas grāmatrūpniecības sl.kase -	2.910
2) " kopējā " " -	21.748
3) III.kopējā Rīgas " " -	2.897
4) Rīgas Pārdaugavas rajona " " -	5.817
5) Kooperatīvu un sab.iestāžu darb.slīmo kase -	<u>2.108</u>
6) XIII.Rīgas darbinieku " " -	7.696
7) Rīgas centralā " " -	16.713
8) " dzelzceļnieku " " -	4.104
9) " atsev.tirdzn.-rūpn.darbin. " " -	6.269
10) " un apkārtnes ēd.u.dzēr.uzņm." " -	1.883
11) ~~Latvijas skolotāju kopējā " " -~~	~~5.452~~
12) Tirdzniecības darbinieku " " -	1.799
13) Rīgas pagaidu strādnieku " " -	5.622
14) " mājkaltpotāju " " -	5.928
15) " un apkārtnes mājkaltpot.atsev." " -	2.663
16) " sīkražotāju " " -	<u>1.058</u>
17) " pašvaldības darbinieku " " -	<u>3.855</u>
18) Pašvaldību, lauksaimn.kooperācijas un piensaimniec.darbin. " " -	2.256

Kopā 18 slimo kases ar 100.748 dalībn.

P r o v i n c ē:

19) I.Jelgavas slimo kase -	5.595
20) Valmieras kopējā " " -	3.058
21) Rēzeknes aprinķa un pilsētas " " -	898
22) Ventspils darbinieku kopējā " " -	4.136
23) Cēsu " " -	1.591
24) Daugavpils pils.un apr.kopējā " " -	3.395
25) Tukuma " " -	1.757
26) Bauskas apv.strādņ.un kaltpot. " " -	738
27) Vecgulbenes un apkārtnes " " -	2.099
28) II.Liepājas " " -	4.804
29) Kuldīgas kopējā " " -	1.333
30) Saldus kopējā " " -	673
31) ~~Līgates papīru fabrikas " " -~~	~~462~~
32) Jaunjelgavas un apkārtnes " " -	332
33) Jēkabpils " " -	808
34) Slokas kopējā " " -	1.198
35) Daugavpils dzelzceļnieku " " -	2.333
36) Talsu kopējā " " -	1.317
37) Jelgavas apg.skolot., pašvaldību un sab.iest.darbinieku " " -	762
38) Valkas kopējā " " -	819

¹⁾ Latv.slīmo kasu savienības 1927.gada darbības pārskats.
 3.lp.p., savienības izdevums Rīgā, 1928.

39) Aizputes kopējā	slimo kase -	851
40) Ludzas pils.un apr.skolotāju un pašvald.darbinieku	" " -	881
41) Liepājas kopējā	" " -	7.404
42) " pagaidu strādnieku	" " -	1.818
43) Liepājas-Glūdas dzelzc.būv.uzņ.	" " -	507

Kopā - 25 slimo kases ar 49.569 dalībniekiem.
Pavisam kopā - 43 slimo kases ar 150.347 dalībniekiem.

Rīgā vislielākās kases ir Rīgas kopējā slimo kase ar 21.748 dalībniekiem un Rīgas centralā slimo kase ar 16.713 dalībniekiem, bet vismazākā ir Rīgas sīkražotāju slimo kase ar 1058 dalībniekiem. Vairums Rīgas slimo kasu skaita 2000 - 5000 dalībnieku.

Provincē lielākās kases ir Liepājas kopējā slimo kase ar 7.404 dalībniekiem un I.Jelgavas slimo kase ar 5.595 dalībniekiem, bet mazākās - Jaunjelgavas un apkārtnes slimo kase ar 332 dalībniekiem un Līgates papīrfabrikas slimo kase ar 462 dalībniekiem; pēdējām nav pat likumā noteiktā minimālā dalībnieku skaita. Vairums provinces slimo kasu skaita 500 - 2000 dalībnieku.

Caurmērā uz katru slimo kasi iznāk:

Rīgā	-	ap 5.600 dalībnieku
Provincē	" "	2.000 "
Visā Latvijā	-	" 3.500 "

Pavisam Latvijas slimo kasēs tagad apdrošinātas pāri par 150.000 personas, kas sastāda ap 8% iedzīvotāju skaita, bet, kopā ar līdzapdrošinātiem 98.000 ģimenes locekļiem - ap 13% no visiem Latvijas iedzīvotājiem. Ja nu pieskaitam apm.40.000 valsts ierēdņus un darbiniekus ar apmēram tikpat ģimenes locekļiem¹⁾, kuņi vēl pagaidām saņem slimības gadījumos palīdzību uz sevišķu noteikumu pamata, tad varam teikt, ka Latvijā bauda obligatoriskās slimo nodrošināšanas labumus pavisam kādas 330.000 personas jeb 17,5% no visiem iedzīvotājiem.

Latvijā nodibinājušās arī divas slimo kasu centralās, apvienotās organizācijas idejiskai darbības saskaņošanai un tādu praktisku uzdevumu veikšanai, kuņi atsevišķām kasēm nav pa spēkam.

No 1921.gada oktobra darbojas Rīgas slimo kasu starpbirojs, kuņā apvienotas visas Rīgas slimo kases. Viņa saimnieciskās darbības reāls izpaušums ir slimo kasu aptiekas, kuņu tīkls jau pārklājis visu Rīgu. Slimo kases uztur šīs aptiekas uz kooperatīviem pamatiem un tās atmet kasēm ikgadus prāvu peļņu, lai gan aprēķina medikamentus lētāki, kā privātās aptiekās.

No 1922.gada februāra pastāv arī Latvijas slimo kasu savienība - visu slimo kasu apvienošanai. Pēdējā laikā gan savienība savu uzdevumu vairs īsti neizpilda: no tās jau izstājušās vairākas pilsoniskās slimo kases un dažas vēl gatavojas izstāties, sakarā ar politiska rakstura nesaskaņām. No savienības saimnieciskiem pasākumiem mināmi Liel-Bātes tuberkulozo sanātōrija, Priedaines sanātōrija vieglākiem tuberkulozes slimniekiem un kopdzīve-sanātōrija Ķemeros.

¹⁾ Latvijas statistiskā gada grāmata -1927; 472-473.un 478.-479.lp. pp. Valsts stat.pārvaldes izdev., Rīgā.

III.

LATVIJAS SLIMO KASU IENĀKUMI.

5.

LIKUMA NOTEIKUMI PAR SLIMO KASU IENĀKUMIEM UN
PASTĀVOŠĀS IEMAKSU NORMAS.

Saskaņā ar Noteikumu par strādnieku un citu algotu darbinieku nodrošināšanu slimības gadījumos¹⁾ (saīsināts nosaukums - Nosg.) 59. pantu, Latvijas slimo kasu līdzekļi sastādās no:

- 1) dalībnieku iemaksām, darba devēju un valsts piemaksām;
- 2) kases mantas ienākumiem;
- 3) pabalstiem un ziedojumiem;
- 4) slimo kasu valžu uzliktām sodu naudām kases dalībniekiem;
- 5) darba devēju sodu naudām par kasei laikā neiemaksātām summām (1% mēnesī);
- 6) neparedzētiem ienākumiem.

Kases dalībnieku iemaksu apmērus nosaka kases pilna sapulce robežās starp 1% un 2% no algas; tikai slimo kasēm ar mazāk kā 400 dalībniekiem tiesība pacelt iemaksu apmēru līdz 3% no algas (Nosg. 60. p.) un tikai kasēm, kuŗu rezerves kapitāli sasnieguši summu, kas līdzīga kases izdevumu summai par divi pēdējiem pārskata gadiem, tiesība pazemināt dalībnieku iemaksas zem 1% no algām. Statutos var arī paredzēt iemaksu apmēra noteikšanu nevis procentos no algas bet pēc kategorijām (61. p.). To kases dalībnieku iemaksas, kuŗu alga nesasniedz Tautas labklājības ministrijas noteikto vienkārša darba strādnieka vidējo algu, nomaksā darba devējs no saviem līdzekļiem (63. p.).

Darba devējs piemaksā pie kases dalībnieku iemaksām šīm iemaksām līdzīgu summu (62. p.). Valsts kase piemaksā tikpat, cik darba devējs (63. p.).

Līdz šim pieminētie ienākumi domāti tikai naudas pabalstu izsniegšanai dalībniekiem un ģimenes locekļu ārstēšanai un pabalstiem. Ārstnieciskā palīdzība pašiem slimo kasu dalībniekiem principā sniedzama uz darba devēju rēķinu (Nosg. 5. p.). Medicīnisko palīdzību var organizēt pats darba devējs, bet slimo kasēm arī tiesība ņemt to savā pārziņā, neatkarīgi no darba devēja piekrišanas. Pēdējā gadījumā slimo kase vēl saņem no darba devēja uz vienošanās pamata sevišķu iemaksu 1% līdz 2% apmērā no kases dalībniekiem izmaksātās algas summas; ja vienošanās nav notikusi, tad iemaksas procentu nosaka Tautas labklājības ministrija (Nosg. 42. p.).

Redzam, ka pēc likuma, kopējie slimo kasu ienākumi var svārstīties starp 3% un 6% no dalībnieku algām gadījumā, ja medicīnisko palīdzību sniedz darba devējs, un starp 4% un 8%, ja medicīnisko palīdzību sniedz

¹⁾ Noteikumi par strādnieku un citu algotu darbinieku nodrošināšanu slimības gadījumos - Tieslietu ministrijas kodifikācijas nodaļas izdevums - Rīgā, 1922.

slimo kases. Pie tā vēl nāk klāt ienākumi no slimo kases kapitāliem, soda naudām un ziedojumiem, kuŗiem gan lielākas praktiskas nozīmes līdz šim vēl nav.

Izņēmums paredzēts slimo kasēm, kuŗās mazāk par 400 dalībnieku. To kopienākums var sniegties līdz 11% no dalībniekiem izmaksātās algas. Jāpiezīmē gan, ka šādas kases drīkst pastāvēt tikai ar sevišķu Tautas labklājības ministrijas atļauju, jo principā nav pielaižamas kases ar mazāk kā 500 dalībniekiem (Nosg.15.p.).

Vēl paredzēts izņēmums gadījumam, ja kāda kase, lai gan noteikusi likuma paredzētās maksimālās iemaksas, tomēr vēl nespēj sniegt likuma noteiktā minimālo palīdzību. Tad dalībnieku iemaksas var arī pacelt virs 2 resp. 3%, bet darba devēju un valsts piemaksas tādēļ nepaaugstinās.

Jāpiezīmē vēl, ka iemaksas jāizdara nevien no dalībniekiem izmaksātā kārtējā atalgojuma, bet arī no virsdarbu, procentuāla vai citāda atalgojuma, tāpat arī no naturāl-atalgojuma (dzīvokļa vai uztura) vērtības, ja dalībnieks šādus atalgojuma veidus saņem.

5 - 10% no dalībnieku iemaksām un darba devēju un valsts piemaksām, tāpat soda naudas, pabalsti un ziedojumi, kuŗu mērķis nav norādīts, un kases gada operāciju atlikumi ieskaitāmi rezerves kapitālā, kā mērtas sasniedz summu, līdzīgu izdevumu summai par divi pēdējiem gadiem (Nosg.71.p.). Pārējais ietilpst rīcības kapitālā, kuŗu var izlietot kases kārtējiem izdevumiem.

Redzējām, ka likums novelk tikai robežas slimo kasu ienākumiem un šāis robežās kasu līdzekļi var ievērojami svārstīties. Vienai slimo kasei var būt ienākumu normas pat divreiz lielākas, kā otrai. Rodas jautājums, kādas iemaksu un piemaksu normas tad faktiski pastāv Latvijas slimo kasēs?

Apskatot Latvijas slimo kasu savienības un Rīgas slimo kasu starpbiroja savāktos materiālus¹⁾, redzam sekošo ainu:

1925.gadā:

- 1) visās 16 Rīgas slimo kasēs dalībnieku iemaksas (un, līdz ar to, arī darba devēju un valsts piemaksas) noteiktas uz 2%, tā tad - maksimālās; 15 kasēs noteiktas uz 2% arī darba devēju iemaksas dalībnieku ārstēšanai un tikai viena kase - Latvijas skolotāju kopējā slimo kase (ar apm. 4700 dalībniekiem) - no šīs maksimālās normas nedaudz atkāpusies, nosakot darba devēju iemaksas ārstēšanai no 1,5 līdz 2%.
- 2) no 26 provinces slimo kasēm 25 kasēs tāpat pastāv 2% dalībnieku iemaksas un tikai Liepājas-Glūdas dzelzceļu būv.uzņ.slimo kasē (ar apm. 600 dalībniekiem) pastāv dalībnieku iemaksas 1% apmērā; darba devēju iemaksas ārstēšanai noteiktas 24 kasēs uz 2%, minētā Liepājas-Glūdas kasē uz 1% un Ludzas pilsētas un aprinča skolotāju un pašvald. darbin.sl.kasē (ar apm. 900 dalībniekiem) uz 1,5 - 2%.

1926.gadā -

redzam gluži to pašu stāvokli, tikai Liepājas-Glūdas dzelzceļu būv.uzņ.slimo kase, kuŗa 1925.gadā vēl turējās pie 1% dalībnieku un darba devēju iemaksām, tagad pacēlusī normu uz 1,5%.

Arī 1927.gadā stāvoklis līdzīgs, tādēļ varam sacīt, ka Latvijas slimo kasēs visumā pastāv maksimālās iemaksu normas un izņēmumi ir tik niecīgi, ka tie nepelna ievērības.

Ja nu vēl ievēro, ka viss vairums slimo kasu dalībnieku atrodas slimo kasu ārstēšanā un tikai nedaudzas atsevišķas darba vietas pašas

¹⁾ Šie materiāli nav publicēti.

sniedz medicīnisko palīdzību saviem darbiniekiem, tad varam teikt, ka caurmērā Latvijas slimo kasu ienākumi nebūs mazāki par 7,5 - 8% no viņu dalībnieku izpelnītā atalgojuma. Kā sīki izņēmumi būs vienīgi Rīgas dzelzceļnieku slimo kase (ar apm. 4100 dalībniekiem) un Daugavpils dzelzceļnieku slimo kase (ar apm. 2300 dalībniekiem), kurās vairums dalībnieku atrodas darba devēju ārstēšanā; šais kasēs ienākumi būs 6 - 6,5% no dalībnieku algām, bet tām tādēļ arī nav jādod saviem dalībniekiem medicīniskā palīdzība.

6.

SLIMO KASU IEŅĒMUMI.

Apskatījuši, kādas robežas novelk likums slimo kasu ienākumiem un kādas ienākumu normas faktiski pastāv Latvijas slimo kasēs, pieriešimies jautājumam, kādas summas tad ieplūst slimo kasēs?

Latvijas slimo kases gan sāka organizēties jau 1920.gada vidū un attīstījās samērā ātri. Bet pirmo gadu darbības skaitļi sīkākai apskatīšanai un salīdzināšanai nav īsti noderīgi aiz sekošiem iemesliem: 1) pirmajos darbības gados slimo kasēm vēl trūka piedzīvoju, nebija vēl izstrādājušies vienveidīgas darbības paņēmieni; slimo kasu darbībā valdīja dažādība un daudziem skaitļiem vēl piemita gadījuma raksturs; 2) no 1920.gada līdz šim laikam notikušas ievērojamas pārmaiņas darba algās, cenās un naudas vērtībā; 3) arī statistikas, skaitļu kopošanas paņēmienos izstrādājās zināma noteiktība un vienība tikai pakāpeniski, tādēļ pirmo gadu pārskatos bieži redzam pielietotus pavisam citādus principus un paņēmienus, kā pēdējo gadu pārskatos.

Mūsu mērķiem visnoderīgākie, un arī pilnīgi pietiekoši, būs skaitļi par pēdējiem noslēgtiem darbības gadiem: 1925., 1926. un 1927., jo tie raksturo mūsu slimo kasu darbību jau zināmas gatavības periodā un viņu salīdzināšanā ievērojamu, šķēršļu vairs nav. Pie tiem arī pakavēsimies tuvāk. (Skat. tabeli 24.lp.p.).

No pievestās tabeles redzam sekošo:

Slimo kasu ienākumu budžeta pamats un galvenā sastāvdaļa ir dalībnieku, darba devēju un valsts kārtējās iemaksas; tās sastāda 95 - 98% no visiem ienākumiem, pie kam darba devēji (kopā ar iemaksām ārstēšanai) nomaksā gandrīz pusi no šīs summas, bet dalībnieki un valsts apmēram pa ceturtdaļai. Uz visiem pārējiem ienākumiem kopā krīt tikai 2 - 5%, tā tad tie vēl slimo kasu budžetos nekādu ievērojamu lomu nespēlē; samērā strauji augusi gan peļņa no slimo kasu kopuzņēmumiem etc. (īpaši no slimo kasu aptiekām), tomēr arī 1927.gadā tā nesasniedz vēl 1,5% no ieņēmumu budžeta.

1927.gadā paši slimo kasu dalībnieki iemaksājuši apm. 3,2 milj. latu, darba devēji (kopā ar iemaksām ārstēšanai) apm. 6,2 milj. latu, bet valsts piemaksājusi 3,3 milj. latu; pārējie ienākumi pārsniedz 0,6 milj. latus, tā kā visas 43 slimo kases kopā ieņēmušas 13,4 milj. latu.

Uz katru slimo kasu dalībnieku rēķinot, 1925 - 27 gados caurmērā ieņemts:

Rīgas kasēs	-	apm. 93,96 un 99 latu gadā,
provinces "	-	" 66,70 " 73 " " ,
visās "	-	" 84,87 " 90 " " .

L A T V I J A S S L I M O K A S U I E Ņ Ē M U M I 1925 - 1927.gados ¹⁾.

Ieņēmumu avots.	1925.			1926.			1927.		
	Summa Ls.	% no kopsummas.	uz 1 dalībn. Ls.	Summa Ls.	% no kopsummas.	uz 1 dalībn. Ls.	Summa Ls.	% no kopsummas.	uz 1 dalībn. Ls.
RĪGĀ :									
1) Dalībnieku iemaksas un darba dev.piemaksas (līdzīgās daļās)	3.696.582, 50		46,27	4.434.644, 12		49,06	4.633.986, 99		46,97
2) Valsts piemaksas	1.844.764, 78		23,09	2.133.829, 89		23,60	2.402.524, 87		24,34
3) Darba devēja iemaksas ārstēšanai	1.701.379, 09		21,30	1.962.848, 59		21,71	2.206.229, 65		22,35
KĀRTĒJIE IENĀKUMI (bez ien.no mantas)	7.242.726, 37	97,8	90,66	8.531.322, 60	98,4	94,37	9.242.741, 51	94,5	93,66
4) Noguldījumu augļi	36.534, 14		0,46	45.084, 77		0,50	44.157, 30		0,45
5) Peļņa no uzņēmumiem, nekust.mantas u.tml.	19.581, 62	2,2	0,25	38.366, 92	1,6	0,42	149.688, 38	5,5	1,49
6) Soda naudas	32.574, -		0,41	49.311, -		0,55	71.542, 83		0,72
7) Dažādi ienākumi	73.136, -		0,92	5.393, -		0,06	274.606, 74		2,83
VISU IENĒMUMU KOPSUMMA	7.404.552, 13	100	92,70	8.669.478, 29	100	95,90	9.782.736, 76	100	99,15
P R O V I N C Ē :									
1) Dalībnieku iemaksas un darba dev.piemaksas (līdzīgās daļās)	1.414.433, 71		34,50	1.709.390, 79		36,29	1.848.435, 30		36,83
2) Valsts piemaksas	703.462, 78		17,16	834.962, 30		17,73	923.163, 31		18,40
3) Darba devēja iemaksas ārstēšanai	549.169, 49		13,39	666.346, 93		14,15	784.442, 60		15,63
KĀRTĒJIE IENĀKUMI (bez ienāk.no mantas)	2.667.065, 98	98,3	65,05	3.210.700, 02	96,8	68,17	3.556.041, 21	97,4	70,86
4) Noguldījumu augļi	16.117, 99		0,39	16.325, 70		0,36	19.377, 70		0,39
5) Peļņa no uzņēmumiem, nek.mantas u.tml.	13.241, 57	1,7	0,32	33.533, 85	3,2	0,71	41.018, 80	2,6	0,82
6) Soda naudas	14.294, -		0,35	23.563, -		0,50	30.371, 56		0,60
7) Dažādi ienākumi	3.624, -		0,09	32.622, -		0,69	4.562, 78		0,10
VISU IENĒMUMU KOPSUMMA	2.714.343, 54	100	66,20	3.316.744, 57	100	70,43	3.651.372, 05	100	72,77
L A T V I J Ā :									
1) Dalībn.iemaksas un darba dev.piemaksas (līdzīgās daļās)	5.111.016, 21		42,24	6.144.034, 91		44,68	6.482.422, 29		43,55
2) Valsts piemaksas	2.548.227, 56		21,06	2.968.792, 19		21,59	3.325.688, 18		22,34
3) Darba devēja iemaksas ārstēšanai	2.250.548, 58		18,62	2.629.195, 52		19,12	2.990.672, 25		20,09
KĀRTĒJIE IENĒMUMI (bez ien.no mantas)	9.909.792, 35	97,9	81,92	11.742.022, 62	98,0	85,39	12.798.782, 72	95,3	85,98
4) Noguldījumu augļi	52.652, 13		0,44	61.410, 47		0,45	63.535, -		0,44
5) Peļņa no uzņēmumiem, nek.mantas u.tml.	32.823, 19	2,1	0,27	71.900, 77	2,0	0,52	190.707, 18	4,7	1,28
6) Soda naudas	46.868, -		0,39	72.874, -		0,53	101.914, 39		0,68
7) Dažādi ienākumi	76.760, -		0,63	38.015, -		0,28	279.169, 52		1,87
VISU IENĒMUMU KOPSUMMA	10.118.895, 67	100	83,65	11.986.222, 86	100	87,17	13.434.108, 81	100	90,25

PIEZĪME: 1927.gada skaitļi atrodami sakopoti tieši tādā veidā, kā šeit pievesti. 1925.un 1926.gadu skaitļi bija jāizrēķina no rīcības kapitālu tabelēm, pieliekot kārt rezervēs ieskaitītās summas pēc atsevišķu slimu kasu pārskatiem, jo mums vajadzīgā veidā tie nav sakopoti. Sakarā ar to 1925.un 1926.gada skaitļi var nedaudz atšķirties no īstenības, bet tam nav praktiskas nozīmes.

¹⁾ Latvijas statistiskā gadu grāmata 1927.g., 93.un 99.lp.pp.Valsts stat.pārv.izdev.Rīgā, "Darba Tiesības", sociālpol.mēnešraksts, Latv.sl.kasu sav-bas izdev. 1926.g.No.10 - 417.lp.p.; 1928.g.No.1 - 7.lp.p. Ģapildin.1925.u.1926.gadu skaitļos - no atsevišķu slimu kasu gada pārskatiem.

Iznāk, ka katru gadu slimo kasu ienākums pavairojas par apm. 3 latiem uz dalībnieku. Tā kā iemaksu normās nekādas ievēribas cienīgas pārmaiņas nav notikušas, tad ienākumu pieaugums būs pa daļai sakarā ar peļņas pavairošanos no slimo kasu uzņēmumiem un kapitāliem, pa daļai sakarā ar algu caurmēra nelielu uzlabošanos.

Ievērojams tas, ka provinces slimo kases saņem caurmērā ievērojamā mazāk uz katru dalībnieku, kā Rīgas kases. Visos trīs aplūkotos gados uz katru provinces kases dalībnieku nav ienākušas ne 3/4 tās summas, kāda ienākusi caurmērā uz katru Rīgas kases dalībnieku. Iepriekšējā nodaļā redzējām, ka iemaksu normas provincē un Rīgā neko neatšķirās; visur valdīja maksimālās - 2% iemaksas. Tādēļ nupat minēto parādību varam izskaidrot vienīgi ar zemāko algu caurmēru provincē. Vienā pienākumu daļā - pabalstu izmaksā - tas nevar provinces kasēm nekādas grūtības radīt, jo pabalstu aprēķina pēc dalībnieka algas lieluma. Bet otrā daļā - ārstēšanas un pārvaldes izdevumos - grūtības gan iespējamas, jo šie izdevumi drīkstētu prasīt provincē tikpat, vai pat vēl vairāk, kā Rīgā.

Apskatot atsevišķu slimo kasu ienākumus 1927. gadā¹⁾, redzam, ka ir lielu starpību arī dažādu Rīgas un dažādu provinces slimo kasu ienākumos. Tais kasēs, kuŗas apvieno vairāk kvalificētus un labāki atalgotus darbiniekus, stāvoklis ievērojami labvēlīgāks, kā vienkāršu, slikti atalgotu darbinieku slimo kasēs.

Rīgā vislabvēlīgākā stāvoklī atradušās:

1) Rīgas pašvaldības darbin. kase	ar	Ls. 179,54	] uz katru dalībnieku gadā
2) Kooperatīvu un sab. iest. darb. k.	" "	" 143,85	
3) Latvijas skolotāju	" "	" 143,62	
4) Rīgas grāmatrūp. kop.	" "	" 142,98	

Bet vissliktākā stāvoklī bijušas:

1) Rīgas dzelzceļnieku kase	ar	Ls. 55,90	] uz katru dalībnieku gadā.
2) " un apkārtn. mājkalp. atsev. kase	ar	" 61,05	
3) " mājkalpotāju	" "	" 62,41	

Jāpiezīmē gan, ka Rīgas dzelzceļnieku kasē viss vairums dalībnieku atrodas darba devēja ārstēšanā, tādēļ tā, patiesībā, būtu pārrindojama no pirmās vietas trešā; līdz ar to vismazāko ienākumu dēļ pirmā vietā paliktu abas mājkalpotāju kases.

Vislielākās Rīgas slimo kasēs arī ienākumi bijuši zem caurmēra (Ls. 99,15). Šīs kases ienēmušas:

Rīgas kopējā slimo kase	-	Ls. 91,61	] uz katru dalībnieku gadā.
un " centralā " "	-	" 78,29	

Provincē vislabākie ienēmumi bijuši:

1) Jelgavas skolot. u. pašvald. darbin. kasei	ar	Ls. 119,20	] uz katru dalībnieku gadā.
2) Ludzas " " " " "	" "	" 100,65	
3) Rēzeknes pilsētas un aprinča	" "	" 88,34	

Bet vismazāk ienēmušas:

1) Jaunuelgavas un apkārtnes kase	ar	Ls. 52,12	] uz katru dalībnieku gadā.
2) Daugavpils dzelzceļnieku	" "	" 56,03	
3) Kuldīgas kopējā	" "	" 59,04	

Arī te jāpiezīmē, ka Daugavpils dzelzceļnieku slimo kasē vairums darbinieku ir darba devēja ārstēšanā, tā kā patiesībā šīs kases ienākumi nav tik slikti.

¹⁾ "Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, 1928. g. No. 10., 360.-361. lpp. Latv. slimo kasu savienības izdev. Rīgā, 1928.

Lielākās provinces slimo kases ieņēmumušas:

Liepājas kopējā kase - Ls.73,86 |
un I.Jelgavas kopējā kase - " 63,49 | uz katru dalībn.gadā.
Pirmās ienākums tā tad stāv nedaudz virs provinces kasu ieņē-
mumu caurmēra (Ls.72,77),bet otrās ienākums - ievērojami zem tā.

IV.

LATVIJAS SLIMO KASU

IZDEVUMI.

7.

LIKUMA NOTEIKUMI PAR SLIMO KASU PIENĀKUMIEM
UN PASTĀVOŠĀS IZMAKSU NORMAS.

Likums, piešķirot slimo kasēm tiesības uz zināmiem ienākumiem, uzliek tām arī noteiktus pienākumus, proti; palīdzēt saviem dalībniekiem slimības, dzemdību un nāves gadījumos. Dažus pienākumus likums formulē kā obligatoriskus, no kuŗu izpildīšanas slimo kasei nav tiesību izvairīties; citus, turpretīm, uzskata tikai par fakultatīviem, kuŗus slimo kase var uzņemt, ja spēj un atrod par vajadzīgu. Pie tam: daži pienākumi likums uzstāda noteiktus un negrozāmus apmērus; citiem - novelk tikai zināmas robežas, kuŗās slimo kasēm jāturās; bet attiecībā uz dažiem palīdzības veidiem atstāta slimo kasēm pilnīga rīcības brīvība.

Visu slimo kasu palīdzības darba lauku varam sadalīt 3 lielās daļās:

- 1) pabalstu izmaksa dalībniekiem,
- 2) dalībnieku ārstēšana (ja slimo kase to uzņēmusies),
- un 3) ģimenes locekļu ārstēšana un pabalstīšana.

Dalībnieku pabalstu starpā atrodam obligatoriskus un fakultatīvus.

Pirmkārt obligatoriski jāizsniedz pabalsti slimības vai sakropļojumu gadījumos, ja tie saistīti ar darba nespeju, - no 2/3 līdz pilnas algas apmēram, s'akot ar slimības 4. dienu līdz izveseļošanās dienai, bet ne ilgāki, kā 26 nedēļas; ja slimība atkārtojas, tad ne ilgāki, kā 30 nedēļas gadā (Nosg. 48., 49. un 50. pp.). Novilkta jās robežās slimo kase var noteikt dažādus pabalsta apmērus atkarībā no dalībnieka ģimenes stāvokļa (Nosg. 49. p.). Zem 2/3 algas var noteikt pabalstu tikai tad, ja dalībnieku ievieto slimnīcā (Nosg. 57. p.). Sakropļojumu gadījumos slimo kases sedz pabalstus vienīgi tad, ja šis pienākums nepiekrīt ipašām apdrošināšanas sabiedrībām pret nelaimes gadījumiem.

Redzam, ka šai pienākumu daļā likums atstājis slimo kasēm plašu rīcības brīvību, tādēļ interesanti zināt, cik lielus slimības pabalstus mūsu kases patiesībā maksā? Nekādi sistematizēti kopsavilkumi par to gan nav publicēti. Bet daļu ziņu savām vajadzībām savākušas slimo kasu apvienojošās organizācijas, dažus papildinājumus atrodam arī atsevišķu slimo kasu pārskatos. Šis jautājums pietiekoši svarīgs, lai pie tā apstātos, jo, kā vēlāk redzēsīm, slimības pabalsti sastāda gandrīz 4/5 no dalībniekiem pabalstos izmaksātās summas. Sekojošā tabelē konstatēsīm, cik slimo kases pielietojušas katru pabalsta normu pēdējos gados:

	R ī g ā						Provincē			
	Ģimenes apgādniekiem.			Vientuļiem.			Ģimen. apgādniek.		Vientuļ.	
	1925	1926	1927	1925	1926	1927	1925	1926	1925	1926
1) <u>Sāk izmaksāt pabalstu:</u>										
ar I. dienu	9	9	8	9	9	8	15	14	15	14
" II. "	5	5	4	5	5	4	4	4	4	4
" III. "	2	3	5	2	3	5	3	4	3	4
" IV. "	-	-	1	-	-	1	4	3	4	3
2) <u>Pabalsts slimojošiem, kas nav ieviet. ārstn. iestādēs:</u>										
66,7% no algas	1	1	-	1	1	-	4	5	7	8
70% " "	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
75% " "	2	1	2	2	1	2	11	8	10	7
80% " "	7	8	10	7	8	10	3	5	3	4
85% " "	-	-	1	-	-	1	-	3	-	3
90% " "	5	6	5	5	6	5	1	1	1	1
95% " "	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
98% " "	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
100% " "	-	-	-	-	-	-	6	1	5	1
? " "	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
3) <u>Pabalsts ievietotiem slimnīcā:</u>										
12,5% no algas	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
25 " " "	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-
33,3 " " "	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
40 " " "	1	1	1	1	1	3	-	-	1	2
50 " " "	1	1	-	7	7	8	4	4	12	13
60 " " "	-	-	1	1	2	1	2	4	1	1
65 " " "	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
66,7 " " "	3	4	3	2	2	3	11	9	1	-
70 " " "	1	1	2	2	-	1	1	-	-	1
75 " " "	4	4	5	-	1	1	3	2	3	1
80 " " "	3	4	2	1	1	-	2	4	2	3
90 " " "	2	2	3	-	1	1	1	-	1	-
98 " " "	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
100 " " "	-	-	-	-	-	-	2	1	2	-
? " " "	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
4) <u>Pabalsts ieviet. sanatorijā:</u>										
10 % no algas	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
12,5 " " "	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
20 " " "	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-
25 " " "	-	-	-	4	4	2	-	-	2	2
30 " " "	-	-	-	1	4	3	-	-	-	-
33,3 " " "	-	-	-	1	1	2	-	-	3	3

(Turpin.nākamā lapas pusē)

	R ī g ā						Provincē			
	Ģimenes apgādniekiem.			Vientuļiem.			Ģimenes apgādn.		Vient.	
	1925	1926	1927	1925	1926	1927	1925	1926	1925	1926
40% no algas	-	-	-	1	2	3	-	-	1	3
50" " "	5	6	5	5	4	5	8	6	9	8
60" " "	-	2	3	1	1	1	2	4	1	1
65" " "	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
66,7% " "	3	5	4	1	-	-	7	6	1	-
70% " "	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-
75" " "	3	1	1	-	-	-	4	2	3	1
80" " "	1	1	2	-	-	1	2	3	2	3
85" " "	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
90" " "	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
98" " "	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
100" " "	-	-	-	-	-	-	2	1	2	-
? " "	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2

Tabeli apskatot, novērojam sekošo:

- 1) Likums pavēl slimo kasēm izmaksāt pabalstu sākot ar ceturto slimības dienu, bet atstāj kasēm tiesību sākt izmaksu arī agrāk. Redzam, ka šo tiesību izlietojušas Rīgā gandrīz visas un provincē apm. 7|8 slimo kasu. Vairāk kā puse slimo kasu maksā pabalstu jau no pirmās slimības dienas, bet pārējās - no otrās vai trešās dienas; ar obligatorisko ceturto dienu sāk maksāt pabalstus tikai nedaudzas provinces slimo kases un 1927. gadā arī 1 neliela jaundibināta Rīgas kase.
- 2) Pabalsta apmēru slimiem kasu dalībniekiem, kuri ārstniecības iestādēs nav ievietoti, likums nosaka starp 2|3 un pilnu algu. Rīgā minimālo pabalstu (2|3) maksājusi tikai 1 neliela slimo kase 1925. un 1926. gados; bet 1927. gadā arī tā pabalstu paaugstinājusi, tā kā Rīgā vairs neviena kase nemaksā mazāk kā 75% no algas. Provincē gan vairākas kases turējušās arī pie likuma noteiktā minimālā pabalsta. Maksimālo pabalstu - pilnu algu - Rīgā neviena slimo kase nav maksājusi, bet provincē tādu maksājušas 1925. gadā veselas 6 kases; 1926. gadā gan piecas no tām pabalstus pazeminājušas un pilnas algas izmaksu turpinājuši vēl tikai nelielā Jelgavas un apkārtnes skolotāju un pašvaldības darbinieku slimo kasē. Rīgā 1927. gadā augstākā pabalstu norma ir 90% no algas. Vairums Rīgas slimo kasu, starp tām arī lielākās kases turējušās pie 80%, bet vairums provinces kasu - pie 75%. Caurmēra pabalstu norma tagad Rīgas kasēm (ievērojot dalībnieku skaitu) būs starp 80 un 85%, bet provinces kasēm starp 75 un 80%.

Jāpiezīmē, ka likums atļauj noteikt arī dažādas pabalstu normas ģimenes apgādniekiem un vientuļiem. Šo tiesību slimo kases tikpat kā nav izlietojušas, bet maksājušas visiem vienādus pabalstus; izņemumu te sastāda tikai nedaudzas provinces kases.

- 3) Attiecībā uz pabalstiem dalībniekiem, kuri ievietoti slimnīcās, likums nekādu minimumu nenosaka, bet atļauj gan kasēm pazemināt pabalstu zem 2|3 algas. Vai daudzas kases šo tiesību izlietojušas? Attiecībā uz ģimenes apgādniekiem - tikai pāris nelielas Rīgas kases un 8 provinces kases; bet attiecībā uz vientuļiem - vairāk kā puse slimo kasu kā Rīgā tā provincē.

Kā redzams, tad šai nozarē vairums slimo kasu pielietojušas ģime-

nes apgādniekiem augstākas, bet vientuļiem zemākas pabalstu normas. Slimnīcās ievietotiem dalībniekiem tagad caurmērā pabalstu (ievērojot dalībnieku skaitu) varam rēķināt: Rīgas kasēs - 70-75% no algas ģimenes apgādniekiem un 50-55% vientuļiem; provinces kasēs - 60-65% no algas ģimenes apgādniekiem un 45-50% vientuļiem.

4) Attiecībā uz pabalstiem dalībniekiem, kuŗi ievietoti ārstēšanai sanātorijās, piemērojami pēc analogijas likuma noteikumi par ārstējamajiem slimnīcās. Arī slimo kasu prakse šeit analogiska, tikai pabalstu normas pa lielākaī daļai vēl zemākas, kā ievietotiem slimnīcās, jo ārstēšana sanātorijās parasti ilgstošāka, dārgāka un saistīta ar slimnieka pastiprinātu ēdināšanu. Caurmēra pabalstu norma sanātorijās ievietotiem dalībniekiem (ievērojot dalībnieku skaitu) tagad būs; Rīgas kasēs - starp 55 un 60% no algas ģimenes apgādniekiem un starp 35 un 40% vientuļiem; provinces kasēs - starp 55-60% no algas ģimenes apgādniekiem un starp 40-45% vientuļiem. Piemetināms, ka šeit provinces kasēs caurmērs pat nedaudz augstāks, kā Rīgas kasēs, kā mēr citās nozarēs novērojam pretējo.

Otrs obligatoriski maksājamaī pabalsts ir pabalsts dalībniecēm dzemdību gadījumos, Uz šo pabalstu tiesības tām kases dalībniecēm, kuŗas pirms dzemdībām piedalījušās kādā slimo kasē ne mazāk kā 3 mēnešus, un tikai tai laikā, kad viņas neestrādā algotu darbu (Nosg.51.p.). Pabalsts izmaksājams 4 nedēļas pirms un 8 nedēļas pēc dzemdībām dalībnieces pilnas algas apmērā. Kā laiku tā apmēru stingri noteicis likums un slimo kasēm tikai atliek to izpildīt. Šai nozarē slimo kasēm nekāda rīcības brīvība nav atstāta.

Obligatoriķi jāizsniedz arī pabalsts dalībnieku apbedīšanai 20- līdz 30-kārtējas mirušā dalībnieka dienas algas apmērā (Nosg.52.p.). Patiesībā gandrīz visas slimo kases maksā maksimālo pabalstu - 30-kārtēju dienas algu; tikai 3 nelielas kases (viena Rīgā, divas provincē) izmaksā mazāk.

Fakultatīvs ir t.s. zīdīšanas pabalsts, kuŗu kases var izsniegt dalībniecēm-mātēm līdz 1/4 no algas bērna barošanai pirmajos 8 dzīvības mēnešos (Nosg.51.p.). Viss vairums slimo kasu, kā Rīgā tā provincē, šo pabalstu tomēr maksā. Lielā daļa slimo kasu izsniedz to likuma atļautos maksimālos apmēros. Dažas kases gan maksā tikai 1/5, 1/6 vai pat 1/8 algas un izmaksu turpina tikai 3 vai 6 mēnešus.

Dalībnieku ārstēšanas noteikumi attiecas uz slimo kasēm tikai tad, ja viņas ārstēšanu pārņēmušas savā ziņā; pretējā gadījumā tie attiecas uz darba devēju. Tā kā viss vairums dalībnieku mums atrodas slimo kasu ārstēšanā, tad šie pienākumi tikpat kā pilnīgi gulstas uz pēdējām, bet kases par to saņem īpašu iemaksu no darba devēja (parasti 2% apmērā).

Saskaņā ar likumu, obligatoriķi sniedzama kases dalībniekiem sekošā medicīniskā palīdzība:

- 1) pirmā palīdzība piepēšas saslimšanas un nelaimes gadījumos;
- 2) ambulatoriska ārstēšana;
- 3) dzemdēšanas palīdzība;
- 4) ārstēšana slimnīcās pie pilna uztura un
- 5) zāles, pārsienamie līdzekļi un citi nepieciešamie medicīniskie piederumi (Nosg.38.p.).

Viss minētais jādod bez maksas; saslimumos, kuŗi nav saistīti ar darba spējas zaudēšanu - līdz tam laikam, kā mēr saslimušais ir kases dalīb-

nieks, bet, saslimumos, kuņi saistīti ar darba spējas zaudēšanu - tikpat ilgi, cik pabalsts, t.i. 26 resp. 30 nedēļas gadā (Nosg. 39. p.).

Fakultatīvi var sniegt arī dažādus speciālas, klimatiskas un kurortu ārstēšanas veidus, tāpat arī dažādus medicīniskus palīglīdzekļus, ņemot, uz vēlēšanos, arī piemaksas par tiem.

Kā redzams, likums noteikti formulē, ka vienkāršākā medicīniskā palīdzība sniedzama obligatoriski un bez maksas; šai daļā slimo kases nekādas izvēles nav un viena kase var atšķirties no otras tikai ar labāku ārstu sarakstu vai augstākiem ārstu honorāriem. Turpretīm speciālā, klimatiskā un kurortu ārstēšana, tāpat arī dažādu medicīnisku palīglīdzekļu izsniegšana ir fakultatīvas un kases var tās dot vai nedot, ņemt vai neņemt piemaksas.

Jāsaka, ka arī kvalificētos ārstniecības veidus katra kase cenšas sniegt. Lielāko daļu no tiem slimo kases mēdz dot dalībniekiem bez maksas, bet sastopamas arī nelielas piemaksas par ārstēšanu elektrības un gaismas kabinetos un kurortos, biežāki - par dārgmetālu plombēm zobu ārstniecībā, bandažām un citiem piederumiem. Noteikumi visumā ļoti dažādi, grūti sistematizējami. Jēdzienu par šo ārstniecības veidu nozīmi iegūsim, apskatot slimo kasu izdotās summas katram ārstēšanas veidam.

Trešā slimo kasu darbības nozare - ģimenes locekļu ārstēšana un pabalstīšana - vispār nav obligatoriska, bet tikai - fakultatīva. Palīdzība te var izpausties visos taīs pašos veidos, kādi jau minēti, runājot par kases dalībnieku pabalstiem un ārstēšanu. Tikai ģimenes locekļiem slimo kase nevar atvēlēt vairāk, kā 1/3 no ienākošo iemaksu un piemaksu kopsummas; palīdzības apmēru robežas nosakāmas statutos (Nosg. 37. p.).

Latvijas slimo kases mēdz izsniegt ģimenes locekļiem pabalstus dzemdību gadījumos, zīdīšanai un apbedīšanai, tāpat arī ārstēt saslimušos ģimenes locekļus.

Vienreizējus pabalstus dzemdību gadījumos (kases dalībnieku sievām) izmaksā gandrīz visas slimo kases kā Rīgā tā provincē; izņēmumi ļoti reti. Bet pabalsta apmērs mēdz būt ļoti dažāds; pēdējos gados Rīgas slimo kasēs tas svārstījies starp 15 un 240 latiem, bet provinces kasēs starp 10 un 60 latiem. Vismazākās un vislielākās summas gan maksājušas tikai dažas atsevišķas kases, kāmēr vairums turējies pie viduvējiem dzemdību pabalstiem. Caurmērā pabalsts ģimenes locekļiem dzemdību gadījumos (ievērojot dalībnieku skaitu) tagad būs Rīgas kasēs ap 40-45 latiem, provinces kasēs ap 30-35 latiem.

Zīdīšanas pabalstu kases dalībnieku sievām vienā vai otrā veidā maksā visas Rīgas kasēs, bet provincē gan tikai apm. 1/3 slimo kasu. Viss vairums Rīgas slimo kasu izsniedz šo pabalstu 6-8 mēnešus pa 6-10 latiem mēnesī. Apmēram pie tādām pat normām turas pa lielākaļ daļai arī tās provinces kases, kuŗas šo pabalstu ievēdušas.

Pabalstu ģimenes locekļu apbedīšanai maksā visas slimo kases Rīgā un provincē. Pabalsta apmērs parasti atkarīgs no mirušā ģimenes locekļa vecuma. Vairums slimo kasu šai nolūkā sadala ģimenes locekļus 3 grupās: pieaugušos (virs 16 gadiem), pusaudžos (no 8-16 gadiem) un bērnos (līdz 8 gadiem); dažas kases, turpretīm, sadalīšanai par mērauklu ņem 5., 10. un 18. dzīvības gadu, dažas arī dala tikai 2 grupās. Vairums Rīgas slimo kasu izmaksā mirušo

pieaugušo apbedīšanai	- 50 - 70	latus,	
pusaudžu	"	- 40 - 50	" un
bērnu	"	- 30 - 50	" .

Vairums provinces slimo kasu izsniedz
 pieaugušo gim.loc.apbedīšanai - 30-60 latus,
 pusaudžu " - 20-40 " un
 bērnu " - 20-30 " .

Gimenes locekļu ārstēšanas uzdevumu izpilda visas slimo kases. Parasti gimenes locekļiem sniedz visu to pašu medicīnisko palīdzību, kādu saņem kases dalībnieki; starpība tikai tā, ka pa lielāka daļa kases ņem no gimenes locekļiem par daudziem ārstēšanas veidiem zināmas piemaksas.

Piemaksas par vizītēm pie ārstiem Rīgas slimo kasēs tikpat kā netiek lietotas, bet dažās provinces kasēs gan pastāv. Viņu apmērs - ļoti dažāds; 15-40 santimu no vizītes vai 10-50% no ārsta honorāra.

Totiesu piemaksas par zālēm tagad tiek praktizētas gandrīz vispār, lai gan pirmajos gados daudzas kases izmēģināja sniegt zāles par brīvu. Viss vairums Rīgas slimo kasu 1927.gadā ņēmušas 20% no zāļu vērtības; tikai dažas kases apmierinājušās ar 10-15% piemaksu, bet viena kase ņēmusi pat 50%. Provinces slimo kasēs dažādība lielāka; tur sastopamas visdažādākās piemaksu normas, sākot no 10 un beidzot ar 50%; vidējā norma būs ap 25%.

Piemaksas par gimenes locekļu ārstēšanu slimnīcās Rīgas slimo kases tikpat kā nelieto, bet provinces kasēs tās sastopamas diezgan bieži. Nekādu vienādību normās nevaram novērot; piemaksas svārstās starp 10 un 50% no slimnīcu rēķiniem.

Par kvalificētākiem un dārgākiem ārstēšanas veidiem, kā: sanātōrijām, kurortiem, elektrisko un gaismas dziedināšanu, tāpat arī par zobu ārstēšanu - ņem piemaksas vairums Rīgas slimo kasu un gandrīz visas provinces kases. Piemaksu normās un noteikumos valda vislielākā dažādība, tā kā to sistematizēšana ļoti apgrūtināta. Varam gan novērot, ka Rīgas kasēs dominē 20-33 l|3% piemaksas, bet provinces kasēs - 25-50% piemaksas. Jēdzienu papildinās ziņas par šiem mērķiem izlietotām summām (11.nod.).

Beigās vēl būs interesanti atzīmēt, ka jautājumam par pabalstu apmēriem un ārstēšanas normām Rīgas slimo kasu starpbiroja padome veltījusi 1927.gada 13.decembrī īpašu sēdi, kurā izstrādājusi t.s. normālos pabalstu un ārstēšanas apmērus 1928.gadam Rīgas slimo kasēm. Šie padomes lēmumi nav slimo kasēm saistoši un netiek arī visās kasēs ievēroti. Tomēr tie pa daļai atspoguļo vairāk ieviesušos kārtību, pa daļai arī uzskatāmi kā autoritatīvs atzinums un tādēļ pelna, ka tos īsumā atzīmējam.

Kā normāli naudas pabalsti Rīgas slimo kasu dalībniekiem atzīti:

1) Slimības gadījumos:	<u>gim.apgādn.</u>	<u>vientuļiem.</u>
a) ārstējoties mājās -	80%	80%
b) " slimnīcā -	70%	40%
c) " sanātōrijā -	50%	25%

Pabalsta izmaksu sākt ar otro slimības dienu.

- 2) Zīdīšanas pabalstu maksāt 8 mēnešus 25% apmērā no algas.
- 3) Apbedīšanai izsniegt 30-kārtēju dienas algu.

Visu ārstēšanas veidus, arī neobligatoriskos, kvalificētos, ieteikts dot kases dalībniekiem par brīvu. Piemaksas paredzētas tikai par dārgmetālu plombēm. Bet mākslīgie zobi un protēzes paredzēti pilnīgi uz paša dalībnieka rēķinu.

Gimenes locekļiem par normāliem uzskatīti šādi pabalsti:

- 1) Dzemdību gadījumā vienreizīgi Ls.50,-
- 2) Zīdīšanas pabalsts dalībnieku sievām Ls.10 mēnesī 8 mēnešu laikā
- 3) Ģimenes locekļu apbedīšanai - pieaugušiem - Ls.60,-
pusaudžiem - " 50,-
bērniem - " 40,-.

Attiecībā uz ģimenes locekļu ārstēšanu ieteikts; dot par brīvu ārstēšanu slimnīcās un sanātorijās; zobu ārstēšanu izdarīt uz tādām pat noteikumiem, kā dalībniekiem; par ārstu apmeklēšanu ņemt piemaksu 10 sant.no vizītes vai 15% no ārstu honorāra; par zālēm, elektrības un gaismas seansiem, kurortu ārstēšanu un dažādiem medicīniskiem palīg līdzekļiem ņemt piemaksu 20% apmērā.

Apskatu beidzot, piezīmēsim vēl, ka dalībnieks iegūst visas tiesības tūlīt ar iestāšanos darbā kasei pievienotā darba vietā. Izņēmums paredzēts vienīgi pabalsta saņemšanai dzemdību gadījumā; tiesības uz pēdējo, kā jau minēts, dalībniece iegūst tikai pēc 3 mēnešu līdzdalības kautkāda slimo kasei. Līdzdalība un, līdz ar to, tiesības izbeidzas, kad persona iestājas citas slimo kases dalībnieku skaitā (resp. pāriet darbā uz citai kasei pievienotu darba vietu), bet ne vēlāk, kā mēnesi pēc darba izbeigšanas kasei pievienotā darba vietā (Nosg.18.p.). Tā tad dalībnieks, kuŗš, pēc darba atstāšanas kasei pievienotā darba vietā, nenokļūst citas slimo kases apgādībā, patur savas tiesības vēl mēnesi pēc darba pārtraukšanas bijušā darba vietā.

SLIMO KASU IZDEVUMI VISPĀR.

Iepriekšējā nodaļā redzējām, kādus pienākumus likums uzliek slimokasēm un kādā apmērā kases šos pienākumus veic. Tagad apskatīsim, kādas summas izdod slimokases savu pienākumu izpildīšanai.

Pagaidām aplūkosim tikai, cik slimokases izdevušas pavisam un cik no tā izlietots katrai darbības nozarei. Atsevišķu nozaru tuvāku apskati atstāsim turpmākām nodaļām, kurās pakavēsīsimies šikāki pie katra atsevišķa izdevumu posteņa.

Apskatīsim skaitļus par trīs pēdējiem noslēgtiem gadiem, tāpat, kā to darījām aplūkojot ieņēmumus.

(Skat. tabeli 36. lppusē).

Pievestā tabele rāda sekošo:

Slimokasu izdevumu budžetos galvenā loma piekrīt izdevumiem palīdzībai, kā tam arī gluži dabīgi vajaga būt. Rīgas kasēs 88-88,5%, provinces kasēs 86-87,5%, caurmērā ap 88% no visiem izdevumiem izlietots palīdzības sniegšanai slimokasu dalībniekiem un ģimenes locekļiem; pārējais krīt uz dažādiem citiem izdevumiem. Izdevumos palīdzībai vienmēr un visur pirmā vietā stāv dalībnieku ārstēšana, otrā vietā - pabalsti dalībniekiem un pēdējā vietā - ģimenes locekļu ārstēšana un pabalsti. Citos izdevumos dominējošā loma piekrīt pārvaldes izdevumiem; pārējie izdevumi samērā niecīgi.

1927. gadā visas 43 slimokases izdevušas savu dalībnieku ārstēšanai apm. 5,1 milj. latu, dalībnieku pabalstiem 3,4 milj. latu, ģimenes locekļu ārstēšanai un pabalstiem 2,8 milj. latu, pārvaldei 1,3 milj. latu, citiem izdevumiem apm. 0,2 milj. latu; pavisam kopā - 12,8 milj. latu (no ieņemtām 13,4 milj. latām).

Atsevišķas darbības nozares prasījušas no slimokasēm 1925 - 27 gados apmēram šādas summas (latos) uz katru dalībnieku gadā:

	Rīgā	Provincē	Latvijā
1) Dalībnieku ārstēšana	31-37	21-28	28-34
2) " pabalsti	22-25	16-19	20-23
3) Ģim. locekļu ārstēš. pab.	20-21	14-15	18-19
4) Pārvaldes izdevumi	9-9,4	7,8-7,9	8,5-9
5) Citi izdevumi	1-1,4	0,6-1	1-1,2

K o p ā - 83-94 60-71 75-86

Slimokasu izdevumi caurmērā pavairojas par 5-6 latiem uz katru dalībnieku gadā. Ieņēmumu pieaugumu turpretim varējām konstatēt tikai par apm. 3 latiem uz dalībnieku (skat. 6. nodaļu), tādēļ atlikumiem ikgadus jāsamazinās, kā to vēlāk tiešām arī redzēsīm. Tālāk redzam, ka provinces slimokases izdod uz katru dalībnieku tikai apm. 3/4 no tā, ko izdod Rīgas kases. Interesanti atzīmēt, ka apmēram tādu pat samēru konstatējām arī starp provinces un Rīgas kasu ieņēmumiem, tā tad iznāk, ka kases caurmērā itkā rīkojušās saskaņā ar savām spējām.

LATVIJAS SLIMO KASU IZDEVUMI 1925 - 1927.gados 1).

I z d e v u m i.	1925.			1926.			1927.		
	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.
<u>R Ī ģ ā :</u>									
1) Dalībnieku pabalsti	1.744.341, 64		21,84	2.136.044,58		23,63	2.481.984,30		25,15
2) " ārstēšana	2.510.484, 09		31,43	3.072.379,95		33,99	3.677.833,38		37,28
3) Ģim.locekļu ārstēšana un pabalsti	1.580.883, 01		19,79	1.779.213,93		19,68	2.023.924,18		20,51
IZDEVUMI PALĪDZĪBAI	5.835.708, 74	88,0	73,06	6.987.638,46	88,4	77,30	8.183.741,86	88,5	82,94
4) Pārvaldes izdevumi	701.204, 56		8,78	830.888,43		9,19	930.214,25		9,43
5) Apvienoj.organizāc.un kultur.izd.	31.632, 96		0,40	46.001,86		0,51	46.610,39		0,47
6) Zaudētās iemaksas (sliktie debit.)	60.091, 71	12,0	0,75	21.863,70	11,6	0,24	37.255,90	11,5	0,38
7) Dažādi izdevumi	1.813, 12		0,02	18.709,60		0,20	50.174,46		0,51
VISI IZDEVUMI	6.630.451, 09	100	83,01	7.905.102,05	100	87,44	9.247.996,86	100	93,73
<u>P r o v i n c ē :</u>									
1) Dalībnieku pabalsti	664.980, 24		16,21	878.617,15		18,66	956.761,44		19,07
2) " ārstēšana	842.865, 46		20,55	1.208.381,62		25,66	1.416.878,58		28,24
3) Ģim.locekļu ārstēšana un pabalsti	587.183, 51		14,32	723.403,81		15,36	766.950,68		15,28
IZDEVUMI PALĪDZĪBAI	2.095.029, 21	85,8	51,08	2.810.402,58	86,9	59,68	3.140.590,70	87,6	62,59
4) Pārvaldes izdevumi	321.527, 47		7,84	371.722,27		7,89	395.872,16		7,89
5) Apvienoj.organizāc.un kultur.izd.	17.060, 66		0,42	19.678,05		0,42	21.197,64		0,42
6) Zaudētās iemaksas (sliktie debit.)	3.634, 30	14,2	0,09	865,76	13,1	0,02	13.148,12	12,4	0,26
7) Dažādi izdevumi	4.400, 39		0,11	31.896,47		0,67	15.073,07		0,30
VISI IZDEVUMI	2.441.652, 03	100	59,54	3.234.565,13	100	68,68	3.585.881,69	100	71,46
<u>L a t v i j ā :</u>									
1) Dalībnieku pabalsti	2.409.321, 88		19,93	3.014.661,73		21,92	3.438.745,74		23,10
2) " ārstēšana	3.353.349, 55		27,74	4.280.761,57		31,13	5.094.711,96		34,23
3) Ģim.locekļu ārstēšana un pabalsti	2.168.066,52		17,93	2.502.617,74		18,20	2.790.874,86		18,75
IZDEVUMI PALĪDZĪBAI	7.930.737, 95	87,4	65,60	9.798.041,04	88,0	71,25	11.324.332,56	88,2	76,08
4) Pārvaldes izdevumi	1.022.732, 03		8,46	1.202.610,70		8,75	1.326.086,41		8,91
5) Apvienoj.organizāc.un kultur.izd.	48.693, 62		0,43	65.679,91		0,48	67.808,03		0,45
6) Zaudētās iemaksas (sliktie debit.)	63.726, 01	12,6	0,53	22.729,46	12,0	0,16	50.404,02	11,8	0,34
7) Dažādi izdevumi	6.213, 51		0,05	50.606,07		0,37	65.247,53		0,44
VISI IZDEVUMI	9.072.103, 12	100	75,07	11.139.667,18	100	81,01	12.833.878,55	100	86,22

1) Latvijas statistiskā gada grāmata 1927.g.,93.,98.,99.un 103.lp.pp. Valsts statistiskās pārvaldes izdev.,Rīgā.
"Darba Tiesības",sociālpolitikas mēnešraksts,1926.g.No.10.,417.lp.p. Latv.slīmo kasu savienības izdevums,Rīgā.

Zināmu saskaņu starp ienākumiem un izdevumiem pa lielākai tiesai novērojam arī, aplūkojot atsevišķu slimu kasu darbību 1927.gadā ¹⁾. Visvairāk izdevušas taisni tās kases, kuŗas visvairāk ieņēmušas, un vismazāk tās, kuŗu līdzekļi viestrūcīgākie. Tomēr redzam arī diezgan izņēmumu; dažas Rīgas un vairākas provinces kases izdevušas vairāk, kā ieņēmušas, tā tad - izlietojušas daļu no rezervēm. Piemēram:

	ienēmumi	izdevumi	
Tirdzniec.darbinieku kase, Rīgā	113,63	117,80	
XIII.kopējā " " "	126,66	130,80	uz katru
II.Liepājas " " "	71,77	76,97	dalībnieku
Valmieras kopējā " " "	76,67	84,10	gadā.

Apskatot, cik izdevusi uz dalībnieku katra slimu kase, novērojam tikpat lielu starpību, kā ieņēmumos.

Rīgā vislielākie izdevumi bijuši:

1) Rīgas pašvaldības darbin.kasē -	Ls.159,24	uz katru dalīb- nieku gadā.
2) Latvijas skolotāju " -	" 138,97	
3) Rīgas grāmatrūpnieku kop. " -	" 138,60	

Bet vismazāk izdevušas:

1) Rīgas un apk.mājkalp.atsevišķā kase -	Ls.49,70	uz katru da- lībnieku gadā.
2) " dzelzceļnieku " -	" 51,11	
3) " mājkalpotāju " -	" 59,97	

Dzelzceļnieku kasē gan, kā jau aizrādīts, ārstēšanu sniedz g.k. darba devējs.

Vislielāko Rīgas slimu kasu izdevumi bijuši zem caurmēra (Ls.93,73):

Rīgas kopējā slimu kasē -	Ls.86,16	uz katru dalībnieku gadā.
" centrālā " " -	" 72,37	

Provincē visvairāk izdevušas:

1) Ludzas skolot.u.pašvald.darb.kase -	Ls.110,28	uz katru dalīb- nieku gadā
2) Jelgavas " " " " " -	" 109,71	
3) Rēzeknes pils.un aprinķa " -	" 84,66	

Bet vismazākie izdevumi bijuši:

1) Jaunjelgavas un apkārtnes kasei -	Ls.48,41	uz katru dalībnieku gadā.
2) Aizputes " -	" 50,66	
3) Kuldīgas kopējai " -	" 55,-	

Arī lielākās provinces slimu kasēs izdevumi bijuši zem caurmēra (Ls.71,46):

Liepājas kopējā slimu kasē -	Ls.70,49	uz katru dalībnieku gadā.
I.Jelgavas " " -	" 59,90	

¹⁾ "Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, Latv.slimu kasu sav-bas izdevumus. 1928.gada No.10 - 360.un 361.lp.pp.

IZDEVUMI DALĪBNIEKU ĀRSTĒŠANAI.

Iepriekšējā nodaļā redzējām, ka slimo kasu izdevumos pirmajā vietā stāv izdevumi kases dalībnieku ārstēšanai. Tagad apskatīsim šo izdevumu posteni sīkākī.

(Skat. tabeli 39. l.p. pusē).

Pievestā tabele tāda, ka Latvijas slimo kases izdevušas savu dalībnieku ārstēšanai:

1925. gadā	- 3,4 milj. latu	jeb 37,0%	no visiem izdevumiem,
1926. "	- 4,3 " " "	38,5%	" " "
1927. "	- 5,1 " " "	39,7%	" " "

Uz katru dalībnieku caurmērā izdoti 1925. gadā apm. 28 lati, 1926. gadā - 31 lats un 1927. gadā - 34 lati. Redzam, ka izdevumi dalībnieku ārstēšanai ikgadus pieaug, nevien kopsummā un uz katru dalībnieku, bet arī procentuāli. Pēdējā laikā tie jau sasniedz 2/5 no visiem slimo kasu izdevumiem. Jāpiemēta, ka daļa dalībnieku, lai gan skaitā samērā ļoti neliela, tomēr atrodas darba devēju ārstēšanā.

Ja apskatām atsevišķu slimo kasu izdevumus šai nozarē, tad redzam lielu dažādību.

Uz katru dalībnieku rēķinot, 1927. gadā Rīgas kases izdevušas caurmērā ap 37 lati, bet provinces kases tikai ap 28 lati. Rīgā visvairāk - ap 59 lati - izdevusi XIII. kopējā slimo kase, bet vismazāk - 27 lati - Rīgas un apk. mājkalpotāju atsev. slimo kase (neskaitot Dzelzceļnieku kasi, kurā vairumu dalībnieku ārstē darba devējs). Provincē visvairāk - 44 lati - izdevusi Valmieras kopējā slimo kase, bet vismazāk - 19 latu - Jaunjelgavas slimo kase¹⁾.

Rēķinot procentos no visa izdevumu budžeta, Rīgas un provinces kasēs caurmērs gandrīz vienāds: 39,5 un 39,8%. Bet atsevišķās kasēs svārstības tikpat lielas: Rīgā no 60% (Mājkalpotāju kasē) līdz 30% (Sikražotāju kasē) un provincē no 52% (Valmieras kasē) līdz 34% (Ventspils kasē).

Savā laikā redzējām, ka likums uzliek darba devējiem par pienākumu, maksāt slimo kasēm, kuŗas pārņēmušas dalībnieku ārstēšanu savā rīcībā, īpašas iemaksas 1 - 2% apmērā no darba algām, pēc vienošanās. Redzējām arī, ka tikpat kā visur šīs iemaksas noteiktas 2% apmērā, t.i. maksimālās. Tādēļ vispirms interesanti palūkoties, vai pastāv kāda sašķaņa starp šīm iemaksām un faktiskiem ārstēšanas izdevumiem?

Apskatot slimo kasu ieņēmumu tabeli (6. nodaļā) redzam, ka darba devēji iemaksājuši dalībnieku ārstēšanai:

1925. gadā	- tikai apm. 2,3 milj. latu,
1926. "	- " " 2,6 " " un
1927. "	- " " 3,0 " " .

¹⁾ "Darba Tiesības", sociāl. p. mēnešr. 1928. g. No. 10 - 363. un 364. l.p.p. Latv. slimo kasu šav-bas izdev. Rīgā.

LATVIJAS SLIMO KASU IZDEVUMI DALĪBNIEKU ĀRSTĒŠANAI 1925 - 1927.gados.¹⁾

I z d e v u m i.	1925.			1926.			1927.		
	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalībņ. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalībņ. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalībņ. Ls.
<u>R i g ā:</u>									
1) Ārstu honorāri u.ārstēš.ambulancēs	779.988	31,1	9,76	919.445	29,93	10,17	1.046.954	28,46	10,61
2) Zāles	802.062	31,9	10,04	874.562	28,46	9,67	1.021.152	27,77	10,35
3) Slimnīcas	449.672	17,9	5,63	559.135	18,20	6,18	694.627	18,89	7,04
4) Pirmā palīdzība un slimo transports	21.397	0,9	0,27	39.551	1,29	0,44	31.218	0,85	0,32
5) Honorāri vecmātēm	9.182	0,4	0,11	9.594	0,31	0,11	11.706	0,32	0,12
OBLIGATORISKIEM ĀRSTĒŠ. VEIDIEM	2.062.301	82,20	25,81	2.402.287	78,19	26,57	2.805.657	76,29	28,44
6) Speciālā ārstēšana (Sanāt.kurorti u.tml)	153.824	6,1	1,93	295.943	9,63	3,28	414.084	11,26	4,19
7) Zobu ārstēšana	225.823	9,0	2,83	286.912	9,34	3,17	354.287	9,63	3,59
8) Daž.medic.palīglīdzekļi u.ct.	68.536	2,7	0,86	87.239	2,84	0,96	103.805	2,82	1,05
K O P Ā	2.510.484	100	31,43	3.072.381	100	33,98	3.677.833	100	37,27
<u>P r o v i n c ē:</u>									
1) Ārstu honorāri u.ārstēš.ambulancēs	261.397	31,0	6,37	359.426	29,75	7,63	390.282	27,54	7,78
2) Zāles	263.584	31,3	6,43	370.289	30,64	7,86	431.320	30,44	8,61
3) Slimnīcas	164.530	19,6	4,01	267.891	22,17	5,69	306.828	21,65	6,11
4) Pirmā palīdzība un slimo transports	12.897	1,5	0,31	14.554	1,20	0,31	33.216	2,34	0,65
5) Honorāri vecmātēm	2.852	0,3	0,07	2.975	0,25	0,06	3.828	0,27	0,08
OBLIGAT-ĀRSTĒŠ-VEIDIEM	705.260	83,70	17,19	1.015.135	84,01	21,55	1.165.474	82,24	23,22
6) Speciālā ārstēšana (san.kurortiu.tml.)	62.707	7,4	1,53	89.931	7,44	1,91	122.091	8,64	2,44
7) Zobu ārstēšana	60.995	7,2	1,49	84.550	7,00	1,80	107.551	7,58	2,14
8) Daž.medic.palīglīdzekļi u.ct.	13.904	1,7	0,34	18.765	1,55	0,40	21.763	1,54	0,42
K o p ā	842.866	100	20,55	1.208.381	100	25,66	1.416.879	100	28,23
<u>L a t v i j ā:</u>									
1) Ārstu honorāri un ārstēš.ambulancēs	1.041.385	31,1	8,62	1.278.872	29,87	9,30	1.437.236	28,20	9,66
2) Zāles	1.065.646	31,8	8,82	1.244.851	29,08	9,05	1.452.472	28,50	9,76
3) Slimnīcas	614.202	18,3	5,08	827.025	19,32	6,02	1.001.455	19,65	6,73
4) Pirmā palīdzība un slimo transports	34.294	1,1	0,28	54.105	1,26	0,39	64.434	1,30	0,43
5) Honorāri vecmātēm	12.034	0,4	0,10	12.569	0,29	0,09	15.534	0,30	0,10
OBLIGAT.ĀRSTĒŠ.VEIDIEM	2.767.561	82,7	22,90	3.417.422	79,82	24,85	3.971.131	77,95	26,68
6) Spec.ārstēšana (sanāt.kurortiu.tml.)	216.531	6,4	1,79	385.874	9,02	2,81	536.175	10,52	3,60
7) Zobu ārstēšana	286.818	8,5	2,37	371.463	8,68	2,70	461.838	9,06	3,10
8) Daž.medic.palīglīdzekļi u.ct.	82.440	2,4	0,68	106.003	2,48	0,77	125.568	2,47	0,85
K O P Ā	3.353.350	100	27,74	4.280.762	100	31,13	5.094.712	100	34,23

¹⁾ Latvijas statistiskā gadu grāmata 1927.g. - 93., 100. un 101.lp.pp. - Valsts stat.pārv.izdev.

"Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, Latv. slimo kasu sav-bas izdev. 1926.gada No.10 - 418.lp.p.; 1928.gada No.1 - 10.lp.p.; 1928.g.No.10 - 366.lp.p.

Tā tad darba devēju iemaksas šiem mērķiem sedz tikai 60-65% no faktiskiem dalībnieku ārstēšanas izdevumiem; pārējo slimo kases piemaksā no citiem līdzekļiem. Rīgas kases piemaksā mazāk, kā provinces kases: 1927.gadā Rīgas kasēs pret 3,7 milj.latiem ārstēšanas izdevumu stāv tomēr 2,2 milj.latu jeb apm.60% darba devēju iemaksas, bet provinces kasēs pret 1,4 milj.latiem izdevumu - tikai 0,78 milj.latu jeb 56% iemaksas.

Pats par sevi rodas jautājums, vai darba devēju iemaksas noteiktas par mazām, vai arī slimo kases pārāk daudz patērē? Atbilde būs pamatotāka, kad būsīm tuvāki iepazīnušies, no kā tad isti ārstēšanas izdevumi sastādās?

No tabeles redzam, ka vispirms ievērojamu vietu ārstēšanas izdevumos ieņem honorāri ārstiem un ārstēšana ambulancēs. Par to izdots visās kasēs kopā:

	Ls.	%no ārstēš. izdevumiem.	uz 1 dalībn. Ls.
1925.gadā -	1,0 milj.	31,1	8,6
1926. " -	1,3 "	29,9	9,3
1927. " -	1,4 "	28,2	9,7

Kopsummā un arī uz katru dalībnieku rēķinot, šie izdevumi ikgadus nedaudz pieaug, bet procentos pret visiem ārstēšanas izdevumiem mazinās. Interesanti atzīmēt, ka procentuālais samērs Rīgas un provinces kasēs gandrīz gluži vienāds, bet tā kā provinces kasēm budžets ievērojami mazāks, tad, uz katru dalībnieku rēķinot, provinces kases izdod tikai 60-75% no tā, ko izdod Rīgas kases. 1927.gadā piem. Rīgas kases izmaksājušas 10,6 lati, bet provinces kases tikai 7,8 lati uz dalībnieku.

Ja ievērojam, ka saskaņā ar likumu ārsta palīdzība dalībniekiem jāsniedz obligatoriski un bez maksas kā Rīgas tā provinces slimo kasēm un piemetinam, ka lauku un mazpilsētu ārstu honorāri patiesībā augstāki par honorāriem, kurus slimo kases maksā Rīgas ārstiem, tad šķiet nesaprotams, kā gan provinces kases var iztikt ar mazākām summām?

Piegrīzoties statistiskiem datiem par to, cik dalībnieki apmeklējuši ārstus un ambulances, redzam, ka 1927.gadā caurmērā mēnešī bijuši 1):

	Rīgā	Provincē	Kopā
Pie ārstiem:			
slimnieki	20.809	8.175	28.984
vizītes	38.450	16.211	54.661
Ambulancēs:			
slimnieki	5.422	2.788	8.210
vizītes	12.690	6.555	19.245
Kopā:			
slimnieki	26.231	10.963	37.194
vizītes	51.140	22.766	73.906
Ņemot palīgā dalībnieku skaitu, varam aprēķināt, kā caurmērā 1927.gadā:			
	Rīgā	Provincē	Visās kasēs
1) Katrs dalībnieks saslimis	3,20 reizes	2,64 reizes	3,01 reizes
2) " " apmeklējis ārstu vai ambulanci	6,23 "	5,48 "	5,98 "
3) Katrā saslimšanas gadījumā apmeklēts ārsts vai ambul.	1,95 "	2,08 "	1,99 "

1) Latv. statistiskā gada grāmata 1927.g. - 104.lp.p.
Valsts stat.pārvaldes izdevums, Rīgā.

No šiem skaitļiem varam pa daļai izlobīt izskaidrojumu, kādēļ provinces kases patērējušas dalībnieku ārstēšanai mazāk, kā Rīgas kases; provincē saslimšanas gadījumi un ārstu apmeklējumi ievērojami retāki. Pa daļai tas būs sakarā ar lauku un mazpilsētu veselīgākiem dzīves un darba apstākļiem, pa daļai arī ar grūtāku ārstu sasniegšanu, kas vieglākās slimībās spiež dalībniekus no ārstu apmeklēšanas atturēt. Pēdējo itkā pastiprina tas, ka katrs saslimušais provincē pielietojis vairākas ārstu vizītes, kā Rīgā; jādomā, ka caurmērā arī katrs ar ārsta apmeklēšanu saistītais saslimšanas gadījums bijis nopietnāks.

Otrs ievērojams postenis dalībnieku ārstēšanas izdevumos ir zāles. No tabeles redzam, ka tāpat izdevumu kopsummas un izdevumi uz katru dalībnieku, kā arī procentuālie samēri, ļoti līdzīgi ārstu honorāru un zāļu rēķinos. Pirmos apskatījuši samērā sīki, pie izdevumiem par zālēm tādēļ vairs tik daudz neuzkavēsimies. Atzīmēsim tikai, ka caurmērā katrs dalībnieks 1927. gadā patērējis zālēs:

Rīgā	- 6,5	receptes ¹⁾	vai 10,35	latus
provincē	- 5,9	"	"	8,61 "
visās kasēs	- 6,3	"	"	9,76 "

Jāpiezīmē, ka arī zāļu izsniegšana bez maksas kases dalībniekiem ir slimo kasēm obligatoriska, tādēļ arī šos izdevumus kases var iespaidot samērā maz, ja negrib ārstēšanas lietai kaitēt. 1928. gadā gan izstrādāti, piedaloties lielam skaitam ārstu, farmaceitiem un slimo kasu darbiniekiem, noteikumi ārstiem par ekonomisku ārstēšanu²⁾, kuŗu galvenie norādījumi attiecībā uz zāļu parakstīšanu sekošie:

- 1) neizrakstīt zāles bez vajadzības;
- 2) neizrakstīt nenoteiktus vai pārmērīgus zāļu vairumus;
- 3) neparakstīt kliniski nepārbaudītus reklāmas līdzekļus;
- 4) no līdzvērtīgām zālēm parakstīt lētākās; zāļu sagatavošanas veidu bez vajadzības nepadarīt sarežģītāku.
- 5) patentēto un ārzemju preparātu vietā izrakstīt nepatentētos un vietējos, ja atvietoējums attaisnojams.

Trešā vietā dalībnieku ārstēšanas izdevumos stāv ārstēšana slimnīcās.

Šim mērķim, saskaņā ar tabeli, Latvijas slimo kases kopā izdevušas:

	Ls.	%no ārstēšs.	uz 1 dal.
		izdevumiem.	Ls.
1925. gadā -	0,6 milj.	18,3	5,1
1926. " "	0,8 "	19,3	6,0
1927. " "	1,0 "	19,7	6,7

Ja pie ārstu honorāriem un zālēm redzējām, ka izdevumi kopsummās un uz katru dalībnieku rēķinot gan aug, bet viņu procentuālā nozīme slimo kasu budžetos tomēr mazinās, tad to vairs neredzam slimnīcu izdevumos. Šeit izdevumi aug arī procentuāli. Šķiet, ka galvenais iemesls tam - dienas maksas paaugstināšana slimnīcās, kaut gan, skaitļu trūkuma dēļ, nevar arī apgalvot, ka kases nebūtu tapušas devīgākas. Ievietošanu slimnīcās slimo kases katrā ziņā iespaidot var, jo ievietošana parasti notiek uz slimo kasu izdotu orderu pamata. Kases ar trūcīgiem līdzekļiem var vienā - otrā gadījumā atturēties no ievietošanas slimnīcā un turpināt ārstēšanu mājās, jo pēdējā tomēr izmaksā ievērojami lētāk, kaut arī dažreiz mazāk produktīva.

Interesanti vēl piezīmēt, ka provinces slimo kasu budžetos izdevumiem par slimnīcām piekrīt lielāka loma, kā Rīgas kasēs. Bet tas vedams tikai sakarā ar dažāda lieluma slimo kasu budžetiem, jo uz katru

¹⁾ Izrēķināts no Latvijas statistiskās gada grāmatas 1927. g. 104. lapa pusē pievestās recepšu statistikas.

²⁾ Rokas grāmata slimo kasu ārstiem - Latv. slimo kasu savienības izdev. Rīgā, 1928.

dalībnieku provinces kases tomēr izdevušas mazāk, tā tad patiesībā lietojušas slimnīcas retāki vai īsāku laiku.

Arī ārstēšanu slimnīcās likums uzskata par obligatorisku, tādēļ zināmos apstākļos slimo kasēm tā jānodod un, ja tā dota, tad slimnīcu rēķini jāsedz pilnā apmērā, vismaz pēc zemākās klases tarifa.

Pie obligatoriskās ārstēšanas izdevumiem, kuŗi pilnā mērā jāsedz slimo kasēm, vēl pieder izdevumi par pirmo palīdzību un honorāri vecmātēm, bet to nozīme slimo kasu budžetos niecīga. Šiem mērķiem slimo kasēm bijis jānodala tikai ap 1,5% no visiem dalībnieku ārstēšanas izdevumiem, kas iztaisa tikai 38-53 santimi uz dalībnieku gadā.

Visi apskatītie obligatoriskie ārstēšanas veidi kopā prasījuši no slimo kasēm:

	Ls.	% no ārstēš. izdevumiem.	uz 1 dalībn. Ls.
1925.gadā -	2,8 milj.	82,7	22,9
1926. " -	3,4 "	79,8	24,9
1927. " -	4,0 "	78,0	26,7

Redzam, ka likuma uzlikto obligatoriskai ārstēšanai tiek izlietotas apm. 4/5 līdzekļu un 1/5 neobligatoriskiem ārstēšanas veidiem, kuŗi palēnām iekaŗo sev arvienu labāku stāvokli slimo kasu budžetos.

Tāpat redzam arī, ka ar darba devēju iemaksām dalībnieku ārstēšanai slimo kases var segt tikai 75-80% obligatoriskās ārstēšanas izdevumu; pārējā daļa, tāpat arī visa neobligatoriskā ārstēšana kasēm jāsedz no citiem līdzekļiem. Tā kā obligatorisko ārstēšanas veidu patēriņu slimo kases var iespaidot samērā ļoti nedaudz, ja grib apzinīgi veikt viņām uzliktos pienākumus, tad jāšaubas, vai pat pie visekonomiskākās rīcības slimo kases spētu iztikt ar darba devēju iemaksām, nerunājot jau nemaz par kādu neobligatorisku ārstēšanas veidu sniegšanu. No tā arī izriet, ka darba devējiem izdevīgāki nodot ārstēšanu slimo kasēm, jo līdzīga medicīniska palīdzība naturā viņiem izmaksātu dārgāki. No otras puses - ja kases kādreiz pārņem dalībnieku ārstēšanu savā rīcībā pretēji darba devēju gribai, tad parasti tās gan laikam rīkojas savu dalībnieku interesēs, jo no darba devēju iemaksām tās nekā ietaupīt nevar cerēt.

Neobligatoriskās ārstēšanas galvenie veidi ir: 1) t.s. speciālā ārstēšana, kuŗā ietilpst sanātōrijas, kurorti, vānņas, atvaļinājumi uz laukiem veselības uzlabošanai, elektriskā un gaismas dziedināšana; 2) zobu ārstēšana, plombēšana u.t.t.; 3) dažādi medicīniski palīglīdzekļi.

Visiem šiem veidiem kopā slimo kases izlieto, kā jau teikts, apm. 1/5 no visiem ārstēšanas izdevumiem. Pēc tabeles redzam, ka medicīniskie palīglīdzekļi prasa samērā ļoti maz; galvenā nozīme ir speciālai un zobu ārstēšanai, pie kam 1925.gadā pirmā vietā stāv zobu ārstēšana, bet pēc tam arvienu noteiktāki priekšgalā izvirzās speciālās ārstēšanas veidi:

Vai minētie neobligatoriskie ārstēšanas veidi vispār vajadzīgi? Vai slimo kases ar tiem lieki neapgrūtina savus budžetus? Mums nav iespējams iztirzāt atsevišķus gadījumus šo ārstniecības veidu pielietošanā. Var jau būt, ka starp tiem atradīsies arī kaut kas lieks. Bet vispār jau zināms, ka ciņai ar ļaunāko ienaidnieku -

tuberkulozi vislabāki noder sanātōrijas, ka daudzām katēm vislabākās zāles ir saule un tīrs gaiss, ka reimatisma ārstēšana vissekmīgāka Ķemeros, ka labi zobi sekmē pareizas gremošanas organu funkcijas un, līdz ar to, dod stabīlu pamatu visam organismam, u. t. t. Modernā medicīna taisni šiem neobligatoriskās ārstēšanas veidiem piedod sevišķu nozīmi un daudzos gadījumos stāda tos pāri zālēm. Ja slimo kasu budžetos zāļu nozīme pakāpeniski mazinās, bet speciālās ārstēšanas nozīme pieaug, tad par to gan slimo kasēm kautko pārnest būs grūti. Zināms, varētu gan ņemt par speciālārstēšanu no dalībniekiem nelielas piemaksas, lai neveicinātu tās pieprasīšanu bez vajadzības.

Beidzot ārstēšanas izdevumu apskatu, uzstādīsim vēl jautājumu, vai slimo kasēm būtu iespējams šai posteni kautko ievērojamāku ietaupīt?

Obligatoriiskie ārstēšanas veidi kasēm jādod pēc likuma un, pie tam, neņemot nekādas piemaksas no kases dalībniekiem. Var jau būt, ka dažos gadījumos kāda ekonomija iespējama, bet redzamākus rezultātus te gaidīt būs grūti, ja negribēs kaitēt ārstēšanas sekmēm.

Neobligatoriiskās ārstēšanas galvenos veidus arī nevarējām atzīt par liekiem un atmetamiem. Ievedot nelielas piemaksas, izdevumi katrā ziņā samazinātos, bet jātamākas summas tas tomēr nevarētu dot, jo neobligatoriiskai ārstēšanai, kā redzejām, vispār patērē tikai 1/5 no visiem ārstēšanas izdevumiem.

Tā tad, pie tagadējiem likuma nosacījumiem uz ievērojamāku ārstniecības izdevumu samazināšanos nevar cerēt, kā mēr kases grib apzinīgi izpildīt savu uzdevumu.

Stāvoklis varētu gan radikāli mainīties, ja likums atļautu arī no dalībniekiem ņemt nelielas piemaksas par obligatoriiskiem ārstēšanas veidiem, vismaz par zālēm. Tas ne tik daudz dotu tiešus ienākumus, kā veicinātu ekonomiskāku zāļu un ārstu izlietošanu un tā netieši radītu ietaupījumus. Cilvēks jau vienmēr izturas bez cieņas pret visu, kas nekā nemaksā. Slimo kasu novērojumi šai ziņā tikai pastiprina sacīto.

10.

IZDEVUMI DALĪBNIKU PABALSTIEM.

Otrā vieta slimo kasu izdevumos piekrīt dalībnieku pabalstiem, kuŗi prasa no slimo kasēm apm.27% no visa izdevumu budžeta. Šāds procentuālais samērs ar niecīgiem novirzījumiem pastāv visos trīs aplūkojamajos gados (1925-1927) kā Rīgā tā provincē.

Lai varētu ar šo izdevumu posteni iepazīties tuvāk, aplūkosim pievienoto tabeli.

(Skat.tabeli 45.lap.pusē).

Redzam,ka dalībnieku pabalstiem slimo kases kopā izdevušas:

1925.gadā - 2,4 milj.Ls. jeb 19,9 latus uz dalībnieku,

1926. " - 3,0 " " " " 21,9 " " " " ;

1927. " - 3,4 " " " " 23,1 " " " " ;

kas,kā jau minēts,sastāda ap 27% no visiem slimo kasu izdevumiem.

Ja procentos no visa izdevumu budžeta nekāda pieauguma nenovērojām,tad,uz katru dalībnieku rēķinot,varam tomēr konstatēt pieaugumu par 1 - 2 latiem gadā. Uz katru dalībnieku rēķinot,redzam arī starpību Rīgas un provinces kasēs. Piemēram 1927.gadā Rīgas kases izdevušas caurmērā 25 latus uz dalībnieku bet provinces kases tikai 19 latus. Ja piegriežamies atsevišķām slimo kasēm,tad redzam uzkrītoši lielu dažādību kā Rīgā tā provincē; viena kase izdod pat 7 - 8 reizes vairāk vai mazāk kā otra kase. Piemēram 1927.gadā¹⁾ Rīgas pilsētas pašvaldības darbinieku kase izdevusi Ls.45,23 uz dalībnieku, t.i.gandrīz 2 reiz vairāk par Rīgas kasu caurmēru; turpretī Rīgas un apk.mājkalpotāju atsev.kase izdevusi tikai Ls.6,48 uz dalībnieku,kas nesastāda ne caurmēra trešo daļu. Provincē visvairāk - Ls.32,06 - izdevusi Ludzas skolotāju un pašvald.darbinieku kase,bet vismazāk - Ls.4,06 uz dalībnieku Jaunjelgavas slimo kase. Lielā dažādība kļūst saprotama,ja ievērojam,ka likums pa lielākam daļai atstājis slimo kasēm pabalstu normu noteikšanā diezgan lielu rīcības brīvību. Katra kase tā tad šai nozarē var vispirms rīkoties saskaņā ar savām saimnieciskām spējām. Bēz tam - dažās kasēs var spēlēt lomu arī viņu īpatnība. Tā mazie izdevumi dalībnieku pabalstiem abās Rīgas mājkalpotāju kasēs gan pa daļai jāizskaidro ar šī aroda īpatnībām; darba devēji parasti tā necenšas pārvest savus personīgos apkalpotājus slimo kases apgādībā,īpaši mazāku slimību gadījumos.

1) "Darba Tiesības",sociālpolitikas mēnešraksts,1928.g.No.10 -
- 363.un 364.lp.pp. Latv.slomo kasu savienības izdevums.

LATVIJAS SLIMO KASU IZDEVUMI DALĪBNIEKU PABALSTIEM 1925 - 1927.gados ¹⁾

I z d e v u m i .	1925.			1926.			1927.		
	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dal. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dal. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dal. Ls.
<u>R i g ā :</u>									
1) Slimības gadījumos	1.476.795	84,6	18,49	1.716.809	80,37	19,00	1.859.312	74,91	18,84
2) Nelaiemes "	31.913	1,8	0,40	35.594	1,66	0,39	31.596	1,27	0,32
3) Dzemdību "	121.423	7,0	1,52	156.847	7,34	1,73	222.575	8,98	2,26
4) Apbedīšanai	62.182	3,6	0,78	71.990	3,37	0,80	75.387	3,04	0,76
OBLIGATOR.PABALSTU VEIDIEM	1.692.313	97,0	21,19	1.981.240	92,74	21,92	2.188.870	88,20	22,18
5) Speciālārstēš. (sanātōr.kurortos,atvaļinājumos uz laukiem)	--- ²⁾	-	-	86.717	4,06	0,96	199.523	8,04	2,03
6) Bērnu barošanai (zīdīšanai)	49.847	2,9	0,62	67.771	3,18	0,75	92.990	3,73	0,94
7) Pārējie sīkie	2.181	0,1	0,03	317	0,02	0,00	601	0,03	0,01
KOPĀ -	1.744.341	100	21,84	2.136.045	100	23,63	2.481.984	100	25,16
<u>P r o v i n c ē :</u>									
1) Slimības gadījumos	580.119	87,2	14,14	744.946	84,78	15,82	780.909	81,62	15,56
2) Nelaiemes "	6.695	1,0	0,16	19.080	2,17	0,41	24.980	2,61	0,50
3) Dzemdību "	38.976	5,9	0,95	47.856	5,45	1,02	55.239	5,73	1,09
4) Apbedīšanai	19.825	3,0	0,48	27.056	3,08	0,57	30.765	3,25	0,62
OBLIGATORISKIEM PAB.VEIDIEM	645.615	97,1	15,73	838.938	95,48	17,82	891.893	93,21	17,77
5) Speciālārstēšanai (Sanātōrijās,kurortos,atvaļinājumos uz laukiem)	--- ²⁾	-	-	17.074	1,94	0,36	42.675	4,46	0,86
6) Bērnu barošanai (zīdīšanai)	19.199	2,9	0,47	21.844	2,49	0,46	21.017	2,20	0,42
7) Pārējie sīkie	167	0,0	0,00	761	0,09	0,02	1.177	0,13	0,02
KOPĀ -	664.981	100	16,20	878.617	100	18,66	956.762	100	19,07
<u>L a t v i j ā :</u>									
1) Slimības gadījumos	2.056.914	85,4	17,01	2.465.761	81,8	17,93	2.640.221	76,78	17,74
2) Nelaiemes "	38.608	1,6	0,32	53.888	1,8	0,39	56.576	1,65	0,38
3) Dzemdību "	160.399	6,6	1,33	203.924	6,7	1,48	277.814	8,08	1,87
4) Apbedīšanai	82.007	3,4	0,68	98.450	3,3	0,72	106.152	3,10	0,71
OBLIGATORISKIEM PAB.VEIDIEM	2.337.928	97,0	19,34	2.822.023	93,6	20,52	3.080.763	89,61	20,70
5) Speciālārstēšanai (sanātōrijās,kurortos,atvaļinājumos uz laukiem)	--- ²⁾	-	-	102.108	3,4	0,74	242.198	7,04	1,63
6) Bērnu barošanai (zīdīšanai)	69.046	2,9	0,57	89.455	3,0	0,65	114.007	3,31	0,76
7) Pārējie sīkie	2.348	0,1	0,02	1.076	0,0	0,01	1.778	0,04	0,01
KOPĀ -	2.409.322	100	19,93	3.014.662	100	21,92	3.438.746	100	23,10

¹⁾ Latvijas statistiskā gada grāmata 1927.g. - 93.lpp.un 101.lp.pp. Valsts stat.pārvaldes izdev. "Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, Latv.slimo kasu sav-bas izdevums - 1926.g.No.10 - 418.lp.p.; 1928.g.No.10 - 366.lp.p. Papildinājumi - no sl.kasu gada pārskatiem.

²⁾ Pārskatos par 1925.gadu pabalsti speciālārstēšanai ietilpināti pabalstos slimības gadījumos.

Palūkosimies, kāda loma piekrīt slimo kasu budžetos dažādiem pabalstu veidiem.

Vispirms no tabeles redzam, ka visus pārējos pabalstu veidus pilnīgi apēno pabalsti slimības gadījumos. Šis pabalsts slimo kasēm jāmaksā obligatoriski, un tikai viņa apmēru noteikšanā kasēm atstāta rīcības brīvība starp 2/3 un pilnu algu. Par 1925. gadu kautko noteiktu sacīt grūti, jo tai gadā sapludināti kopā pabalsti slimības gadījumos ar pabalstiem neobligatoriskai speciālai ārstēšanai. Bet attiecībā uz diviem turpmākiem gadiem noteikti redzam, ka visas kases kopā izmaksājušas slimības pabalstos:

	Ls.	% no visiem pabalstiem	uz 1 dalībn. Ls.
1926. gadā -	2,5 milj.	81,8	17,9
1927. " -	2,6 "	76,8	17,7

Tā tad slimības pabalstu summas pārsniedz 3 - 4 reizes visus pārējos pabalstus kopā saņemtus, resp. sastāda 3/4 - 4/5 no visiem pabalstiem. Slimības pabalstu loma gan itkā mazinās, ja apskatam tos procentos no visa pabalstu budžeta, un vismaz nepieaug, ja apskatam izmaksas uz katru dalībnieku. Salīdzinot Rīgas un provinces slimo kases, redzam, ka pirmās izdod šim mērķim procentuāli mazāk, bet uz katru dalībnieku rēķinot - vairāk, kā provinces kases. Tā 1927. gadā Rīgas kases izmaksājušas slimības gadījumos Ls. 18,84 uz dalībnieku jeb 74,9% no sava pabalstu budžeta, bet provinces kases tikai Ls. 15,56 uz dalībnieku, toties 81,6% no sava pabalstu budžeta. Abas parādības top saprotamas, ja atceramies, ka Rīgas kasēs budžets lielāks un pabalstu normas, tāpat arī algu caurmērs, augstāki.

Ievērojot slimības pabalstu lielo nozīmi slimo kasu budžetos, nebūs lieki kautcik pakavēties pie jautājumiem, cik dalībnieki un cik ilgi bijuši darba nespējīgi un tādēļ saņēmuši no slimo kasēm pabalstus?

Apskatot 1927. gada skaitļus, redzam, ka saslimstot zaudējuši darba spējas 1):

Rīgā -	35.379 dalībnieki
provincē -	18.920 "
<u>kopā - 54.299 dalībnieki.</u>	

Kopā tie noslimojuši 2):

Rīgā -	726.149 dienas
provincē -	324.592 "
<u>kopā - 1.050.741 dienas,</u>	

par kuņām kasēm bijis jāmaksā pabalsts.

Ņemot palīgā dalībnieku skaitu, varam izrēķināt:

	Rīgā	Provincē	Latvijā
1) Cik šādu saslimšanas gadījumu iznāk uz katru dalībnieku?	0,36	0,38	0,37
2) Cik šādu slimības dienu iznāk uz katru dalībnieku?	7,4	6,5	7,1
1) Cik slimības dienu iznāk caurmērā uz katru saslimšanas gadījumu?	20,5	17,2	19,4

1) Latvijas statistiskā gada grāmata 1927.g. - 106. un 107. lp. pp. Valsts stat. pārvaldes izdevums.

2) Turpat - 111 lp. p.

Redzam, ka provincē saslimšanas gadījumi itkā bijuši nedaudz biežāki, bet slimības gadījumu caurmēra ilgums tur jūtami mazāks.

Interesanti paskatīties arī, vai slimošana (ar darba nespēju) bieži atkārtojusēs pie vieniem un tiem pašiem dalībniekiem? Atrodam ¹⁾, ka gandrīz 81% saslimušo slimojuši tikai 1 reizi gadā, gandrīz 15% slimojuši 2 reizes, ap 3% - 3 reizes un tikai nedaudz vairāk par 1% slimojuši vairāk kā 3 reizes gadā. Ja atrastos personas, kas mēdz slimot aiz laiskuma, tad tās, droši vien, ierindotos bieži slimujošo skaitā, jo ilgāku laiku no vietas simulēt grūti, tādēļ ka ilgāki slimujošos nopietnāki uzrauga. Tā kā bieži slimujošo procents ļoti niecīgs, tad jādomā, ka simulantu un līdz ar to arī lieki izmaksāto pabalstu nebūs daudz.

Nav bez intereses arī skaitļi par to, kāds slimības ilgums (pie darba nespējas) visizplatītākais? Arī šai jautājumā varam atrast skaitļus ²⁾, kuri rāda, ka:

apm. 41%	slimības gadījumu nav ilguši vairāk par 1 nedēļu,
" 27%	" " ilguši no 1 līdz 2 ned.,
" 10%	" " " 2 " 3 " ,
" 10%	" " " 3 " 5 " ,

tā tad ap 88% slimotāju izveseļojušies 5 nedēļu laikā un pāri par 5 nedēļām ilguši tikai ap 12% slimības gadījumu. Visu likumīgo laiku - 26 resp. 30 nedēļas - izmantojis tikai nepilns 1% slimnieku, bet kā neizārstēti saudējuši tiesības uz pabalstu likumīgā pabalstīšanas laika notecēšanas dēļ tikai 0,34% slimnieku. Pēdējais rāda, ka slimokasu budžets netiktu neko apdraudēts, ja likums atļautu kasēm, ja tās spēj, atbalstīt grūti saslimušos arī kādu laiku virs 26 resp. 30 nedēļām, kaut vai samazinātā apmērā. Dažās valstīs, kā vēlāk redzēsim, slimokasēm šādas tiesības ir.

Otrs obligatoriskais pabalstu veids kases dalībniekiem ir pabalsti dzemdību gadījumos. Salīdzinot ar slimību pabalstiem, šo izdevumu loma slimokasu budžetos nav liela, kaut gan noteikumi dzemdētājām labvēlīgi: obligatoriska pilnas algas izmaksa 4 nedēļas pirms un 8 nedēļas pēc dzemdībām.

Dzemdību pabalstiem visas slimokases kopā pēc tabeles izdevušas;

	Ls.	% no visiem pabalstiem	uz 1 dalībn. Ls.
1925. gadā	160.000	6,6	1,3
1926. "	204.000	6,7	1,5
1927. "	278.000	8,0	1,9

Redzam, ka dzemdību pabalstu nozīme slimokasu budžetos aug, tomēr arī pēdējā gadā tie sastāda vēl tikai apm. 1/10 no slimību pabalstiem. Rīgas kasēs dzemdību pabalstu loma ievērojami lielāka, kā provinces kasēs. Piem. 1927. gadā Rīgas kases izdevušas šim mērķim ap 9% no visiem pabalstiem jeb caurmērā 2,3 latus uz dalībnieku, bet provinces kases tikai 5,7% no visiem pabalstiem jeb 1,1 latu uz dalībnieku.

Dati par dzimstību biežumu slimokasu dalībnieku starpā Rīgā un provincē gan nav atrodami, tomēr nebūs pamata pielaist, ka provincē dzemdības retākas. Jādomā, ka iemesli būs sekošie: 1) provinces slimokasu dalībnieku starpā sieviešu samērā mazāk (skat. 4. nodaļā); 2) algu caurmērs provincē ievērojami zemāks.

¹⁾ Latvijas statistiskā gada grāmata 1927. g. - 110. lp. p. Valsts stat. pārvaldes izdevums.

²⁾ Turpat - 108. un 109. lp. pp.

Pārējie divi obligatorisko pabalstu veidi - pabalsti nelaimes gadījumos un pabalsti apbedīšanai vēl mazāk nozīmīgi. Pēdējie vismaz vēl sastāda ap 3% no visiem pabalstiem un iznāk caurmērā ap 70 sant.uz dalībnieku gadā, bet pirmējie tikko pārsniedz 1,5% un neiznāk ne 40 sant.uz dalībnieku.

Uz visiem (līdz šim minētiem) obligatoriskiem pabalstiem kopā slimo kases izdevušas 1926.gadā ap 94% un 1927.gadā ap 90% no visas pabalstos izmaksātās summas. Neobligatoriskiem pabalstiem tā tad izdoti apm.6 resp.10%. Obligatorio pabalstu, g.k.slimības pabalstu, nozīme tā tad mazinājusēs un neobligatorio pabalstu, īstenībā - speciālārstēšanas pabalstu nozīme slimo kasu budžetos pieaugusi.

Neobligatoriskajos pabalstos sastopam g.k.divus: 1) pabalstus speciālārstēšanai sanātorijās, kurortos un atvaļinājumos uz laukiem, kādiem mērķiem kases kopā izlietojušas 1926.gadā ap 3 1/2% no pabalstu summām jeb 75 sant.uz dalībnieku, bet 1927.gadā ap 7% no pabalstu kopsummas jeb 1,6 latus uz dalībnieku; 2) pabalstus bērnu zīdīšanai, kuri sastāda ap 3% no pabalstu kopsummas jeb 75 sant.uz dalībnieku. Abi šie pabalstu veidi provincē daudz mazāk izplatīti, kā Rīgas kasēs.

Pārskata beigās varētu atkal uzstādīt jautājumu, vai dalībnieku pabalstos slimo kasēm ir kāda ekonomijas iespējamība?

Neobligatoriskos pabalstus pilnīgi noraidīt nav iespējams, jo 1) ja atzinām par vēlamu un labu pašu speciālārstēšanu, tad jāatzīst arī pabalsti šim mērķim; zināms, ievietojot sanātorijā, piemēram, varētu pabalstus noteikt diezgan nelielus, īpaši vientuļiem; 2) pabalsts bērna zīdīšanai var zināmā mērā veicināt bērnu veselību un arī dzimstību, tādēļ arī pret to principā nebūtu tagadējos apstākļos ko iebilst. Ja nu vēl atceramies, ka neobligatoriskiem pabalstiem kopā tiek izdoti tikai apm.10%, tad jāsaaka, ka visumā ietaupījumi te nevarētu būt lieli. Vairāk jūtamus rezultātus gan iegūtu tās slimo kases, kurās pabalsti sanātorijās ievietotiem samērā augsti, ja tās šos pabalstus samērīgi pazeminātu.

Attiecībā uz obligatoriskiem pabalstiem jāsaaka, ka dzemdību pabalsti stingri noteikti likumā un nav grozāmi jau tādēļ vien, nemaz nerunājot par citas dabas motīviem; bet apbedīšanas un nelaimes gadījumu pabalsti prasa tik niecīgas summas, ka tiem šai ziņā jūtamas praktiskas nozīmes nav.

Atliek vēl runāt par pabalstiem slimības gadījumos. Par šiem nu būs jāsaaka gluži pretējais. Pirmkārt - šis postenis ļoti liels un slimo kasu budžetos ieņem redzamu vietu; katrs normas pazeminājums te var dot ievērojamu summu. Otrkārt - likums te atstājis kasēm diezgan plašu rīcības brīvību pabalstu normu noteikšanā; no 2/3 līdz pilnai algai. Ka pilnu algu nav vēlams maksāt, lai neveicinātu simulāciju, pie tāda slēdziena jau nonākušas arī pašas slimo kases un šādu pabalstu nemaksā vairs arī tās kases, kas to patiesībā spētu. Maksimālā pabalsta norma tikpat kā vairs nepastāv. Bet samērā maz vēl arī izplatīta minimālā norma. 7.nodaļā redzējām, ka kases caurmērā maksā slimības pabalstu virs 80% no algas, bet vairākas kases arī 90%. Iespējamas, zināms, dažādas domas par to, cik augstam īsti pabalstam vajadzētu būt. Šo jautājumu arī pagaidām atstāsim neaizskārtu. Tikai konstatēsim, ka šai postenī slimo kasēm katrā ziņā vēl ir ievērojamas ekonomijas iespēja arī pie pastāvošiem likuma noteikumiem.

11.

IZDEVUMI ĢIMENES LOCEKĻU ĀRSTĒŠANAI
un PABALSTIEM.

Trešā slimo kasu darbības nozare palīdzības laukā ir ģimenes locekļu ārstēšana un pabalstišana.

Šo nozari likums uzskata tikai par fakultatīvu un slimo kases var šeit darīt vairāk vai mazāk, var arī nekā nedarīt. Vienīgais norobežojums, kuru likums nosaka, ir tas, ka kases nedrīkst izdot šim mērķim vairāk par 1/3 no ienākušām iemaksām un piemaksām.

Patiesībā visas slimo kases, bez izņēmuma, sniedz savu dalībnieku apgādājamiem ģimenes locekļiem ārstēšanu un pabalstus, tikai dažādos veidos un apmēros. Caurmērā slimo kases gan neizdod šim mērķim visus likuma atvēlētos 33% no iemaksām un piemaksām, bet pāri par 28% tomēr iziet. Ģimenes locekļu apgādībā tā tad slimo kases stāv diezgan tuvu likuma atļautajam maksimumam.

Ģimenes locekļu ārstēšana un pabalsti ieņem gandrīz vienādu vietu kā Rīgas tā provinces slimo kasu budžetos. 1925.gadā tā prasījusi ap 24% no visiem slimo kasu izdevumiem, bet 1927.gadā nokritusi uz 22%. Sīkākas ziņas par šo nozari iegūsim pievestā tabelē.

(Skat. tabeli 50.lap.pusē)

		Redzam, ka slimo kases kopā izdevušas ģimenes locekļu ārstēšanai:		
		Ls.	uz 1 dalībn.	uz 1 ģim.loc.
		Ls.	Ls.	Ls.
1925.gadā	-	1.930.000	16,0	21,3
1926. "	-	2.234.000	16,2	24,0
1927. "	-	2.481.000	16,7	25,5
bet pabalstiem:				
1925.gadā	-	238.000	2,0	2,6
1926. "	-	269.000	2,0	2,9
1927. "	-	310.000	2,1	3,2
jeb kopā:				
1925.gadā	-	2.168.000	18,0	23,9
1926. "	-	2.503.000	18,2	26,9
1927. "	-	2.791.000	18,8	28,7

Procentuālā nozīme slimo kasu budžetos ģimenes locekļu apgādībai gan, ka redzējām, mazinās, tomēr aprēķinot, cik caurmērā izdots uz katru dalībnieku, vērojam pat nelielu pieaugumu; apskatot, cik izdots uz katru apgādājamo ģimenes locekli, redzam pat diezgan jūtamu celšanos, kā ārstēšanas izdevumos, tā pabalstos.

LATVIJAS SLIMO KASU IZDEVUMI ĢIMENES LOCEKĻU ĀRSTĒŠANAI UN PABALSTIEM 1925 - 1927.gados ¹⁾.

I z d e v u m i.	1925.				1926.				1927.			
	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.	uz 1 ģim.lcc. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.	uz 1 ģim.lcc. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.	uz 1 ģim.lcc. Ls.
R i g ā ;												
1) Honorāri medic.person.(iesk. ambul.)	508.537	36,5		8,94	546.231	34,72		9,44	607.894	34,1		9,84
2) Zāles un medic.palīglīdzekļi	352.060	25,2		5,18	349.637	22,22		6,04	378.464	21,2		6,14
3) Slimnīcas u.slimo transp.	278.536	20,0		5,89	307.472	19,53		5,31	356.795	20,1		5,78
4) Spec.ārstēš.(san.kur.bērnu kol.)	149.795	10,8		2,64	243.088	15,45		4,20	301.442	16,9		4,88
5) Zobu ārstēšana	103.628	8,5		1,82	127.110	8,08		2,19	137.122	7,7		2,22
ĀRSTĒŠANAI -	1.392.556	100	17,43	24,47	1.573.538	100	17,41	27,18	1.781.717	100	18,06	28,86
6) Pabalsti dzemdību gadījum.	68.514	36,4		1,20	74.363	36,16		1,28	82.552	34,1		1,34
7) " zīdīšanai (dal.siev.)	73.899	39,2		1,30	81.246	39,50		1,40	99.429	41,1		1,61
8) " apbedīšanai	45.914	24,4		0,81	50.067	24,34		0,86	60.227	24,8		0,98
PABALSTIEM -	188.327	100	2,36	3,31	205.676	100	2,27	3,54	242.208	100	2,46	3,93
KOPĀ -	1.580.883		19,79	27,78	1.779.214		19,68	30,73	2.023.925		20,52	32,79
P r o v i n c ē :												
1) Honor.med.person.(iesk.ambul.)	205.779	38,3		6,09	247.014	37,42		7,02	232.527	33,2		6,55
2) Zāles un medic.palīglīdzekļi	159.686	29,7		4,73	198.470	30,08		5,64	198.918	28,4		5,64
3) Slimnīcas u.slimo transp.	115.451	21,5		3,42	135.830	20,58		3,86	167.856	24,0		4,73
4) Spec.ārstēš.(san.kur.bērnu k.)	23.506	4,4		0,70	42.115	6,38		1,20	60.387	8,7		1,70
5) Zobu ārstēšana	32.663	6,1		0,97	36.582	5,54		1,04	39.882	5,7		1,12
ĀRSTĒŠANAI -	537.085	100	13,10	15,91	660.011	100	14,01	18,76	699.571	100	13,98	19,74
6) Pabalsti dzemdību gadījum.	24.209	48,4		0,72	34.133	53,85		0,97	33.946	50,4		0,96
7) " zīdīšanai	9.724	19,4		0,29	10.761	16,97		0,31	11.481	17,0		0,32
8) " apbedīšanai	16.165	32,2		0,48	18.499	29,18		0,52	21.953	32,6		0,62
PABALSTIEM -	50.098	100	1,22	1,49	63.393	100	1,35	1,80	67.380	100	1,35	1,90
KOPĀ -	587.183		14,32	17,40	723.404		15,36	20,56	766.951		15,33	21,64
L a t v i j ā :												
1) Honor.med.person.(iesk.ambul.)	714.316	37,0		7,88	793.245	35,52		8,52	840.421	33,8		8,65
2) Zāles un medic.palīglīdzekļi	511.746	26,5		5,65	548.106	24,54		5,89	577.382	23,2		5,95
3) Slimnīcas u.slimo transp.	393.987	20,4		4,35	443.302	19,84		4,76	524.651	21,1		5,39
4) Spec.ārst.(san.kur.bērnu kol.)	173.301	9,0		1,91	285.203	12,77		3,06	361.829	14,6		3,72
5) Zobu ārstēšana	136.291	7,1		1,50	163.692	7,33		1,76	177.004	7,3		1,82
ĀRSTĒŠANAI -	1.929.641	100	15,96	21,29	2.233.548	100	16,24	23,99	2.481.287	100	16,67	25,53
6) Pabalsti dzemdību gadījum.	92.723	38,9		1,02	108.496	40,32		1,17	116.498	37,6		1,20
7) " zīdīšanai(dal.siev.)	83.623	35,1		0,92	92.007	34,20		0,99	110.910	35,8		1,14
8) " apbedīšanai	62.079	26,0		0,69	68.566	25,48		0,74	82.180	26,6		0,85
PABALSTIEM -	238.425	100	1,97	2,63	269.069	100	1,96	2,90	309.588	100	2,09	3,19
KOPĀ -	2.168.066		17,93	23,92	2.502.617		18,20	26,89	2.790.875		18,76	28,72

¹⁾ Latvijas statistiskā gada grāmata 1927.g. - 93.lpp.un 101.lp.pp.; Valsts stat.pārv.izdev. "Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, Latv.slimo kasu sav-bas izdevums - 1926.g.No.10 - 419.lp.p.; 1928.g.No.1 - 10.lp.p.; 1928.g.No.10 - 367.lp.p.

Salīdzinot izdevumus ārstēšanai un pabalstiem, redzam, ka viss vairums līdzekļu - ap 88% - aiziet ārstēšanai un tikai ap 12% izmaksā pabalstos. Pēdējo loma tā tad maza.

Provinces slimo kases izdod uz katru dalībnieku un arī uz katru ģimenes locekli ievērojami mazāk, kā Rīgas kases. 1927. gadā, piemēram, Rīgas kases izdevušas ap 21 latu uz dalībnieku vai 33 latus uz katru apgādājamo ģimenes locekli, bet provinces kases tikai ap 15 latu uz dalībnieku vai 22 latus uz ģimenes locekli.

Apskatot atsevišķu slimo kasu izdevumus šim mērķim 1927. gadā¹⁾, redzam vēl daudz lielāku dažādību. Sakarā ar likuma atļauto plašo rīcības brīvību, kases te var darboties pēc savām spējām vai ieskatiem.

Rēķinot uz katru apgādājamo ģimenes locekli, Rīgā visdevīgākā bijusi Ēdienu un dzērienu uzņ. kalpotāju slimo kase, jo izdevusi gandrīz 65 latus uz katru ģimenes locekli; bet vismazāk - tikai 17 latus - izdevusi Rīgas pagaidu strādnieku slimo kase. Provincē vispilnīgāki apgādājusi ģimenes locekļus Cēsu slimo kase, izdodot 41 latu uz katru, bet vismazāk izmaksājusi Liepājas pagaidu strādnieku kase - tikai nepilnus 11 latus uz katru apgādājamo.

Paskatīsimies, no kā isti sastādās izdevumi ģimenes locekļu apgādei?

Jau minējām, ka vairāk kā 7/8 iziet ārstēšanai un tikai atlikušais - pabalstiem. Ārstēšanas izdevumos pirmā vietā stāv honorāri medicīniskam personālam (ieskaitot ambulances). Tie sastāda vairāk kā trešo daļu no visiem izdevumiem ģimenes locekļu ārstēšanai. Medicīniskais personāls ģimenes locekļu apkalpošanai visām kasēm kopā izmaksājis:

	Ls.	% no ģim.loc. ārstēš. izdev.	uz 1 ģim.loc. Ls.
1925. gadā -	714.000	37,0	7,9
1926. " -	793.000	35,5	8,5
1927. " -	840.000	33,8	8,7

Redzam, ka šī posteņa procentuālā nozīme noteikti krit, bet izdevums uz katru ģimenes locekli pamazām ceļas.

Ja salīdzinām šos skaitļus ar tiem pašiem skaitļiem attiecībā uz slimo kasu dalībniekiem (9. nod.), tad redzam, ka par medicīniskā personāla pakalpojumiem uz katru ģimenes locekli izmaksāts par 1 - 1 1/2 latiem mazāk, kā uz katru dalībnieku, kas gan sastāda tikai 10 - 15%.

Zīmējoties uz ārstu un ambulancu apmeklēšanu, pēc pieejamiem statistiskiem materiāliem par 1927. gadu²⁾ varam izrēķināt attiecībā uz ģimenes locekļiem sekošo:

	Rīgā	Provincē	Visās kasēs
1) Katrs ģimenes loceklis saslimis	2,83 reizes	2,24 reizes	2,62 reizes
2) Katrs ģimenes loceklis apmeklējis ārstu vai ambulanci	2,84 "	4,00 "	4,54 "
3) Katrā saslimšanas gadījumā apmeklēts ārsts vai ambulance	1,71 "	1,79 "	1,73 "

Salīdzinot šos skaitļus ar tādiem pat skaitļiem attiecībā uz dalībniekiem (9. nod.), redzam, ka registrēto saslimšanas gadījumu skaits par apm. 13% uz katru ģimenes locekli mazāks, kā uz katru dalībnieku,

¹⁾ "Darba Tiesības", sociālpolit. mēnešraksts, 1928. g. No. 10 - 363. un 364. lp. pp.

²⁾ Latvijas statistiskā gada grāmata 1927. g. - 104., 105. un 93. lp. pp. Valsts stat. pārvaldes izdevums.

bet vizīšu skaits pat par 24% mazāks.

Kā izskaidrojams tas, ka ģimenes locekļi apmeklē ārstus mazāk, kā dalībnieki? Nav sevišķa pamata domāt, ka ģimenes locekļi būtu veselīgāki. Dažreiz viņiem varbūt izdodas pasargāties no saslimšanas sakarā ar to, ka nav jāiet darbā, bet toties viņiem vairāk laika apmeklēt ārstus. Taisnība gan, ka ģimenes locekļiem, dzīvojot mājās, vieglāki pārļaut vienu-otru vienkāršāku slimības gadījumu bez ārsta palīdzības. Un uz to viņus, droši vien, ievērojamā mērā pamudina tās piemaksas, kuŗas vairums slimo kasu ņem no ģimenes locekļiem par zālēm. Piemaksas par ārstu apmeklējumiem ļoti retas un nekādi citi iespaidīgāki ierobežojumi ārstu apmeklēšanā ģimenes locekļiem parasti nepastāv.

Ievērojams stāvoklis ģimenes locekļu ārstēšanā tālāk piekrīt zālēm un medicīniskiem palīglīdzekļiem. Par tiem slimo kases kopā izdevušas:

	Ls.	% no ģim.loc. ārstēš.izdev.	uz 1 ģim.l. Ls.
1925.gadā -	512.000	26,5	5,7
1926. " -	548.000	24,5	5,9
1927. " -	577.000	23,2	6,0

Redzam, ka arī šiem izdevumiem procentuālā nozīme mazinās, bet uz katru ģimenes locekli izdotā summa tikko pieaug. Arī te, šķiet, iespaidu atstājušas piemaksas par zālēm, kuŗas pēdējos gados arvienu vairāk izplatījušās un arī palielinājušās.

Salīdzinot šos skaitļus ar tiem pašiem skaitļiem attiecībā uz dalībniekiem (9.nod.), redzam, ka par medikamentiem uz katru ģimenes locekli izdots gadā par 4 - 4 1/2 latiem jeb apm.40% mazāk, kā uz katru dalībnieku. Puse šīs starpības būtu izskaidrojama ar to, ka kases caurmērā ap 20% zāļu vērtības liek samaksāt pašiem dalībniekiem. Bet otra puse būs šo pašu piemaksu netiešais nopelns: ģimenes locekļi, kuŗiem zāles nav gluži par velti, izlieto tās ekonomiskāki un atturās no zāļu lietošanas, kad bez tām var iztikt. Pastiprinājumu tam redzam receptšu skaitā: kāmēr katrs dalībnieks 1927.gadā izlietojis caurmērā 6,5 receptes, katrs ģimenes loceklis izticis ar 4,8 receptēm, t.i. ar apm.25% mazāk.

Trešā vietā stāv slimnīcas, kopā ar slimo transportu. Par ģimenes locekļu ārstēšanu slimnīcās slimo kases pēc tabeles kopā izdevušas:

	Ls.	% no ģim.loc. ārstēš.izdev.	uz 1 ģim.loc. Ls.
1925.gadā -	394.000	20,4	4,4
1926. " -	443.000	19,8	4,8
1927. " -	525.000	21,1	5,4

Redzam, ka šis izdevumu postenis pamazām aug. Šķiet, ka galvenais iemesls tam būs dienas maksu paaugstināšana slimnīcās. Salīdzinot ar izmaksām dalībnieku ārstēšanai slimnīcās (9.nod.), konstatējam, ka uz katru ģimenes locekli izdots gadā par 1 - 1 1/2 latu mazāk, kā uz katru dalībnieku. 7.nodaļā redzējām, ka diezgan daudzas provinces kases (Rīgas kases gan nē) jau ievēdušas dažāda lieluma piemaksas par ģimenes locekļu ārstēšanos slimnīcās; tas būs atstājis iespaidu no vienas puses. No otras puses - ievietošana slimnīcās parasti notiek uz slimo kasu izdotu orderu pamata, tā kā kasēm iespējams šo nozari zināmā mērā regulēt.

Pie ģimenes locekļu ārstēšanas vēl pieder speciālā ārstēšana un zobu ārstēšana. Speciālā ārstēšanā ietilpst viss tas pats, kas jau minēts, runājot par dalībniekiem, un bez tam vēl bērnu vasaras kolonijas, kuņām izdotas prāvas summas. Abām minētām ārstniecības nozarēm slimo kases kopā izdevušas:

	Ls.	% no ģim.loc. ārstēs.izdev.	uz 1 ģim.loc. Ls.
1925.gadā -	310.000	16,1	3,4
1926. " -	449.000	20,1	4,8
1927. " -	539.000	21,9	5,5

Redzam, ka šie izdevumi diezgan intensīvi aug, pie kam gandrīz viss pieaugums attiecas uz speciālo ārstēšanu, bet zobu ārstēšana tikpat kā stāv uz vietas. No 1927.gada summām jau 2/3 krīt uz speciālo ārstēšanu un tikai 1/3 uz zobu ārstēšanu. Pēdējā laikā īpaši attīstās bērnu vasaras kolonijas, kuņās slimo kases cenšas ar veselīgu uzturu, sauli un gaisu stiprināt jaunās paaudzes veselību.

Arī šai nozarēs katrs ģimenes loceklis tagad patērē par apm. 18% mazāk, kā katrs dalībnieks, un arī tas būs vedams sakarā ar šai nozarēs iekasējamām dažādām piemaksām no ģimenes locekļiem.

Pabalsti ģimenes locekļiem, kā jau minējām, ieņem samērā mazu vietu slimo kasu budžetos. Viņi sastāda tikai ap 12% no izdevumiem ģim.locekļu labā jeb 2,6% no visiem slimo kasu izdevumiem. Visiem šiem pabalstiem slimo kases kopā izdevušas:

	Ls.	uz 1 dalībn. Ls.	uz 1 ģim.loc. Ls.
1925.gadā -	238.000	2,0	2,6
1926. " -	269.000	2,0	2,9
1927. " -	310.000	2,1	3,2

Sastopami trīs pabalstu veidi: dzemdību gadījumos, bērnu zīdīšanai un apbedīšanai. Pirmie divi parasti attiecas uz dalībnieku sievām, bet pēdējais uz sievām, bērniem un vecākiem. Ar izdoto summu apmēriem neviens pabalsta veids sevišķi neizceļas. Piemēram, 1927.gadā kases izdevušas:

dzemdību pabalstiem -	Ls.117.000	jeb	Ls.1,20	uz	ģ.l.
zīdīšanas " -	" 111.000	"	" 1,15	"	" "
apbedīšanas " -	" 82.000	"	" 0,85	"	" "

Visa ģimenes locekļu ārstēšana un pabalstīšana, kā jau minējām, ir neobligatoriska un slimo kasēm tiesība no šīs nozares pat pavissam atteikties. Ar to varētu, zināms, ietaupīt lielas summas. Cits jautājums, vai šāda atteikšanās būtu lietderīga? Te nu jāatzīst, ka rūpes par ģimenes locekļu, īpaši mātes un bērnu veselību nav mazāk svarīgs uzdevums, kā pašu dalībnieku ārstēšana un pabalstīšana. Ar gandarījumu jāpiemin, ka visas slimo kases, bez izņēmuma, ģimenes locekļus ārstē.

Tas tomēr nenozīmē, ka nevarētu runāt par ārstēšanas apmēru regulēšanu. Nevienu pieminēto ārstniecības nozari gan nevaram visumā atzīt par nevajadzīgu, jo katrai sava noteikta nozīme. Bet iespējama un pat vēlama nelielu piemaksu ieviešana tais kasēs, kur tādu vēl trūkst, un zināma piemaksu saskaņošana, jo dažās nozarēs, kā redzējām 7.nodaļā, vēl valda pārāk liela dažādība. Tas, kopā ar ekonomijas ieviešanu, varētu dot arī kādus ietaupījumus, nekaitējot ārstēšanai.

Ar to apskatīti visi Latvijas slimo kasu izdevumi palīdzībai dalībniekiem un viņu ģimenes locekļiem.

12.

IZDEVUMI PĀRVALDEI, APVIENOJOŠO ORGANIZĀCIJU
UZTURĒŠANA, KULTURĒLIE UN CITI IZDEVUMI.

Izdevumos, kuŗi nekalpo tieši palīdzībai, bet ar kuŗiem slimo kasu saimniecība tomēr saistīta, varam atzīmēt šādas grupas:

- a) pārvaldes izdevumi,
- b) apvienojošo organizāciju uzturēšana,
- c) kulturēlie izdevumi,
- d) zaudētās iemaksas resp. sliktie debitori un
- e) dažādi izdevumi.

Kā redzējām 8.nodaļai pievienotā tabelē, visi šie saimnieciskie izdevumi kopā sastāda ap 12% no slimo kasu izdevumiem; pārējie 88% ir tiešie palīdzības izdevumi.

Apskatīsim pakāpeniski visus šeit ietilpstošos izdevumu posteņus.

Saskaņā ar 8.nodaļai pievienoto tabeli, apm. 9/10 no šīs izdevumu grupas sastāda pārvaldes izdevumu postenis. Pārējie, tā tad, samērā sīki. Tā kā pārvaldes izdevumi ir tieši tā daļa, ap kuŗu visvairāk strīdas un par kuŗu bieži vien presē sastopami pat diametrāli pretēji apgalvojumi, tad tie jāiztirzā sīkāk.

(Skat. tabeli 55.lap.pusē).

Pievestā tabele vispirms dod iespēju konstatēt, kādas summas pārvaldes izdevumi prasa, kāda loma šiem izdevumiem slimo kasu budžētos un kāda tendence - augoša vai krītoša - pie tiem nomanāma:

1925.gadā: 1926.gadā: 1927.gadā:

Rīgā:

1) Pārvaldes izdevumu kopsumma milj.Ls -	0,701	0,831	0,930
2) % no visiem slimo kasu izdevumiem -	10,6	10,5	10,1
3) % no slimo kasu ienākumiem -	9,6	9,6	9,5
4) Uz 1 dalībnieku Ls. -	8,78	9,19	9,44
5) Uz 1 apkalpojamo personu (dalībnieku vai gim.locekli) Ls. -	5,13	5,60	5,81
<u>Provincē:</u>			
1) Pārvaldes izdev.kopsumma milj.Ls. -	0,322	0,372	0,396
2) % no visiem slimo kasu izdevumiem -	13,2	11,5	11,0
3) % no slimo kasu ienākumiem -	11,9	11,4	10,8
4) Uz 1 dalībnieku Ls. -	7,84	7,89	7,95

LATVIJAS SLIMO KASU PĀRVALDES IZDEVUMI 1925 - 1927.gados.

I z d e v u m i.	1925. 1)			1926. 2)			1927. 2)		
	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.	Summa Ls.	% no kop-sum.	uz 1 dalīb. Ls.
<u>R ģ ģ ā :</u>									
1) Pilnvarnieku vēlēs.u.sapulču izdev.	15.856	2,2	0,20	13.610	1,6	0,15	23.099	2,4	0,23
2) Atalgojumi vēlētiem darbiniekiem	59.574	8,5	0,75	70.680	8,5	0,78	80.678	8,7	0,82
3) Algas tehniskām personālam	469.010	66,9	5,87	553.362	66,6	6,12	618.165	66,5	6,28
4) Darbinieku apdrošināšana	18.815	2,7	0,24	22.626	2,7	0,25	26.739	2,8	0,27
5) Komandējumi un ceļa naudas	8.980	1,3	0,11	11.354	1,4	0,13	12.056	1,3	0,12
6) Telpu uzturēšana	48.931	7,0	0,61	65.417	7,9	0,72	66.942	7,2	0,68
7) Inventāra uzturēš.un amortizāc.	8.622	1,2	0,11	11.034	1,3	0,12	15.429	1,7	0,16
8) Biroja izdevumi	25.882	3,7	0,32	33.340	4,0	0,37	39.746	4,3	0,40
9) Drukā darbi	33.677	4,8	0,42	35.298	4,2	0,39	30.879	3,3	0,31
10) Dažādi izdevumi	11.857	1,7	0,15	14.166	1,8	0,16	16.480	1,8	0,17
KOPĀ -	701.204	100	8,78	830.888	100	9,19	930.214	100	9,44
<u>P r o v i n c ē :</u>									
1) Pilnvarnieku vēlēs.u.sapulču izdev.	6.411	2,0	0,16	9.442	2,5	0,20	15.272	3,9	0,31
2) Atalgojumi vēlētiem darbiniekiem	44.217	13,8	1,08	47.316	12,7	1,00	46.821	11,8	0,94
3) Algas tehniskām personālam	191.804	59,7	4,68	231.681	62,3	4,92	243.977	61,7	4,90
4) Darbinieku apdrošināšana	8.118	2,5	0,20	9.679	2,6	0,21	9.966	2,5	0,20
5) Komandējumi un ceļa naudas	6.154	1,9	0,15	6.971	1,9	0,15	8.156	2,1	0,16
6) Telpu uzturēšana	23.618	7,3	0,57	23.268	6,3	0,49	23.667	6,0	0,48
7) Inventāra uzturēš.un amortizāc.	3.617	1,1	0,09	15.126	1,4	0,11	25.946	1,5	0,12
8) Biroja izdevumi	17.068	5,3	0,41	18.942	5,1	0,40	20.417	5,1	0,41
9) Drukā darbi	14.039	4,4	0,34	14.399	3,9	0,31	14.430	3,6	0,29
10) Dažādi izdevumi	6.482	2,0	0,16	4.897	1,3	0,10	7.220	1,8	0,14
KOPĀ -	321.528	100	7,84	371.723	100	7,89	395.872	100	7,95
<u>L a t v i j ā :</u>									
1) Pilnvarnieku vēlēs.u.sapulču izdev.	22.267	2,2	0,18	23.052	1,9	0,17	38.371	2,9	0,26
2) Atalgojumi vēlētiem darbiniekiem	103.791	10,1	0,86	117.996	9,8	0,86	127.499	9,6	0,86
3) Algas tehniskām personālam	660.814	64,6	5,46	785.043	65,4	5,71	862.142	65,1	5,81
4) Darbinieku apdrošināšana	26.933	2,6	0,22	32.305	2,7	0,24	36.705	2,8	0,25
5) Komandējumi un ceļa naudas	15.134	1,5	0,13	18.325	1,5	0,13	20.212	1,5	0,13
6) Telpu uzturēšana	72.549	7,1	0,60	88.685	7,4	0,64	90.609	6,8	0,61
7) Inventāra uzturēš.un amortizāc.	12.239	1,2	0,10	16.160	1,3	0,12	21.375	1,6	0,14
8) Biroja izdevumi	42.950	2,2	0,35	52.282	4,3	0,38	60.163	4,5	0,41
9) Drukā darbi	47.716	4,7	0,40	49.697	4,1	0,36	45.309	3,4	0,31
10) Dažādi izdevumi	18.339	1,8	0,15	19.063	1,6	0,14	23.700	1,8	0,16
KOPĀ -	1.022.732	100	8,45	1.202.611	100	8,75	1.326.086	100	8,94

1) "Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, 1926.gada No.10 - 420.lp.p. Latv.slimo kasu sav-bas izdevums.

2) Skaitļi par 1926.un 1927.gadiem sakopoti no atsevišķu slimu kasu gada pārskatiem, jo sakopotā veidā nav atrodami.

	1925.gadā;	1926.gadā;	1927.gadā;
5) Uz 1 apkalpojamo personu (dalībnieku vai gim.loc.) Ls. -	4,30	4,52	4,64
<u>Visās kasēs:</u>			
1) Pārvaldes izdevumu kopsumma milj.Ls. -	1,023	1,203	1,326
2) % no visiem slimo kasu izdevumiem -	11,3	10,8	10,3
3) % no slimo kasu ienākumiem -	10,2	10,1	9,9
4) Uz 1 Dalībnieku Ls. -	8,45	8,75	8,94
5) Uz 1 apkalpojamo personu (dalībnieku vai gim.loc.) Ls. -	4,83	5,22	5,40

Skaitļi rāda, ka Rīgas slimo kases pēdējā laikā izdod pārvaldei ap 9,4 latī uz dalībnieku vai 5,8 latī uz katru apkalpojamo personu (dalībnieku vai ģimenes locekli) gadā, bet provinces kases tikai ap 8 latī uz dalībnieku vai 4,6 latī uz katru apkalpojamo. Rīgas kasēs tas sastāda ap 10% no visiem izdevumiem jeb 9,5% no ienākumiem, bet provinces kasēs ap 11% no izdevumiem jeb 10,8% no ienākumiem. Redzam, ka provinces kases gan iztiek ar mazāku summu uz katru personu rēķinot, kas runā viņām par labu, tomēr provinces kasu budžetos pārvaldei lielāka loma, jo viņu budžeti caurmērā ievērojami mazāki.

Vai pārvaldes izdevumos manāma tendence pieaugt vai mazināties?

Apskatot skaitļus, pirmkārt redzam, ka pārvaldes izdevumu procentuālā nozīme slimo kasu budžetos noteikti mazinās, kā Rīgā, tā provincē. Bet tā kā, slimo kasēm paplašinoties, viņu budžeti ikgadus ievērojami pieaug, tad procentuālās attiecības starp budžeta kopsummu un pārvaldes izdevumiem vēl nekā noteikta nesaka.

Ja paskatāmies cik patērēts ikgadus pārvaldei uz katru dalībnieku (vai arī uz katru apkalpojamo personu), tad novērojam gluži pretējo: pārvalde prasa uz katru personu arvienu vairāk, ko jau būtu jāapzīmē par negatīvu parādību, ja nebūtu atrodami kādi sevišķi attaisnojoši motīvi. Par labu provinces kasēm te jāpiebilst, ka pieaugums tur mērenāks, kā Rīgas kasēs.

Par attaisnojumu pārvaldes izdevumu augšanai varētu noderēt vispārēja algu caurmēra un dārdzības celšanās. Tā kā šiem apstākļiem, īpaši algu caurmēram, dabīgi jāatspoguļojas arī slimo kasu ienākumos, tad palūkosimies, vai pārvaldes izdevumi pieauguši ātrāki vai lēnāki par slimo kasu ienākumiem, rēķinot uz katru dalībnieku. Izejot no šī un šai nodaļai pievienotām tabelēm, varam izrēķināt sekošo:

		Rīgā	Provincē	Kopā
<u>I e ņ ģ ģ m u m i:</u>				
1927.gadā -	Ls.	99,15	72,77	90,25
1925. " -	"	92,70	66,20	83,65
Pieaugums 2 gados	Ls.	6,45	6,57	6,60
Pieaugums	%	7,0	9,9	7,9

<u>Pārvaldes izdev.:</u>				
1927.gadā -	Ls.	9,44	7,95	8,94
1925. " -	"	8,78	7,84	8,45
Pieaugums 2 gados -	Ls.	0,66	0,11	0,49
Pieaugums	%	7,5	1,4	5,8

Redzam, ka pārvaldes izdevumi gan visumā auguši lēnāk par slimo kasu ienākumiem, bet tas - vienīgi provinces slimo kasu nopelns, ku-
ņas noturējušas savus pārvaldes izdevumus gandrīz uz viena līmeņa.
Rīgas kasēs turpretī pārvaldes izdevumi auguši pat vēl ātrāk, kā ienā-
kumi, ko no saimnieciskā viedokļa nevar attaisnot.

Ja palūkojamies, no kā tad īsti pārvaldes izdevumi sastādās, re-
dzam, ka galvenā loma piekrīt darbinieku atalgojumiem. Slimo kasu ga-
da pārskatos gan atdalīti vēlēto darbinieku atalgojumi no tehniskā
personāla algām, tomēr pareizāki šīs divas izdevumu grupas apskatīt
kopā. Lieta tā, ka dažas slimo kases mēdz uzdot tehniskas funkcijas
arī vēlētiem darbiniekiem, citas, turpretīm, to nepraktizē vai praktizē
mazākā mērā; sakarā ar to var arī mainīties abu minēto izdevumu pos-
teņu skaitliskās attiecības. Tabele rāda, ka vēlēto un tehnisko dar-
binieku atalgojumi kopā sastāda ap 75% (Rīgā nedaudz vairāk, provincē
mazāk) no visiem pārvaldes izdevumiem, kas pēdējā laikā iztaisa Rīgas
kasēs pāri par 7 latiem, provinces kasēs - tuvu pie 6 latiem uz da-
lībnieku gadā. Tālāk - Rīgā ap 9% un provincē ap 7,5% no pārvaldes
izdevumiem krīt uz telpu un inventāra uzturēšanu. Ap 8% iziet arī
biroja jeb kancelejas izdevumiem, kopā ar drukas darbiem. Ar minēto
jau izsmelti vairāk kā 90% pārvaldei izdoto summu. Pārējais krīt uz
sīkiem izdevumu posteņiem, kā pilnvarnieku vēlēšanām un sapulcēm, dar-
binieku apdrošināšanu, komandējumiem u. t. t.

Apskatot pārvaldes izdevumus katrā atsevišķā slimo kasē, uzkrīt
ļoti lielā dažādība. Piemēra dēļ minēsim dažus 1927. gada skaitļus¹⁾:

	Dalīb- nieku skaits	Uz 1 dalīb- nieka		% no izdev.	
		Ls.	vieta	%	vieta
I. Rīgā pārvaldes izdev. bijuši:					
a) samērā augsti:					
1) Pašvald., lauksaimn. kooper. un piensaimn. darb. kasē	1343	16,2	I.	19,4	II.
2) Atsev. tirdzn. u. rūpn. uzņ. kasē	5715	15,8	II.	16,9	III.
3) Rīgas pagaidu strādņ. kasē	5587	13,9	III.	16,0	IV.
b) samērā zemi:					
1) Rīgas kopējā kasē	22012	6,6	XVIII.	7,7	XV.
2) Ēdienu u. dzēr. uzņ. kalp. kasē	2088	7,4	XVI.	8,7	XII.
3) III. Rīgas kopējā kasē	2697	8,5	XIII.	7,6	XVI.
II. Provincē pārvaldes izd. bijuši:					
a) samērā augsti:					
1) Liepājas pagaidu strādņ. kasē	1463	13,1	II.	17,3	II.
2) Līgates papīru fabrikas "	468	12,3	III.	16,5	III.
3) Bauskas apvienotā "	682	10,8	V.	15,6	VI.
4) Valkas slimo "	572	10,6	VI.	15,4	VII.
b) samērā zemi:					
1) I. Jelgavas slimo kasē	5655	5,1	XXV.	8,5	XXIV.
2) Slokas kopējā "	1967	5,3	XXIV.	7,0	XXV.
3) Liepājas kopējā "	7977	6,1	XXIII.	8,6	XXII.
4) Ventspils slimo "	3819	6,2	XXII.	8,5	XXIII.

¹⁾ "Darba Tiesības", sociālpolit. mēnešraksts, 1928. g. No. 10 -
360.-364. lp. pp. Latv. slimo kasu sav-bas izdev. Rīgā.

Redzam, ka dažās slimu kasēs pārvaldes izdevumi caurmērā 2 - 3 reizes plašāki, kā citās kasēs. Dažos gadījumos attaisnojumam zināmā mērā noderēs kases dalībnieku skaits, jo pārvalde lielās kasēs dabīgi varētu būt caurmērā lētāka un mazajās dārgāka; citos gadījumos no svāra arī īpatnēji apstākļi; kases organizēšanās, liels darba vietu skaits vai tml. Tāsnība arī, ka provincē algu caurmērs zemāks un telpu uzturēšana parasti būs lētāka. Tomēr diezgan bieži sastopam arī grūti izskaidrojamas parādības: apmēram vienāda lieluma kases, pie samērā līdzīgiem apstākļiem, izdod pārvaldei stipri dažādas summas; pat vēl vairāk - lielākās un labvēlīgāki nostādītās kasēs sastopam ievērojami plašākus pārvaldes izdevumus, kā mazākās kasēs, kuŗu apstākļi pat sliktāki. Jādōmā, ka te par noteicēju būs bijuši atsevišķu kasu taupības un lietpratības pakāpe. Līdz ar to var teikt, ka daļa laba kase, saimnieciski rīkojoties, varētu pārvaldes izdevumos ietaupīt.

No sīkākiem saimnieciskās dabas izdevumiem varam atzīmēt:

1) Apvienojošo organizāciju uzturēšana. Še jāsaprot Latvijas slimu kasu savienības un Rīgas slimu kasu starpbiroja administratīvie izdevumi, kuŗus kolektīvi sedz šais organizācijās ietilpstošās slimu kases.

Apvienojošo organizāciju uzturēšana kopā ar piedalīšanos kongresos slimu kasēm izmaksājusi:

	LS.	% no visiem izdev.	uz 1 dalībn. Ls.
1925.g.:			
Rīgas kasēs	16.172	0,24	0,20
Provincēs kasēs	7.874	0,32	0,19
Visās "	24.046	0,27	0,20
1926.g.:			
Rīgas kasēs	24.130	0,31	0,27
Provincēs kasēs	9.766	0,30	0,21
Visās "	33.896	0,30	0,25
1927.g.:			
Rīgas kasēs	21.924	0,24	0,22
Provincēs kasēs	11.072	0,31	0,22
Visās "	32.996	0,26	0,22

Sevišķas progresijas nenovērojam. Pēdējā laikā apvienojošo organizāciju uzturēšana slimu kasēm izmaksā caurmērā 22 sant.uz dalībnieku. Rīgas kases gan piedalās abās apvienojošās organizācijās, bet provinces kases tikai Latvijas slimu kasu savienībā; totiesu provinces kasēm izmaksā dārgāki pārstāvju delegēšana uz kongresiem.

2) Kulturēlie izdevumi. Šeit ietilpst lekciju un priekšlasījumu sarīkošana medicīnas, higiēnas un sociālās apdrošināšanas jautājumos, tāpat arī līdzīgas literatūras izplatīšana dalībniekiem, lasāmgaldu uzturēšana u.tml. Šim mērķim slimu kases izdevušas:

	1925.g.	1926.g.	1927.g.
Rīgā -	Ls.15.461	Ls.21.871	Ls.24.970
provincē -	" 9.186	" 9.912	" 10.161
kopā -	Ls.24.647	Ls.31.783	Ls.35.131

Redzam, ka šie skaitļi neko daudz neatšķiras no apvienojošo organizāciju uzturēšanai izdotām summām. Kultūrēliem mērķiem slimo kases tagad izlieto ap 0,27% no visiem izdevumiem jeb ap 24 santimi uz katru dalībnieku gadā (Rīgā - 25 sant., provincē - 20 sant.).

3) Zaudētās iemaksas. Gadas, ka dažas darba vietas gan iekasē no saviem darbiniekiem slimo kasei pienākošās 2% no algām, bet neiemaksā laikā slimo kasei nedz šīs, no darbiniekiem ieturētās summas, nedz arī tās, kuŗas jāmaksā pašai darba vietai. Tādos gadījumos slimo kases piedzen viņām piekrītošās summas spaidu kārtā, ar darba inspektora un policijas palīdzību, līdz ar 1% soda naudas mēnesī par nokavējumu. Tomēr ne vienmēr izdodas visas summas piedzīt. Gada, ka uzņēmums kļuvis maksāt nespējīgs, bankrotējis. Tā rodas zaudētās piemaksas. Šo zaudēto summu apmēri, saskaņā ar 8.nodaļas tabeli, pēdējos 3 gados Rīgā šādi:

	Ls.	% no visiem izdevumiem.	uz 1 dalībn. Ls.
1925.gadā:			
Rīgas kasēs -	60.092	0,91	0,75
provincēs kasēs -	3.634	0,15	0,09
visās kasēs -	63.726	0,70	0,53
1926.gadā:			
Rīgas kasēs -	21.863	0,28	0,24
provincēs kasēs -	866	0,03	0,02
visās " "	22.729	0,20	0,17
1927.gadā:			
Rīgas kasēs -	37.256	0,40	0,38
provincēs kasēs -	13.148	0,37	0,26
visās " "	50.404	0,39	0,34

Šiem zaudējumiem ir gadījuma rakstus, kas arī atspoguļojas pievestos skaitļos; tie - ļoti dažādi, nekādas likumības pēdējos 3 gados nenovērojam. Varam tikai atzīmēt, ka zaudētās iemaksas caurmērā nekad un nekur nav bijušas lielākas par 0,9% no visiem slimo kasu izdevumiem jeb 75 santimiem uz katru dalībnieku gadā.

4) Gandrīz līdzīgu stāvokli ieņem dažādi gadījuma izdevumi (sk. tabeli 8.nodaļā). Visās kasēs kopā tie bijuši:

1925.gadā - Ls.6.214,-
 1926. " - " 50.606,-
 1927. " - " 65.248,-

kas nerasniedz caurmērā 1|2% no visiem izdevumiem jeb 50 santimu uz katru dalībnieku gadā.

V.

LATVIJAS SLIMO KASU UZKRĀJUMI.

13.

GADSKĀRTEJIE ATLIKUMI UN IZTRŪKUMI.

Apskatījuši Latvijas slimo kasu ienākumus un izdevumus, salīdzināsim tos, ar nolūku noskaidrot, vai slimo kases mēdz strādāt ar atlikumiem vai iztrūkumiem.

(Skat. tabeli 62. lap. pusē)

Tabelē redzam, ka 1925.-1927. gados slimo kases caurmērā strādājušas ar atlikumiem, kā Rīgā, tā provincē, bet atlikumi diezgan strauji krīt ir procentuāli, ir uz katru dalībnieku rēķinot.

Rīgas kasēs atlikumi noslīdējuši:

no	10,5%	jeb	Ls. 9,69	uz	dalībnieku	1925. gadā
uz	8,8%	"	"	8,46	"	" 1926. " un
"	5,5%	"	"	5,42	"	" 1927. " .

Provinces kasēs atlikumi samazinājušies:

no	10,0%	jeb	Ls. 6,66	uz	dalībnieku	1925. gadā
uz	2,5%	"	"	1,75	"	" 1926. " un
"	1,8%	"	"	1,31	"	" 1927. " .

Šo faktu jau paredzējām, apskatot slimo kasu ienākumus un izdevumus, jo novērojām, ka pēdējie aug straujāki par pirmajiem.

No šiem pašiem skaitļiem redzam arī, ka provinces kasēs atliek uz katru dalībnieku nepilna ceturtdaļa tā, ko atlicina caurmērā Rīgas kases. Provinces kasēs ienākumi daudz mazāki un, lai gan tās, salīdzinot ar Rīgas kasēm, ievērojami sašaurinājušas arī savus izdevumus, tomēr tām nav pa spēkam ietaupījumos sacensties ar samērā labāki nostādītām galvas pilsētas slimo kasēm.

Ja visas kases kopā, kā Rīgā, tā provincē, caurmērā saimniekojušas ar atlikumiem, tad tas nebūt nav sakāms par katru atsevišķu slimo kasi. Apskatot gada pārskatus redzam, ka dažas Rīgas slimo kases un īpaši daudzas kases provincē noslēgušas grāmatas arī ar lielākiem vai mazākiem iztrūkumiem, tā tad iztērējušas daļu āgrāk uzkrāto rezervju, vai aizņēmušās nākamam gadam piekrītošās summas.

Piemēram 1926. gadā Rīgā ar iztrūkumu saimniekojušas 2 kases (Tirdzniecības darbinieku ar Ls. 9419,- un Sīkražotāju ar Ls. 7228,-), bet provincē pat veselas 10 slimo kases (kopā ap 54.000 latu). Bet 1927. gadā iztrūkums bijis 3 Rīgas kasēs (XIII. kopējā - Ls. 31.196,-, Sīkražotāju - Ls. 21.140,- un Tirdzniecības darbinieku - Ls. 11.648,-) un 9 provinces slimo kasēs (kopā Ls. 97.988,-).

Apskatot, cik ietaupījusi vai iztērējusi 1927. gadā katra atsevišķa slimo kase, rēķinot uz katru dalībnieku, redzam sekošo:¹⁾

1) "Darba Tiesības", sociālpol. mēnešr. 1928. g. No. 10 - 360. u. 361. lp. pp. Latvijas slimo kasu sav-bas izdev., Rīgā.

LATVIJAS SLIMO KASU ATLIKUMI 1925 - 1927.gados.

	1925.			1926.			1927.		
	Summa Ls.	%	uz 1 dalībņ. Ls.	Summa Ls.	%	uz 1 dalībņ. Ls.	Summa Ls.	%	uz 1 dalībņ. Ls.
<u>Rīgas kasēs:</u>									
Ieņemts (pēc 6.nod.pievien.tabeles)	7.404.552	100,0	92,70	8.669.478	100,0	95,90	9.782.737	100,0	99,15
Izdots (" 8. " ")	6.630.451	89,5	83,01	7.905.102	91,2	87,44	9.247.997	94,5	93,73
<u>ATLIKUMS -</u>	<u>774.101</u>	<u>10,5</u>	<u>9,69</u>	<u>764.376</u>	<u>8,8</u>	<u>8,46</u>	<u>534.740</u>	<u>5,5</u>	<u>5,42</u>
<u>Provinces kasēs:</u>									
Ieņemts (pēc 6.nod.pievien.tabeles)	2.714.344	100,0	66,20	3.316.745	100,0	70,43	3.651.372	100,0	72,77
Izdots (" 8. " ")	2.441.652	90,0	59,54	3.234.565	97,5	68,68	3.585.882	98,2	71,46
<u>ATLIKUMS -</u>	<u>272.692</u>	<u>10,0</u>	<u>6,66</u>	<u>82.180</u>	<u>2,5</u>	<u>1,75</u>	<u>65.490</u>	<u>1,8</u>	<u>1,31</u>
<u>Visās kasēs:</u>									
Ieņemts (pēc 6.nod.pievien.tabeles)	10.118.896	100,0	83,65	11.986.223	100,0	87,17	13.434.109	100,0	90,25
Izdots (" 8. " ")	9.072.103	89,7	75,07	11.139.667	92,9	81,01	12.833.879	95,5	86,22
<u>ATLIKUMS -</u>	<u>1.046.793</u>	<u>10,3</u>	<u>8,58</u>	<u>846.556</u>	<u>7,1</u>	<u>6,16</u>	<u>600.230</u>	<u>4,5</u>	<u>4,03</u>

1) Rīgas slimo kasēs:

Vislielākie atlikumi bijuši:

1) Rīgas pilsētas pašvald.darbinieku kasē	- Ls.20,30	uz katru da- lībnieku.
2) Kooperatīvu un sab.iest.	" " - " 17,97	
3) Rīgas un apk.atsev.mājkalpotāju	" " - " 11,35	

Meklējot iemeslus, varam konstatēt, ka pirmajām divām kasēm bijuši vislabākie ienākumi un, kaut gan tās arī visos izdevumos pārsniegušas Rīgas slimo kasu caurmēru, tomēr spējušas uzrādīt lielākos atlikumus. Gan jāpiebilst, ka dažas kases, piemēram Grāmatrūpnieku un Latvijas skolotāju, ar gandrīz līdzīgiem ienākumiem atlicinājušas tikai ap 3 lati uz dalībnieku, tā tad saimiekojušas daudz netaupīgāki. Trešā pievestā kasē ar prāvo atlikumu - Atsevišķā mājkalpotāju slimo kasē - turpretim atlikuma iemesli pavisam citi: ienākumi šai kasei mazi, nesastāda ne 2/3 no Rīgas slimo kasu caurmēra ienākumiem, bet tā arī tik maz izdevusi savu dalībnieku labā, ka atlicinājuši samērā prāvu summu. Šai kasei par labu gan nerunā tas apstāklis, ka atlicinājumi iegūti taisni no izdevumiem palīdzībai, turpretim pārvaldes izdevumos šī kase nebūt nav bijusi no taupīgākām. Otra mājkalpotāju kase, ar līdzīgu dalībnieku sastāvu un līdzīgiem ienākumiem, tai pašā laikā varējusi atlicināt tikai 2,4 lati uz dalībnieku, kaut gan pārvaldes izdevumi tai zemāki.

Iztrūkumi bijuši:

1) Rīgas sīkražotāju kasē	-	Ls.19,70	uz dalībnieku gadā.
2) Tirdzniecības darbin."	-	" 4,17	
3) XIII.kopējā	" -	" 4,14	

Ienākumi šīm kasēm nav slikti; pēdējās divas kases ienākumu ziņā pat pieskaitāmas labvēlīgāki nostādītām, un arī trešajā - Sīkražotāju kasē - tie nav neko zemāki par Rīgas slimo kasu caurmēra ienākumiem. Ar ko tad izskaidrojams iztrūkums? Izrādās, ka Tirdzniecības darbinieku un XIII.kopējā kase ievērojami pārsniegušas caurmēru visos izdevumu posteņos, pārvaldes izdevumus neizslēdzot. Bet Sīkražotāju kase samērā maz izdevusi dalībnieku pabalstiem, viduvēju summu dalībnieku ārstēšanai, bet totiesu ģimenes locekļu ārstēšanai patērēts taisni 2 reizes vairāk par caurmēru un arī pārvaldes izdevumu ziņā šī kase stāv pirmajās rindās. Šķiet, ka lielle izdevumi ģimenes locekļu labā būs sakarā ar sīkražotāju apdrošināšanas fakultatīvo raksturu: slimo kasē iestājas galvenā kārtā tie, kam lielākas ģimenes un biežāki slimo kasu palīdzība var noderēt. Ka tas tiešām tā, pierāda apdrošināto personu statistika: kāmēr visās Rīgas kasēs caurmērā ģimenes locekļi sastāda tikai nepilnas 2/3 no dalībnieku skaita, sīkražotāju kasē ģimenes locekļu ir 2 reizes vairāk, kā pašu dalībnieku. Iztrūkumi sīkražotāju kasē atkārtojas un laikam arī atkārtosies, kāmēr nebūs ģimenes locekļu ārstēšana ierobežota vai ievestas prāvākas piemaksas. Attiecībā uz pārvaldes izdevumiem šo kasi zināmā mērā attaisno tas, ka tā ir tomēr vismazākā Rīgas slimo kase (1927.gadā tikai 1073 dalībnieki).

2) Provincēs slimo kasēs:

Vislielākie atlikumi bijuši:

1) Daugavpils pils.un apr.kopējā kasē	- Ls.11,18	uz katru da- lībnieku gadā.
2) Aizputes kopējā slimo	" " - " 9,87	
3) Jelgavas skolotāju,pašv.u.sab.darb.k.	" " 9,49	

Apskatot tuvāk šo kasu saimniecību, redzam, ka Daugavpils kopējai kasei, kuŗa atlicinājusi visvairāk, ienākumi vidēji, tikai nedaudz augstāki par caurmēru provincē. Ietaupījumi rasti izdevumos palīdzībai, kuŗi viscaur zemāki par vidusmēru; pārvaldes izdevumi turpretim stāv vīrs caurmēra, kaut gan šī ir vienā no prāvākām provinces slimo kasēm.

Bet interesanti salīdzināt divu nākamo kasu saimniecību: Jelgavas skolotāju kasei bijuši vislielākie ienākumi starp provinces slimo kasēm, Aizputes kasei, turpretī, vieni no vismazākiem jeb tikai puse no Jelgavas skolotāju kases ienākumiem; tomēr abas kases uzrāda gandrīz vienādus atlikumus, turīgākā kase pat vēl mazāku. Izskaidrojumu atrodam izdevumos palīdzībai; kā mēr Jelgavas skolotāju kase višcauri iztērējusi 50-66% virs caurmēra, Aizputes kase izdevusi tikai 50-66% no viduvējā. Arī pārvaldē Aizputes kase bijusi taupīgāka, kaut gan apmēri abām kasēm gandrīz vienādi.

Ar vislielākiem iztrūkumiem strādājušas:

1) Ludzas skolotāju un pašv.darb.kase	-	Ls. 9,63	uz dalībnieku
2) Talsu kopējā slimo kase	-	" 9,22	gadā.
3) Valkas " " "	-	" 8,00	

Kaut gan šīs kases pēc iztrūkumu lieluma cieši seko viena otrai, pēc ienākumu apmēriem tās tomēr bijušas ļoti dažādā stāvoklī; Ludzas kasei - vieni no vislielākiem ienākumiem provinces slimo kasu starpā (tūlī pēc Jelgavas skolotāju kases); Talsu kasei - pilnīgi viduvēji ienākumi; Valkas kasei - vieni no mazākiem ienākumiem (tomēr ne mazāki, kā Aizputes kasei, kuņai, kā redzējām, bija prāvs atlikums) - Lai šādos apstākļos uzrādītu samērā līdzīgus iztrūkumus, Ludzas skolotāju kasei, acīmredzot, bija jāizdod ievērojami vairāk par Talsu kasi, kur nu vēl par Valkas slimo kasi. Apskatot darbības pārskatus, tas arī pilnā mērā pierādās, kā izdevumos palīdzībai, tā pārvaldei. Pēdējā visās šīs kasēs prasījusi vairāk par viduvējo normu, bet Ludzas skolotāju kase pat stāv pārvaldes izdevumu augstuma ziņā pirmajā vietā starp provinces slimo kasēm.

Visā visumā redzējām, ka slimo kase ar 7500 dalībniekiem un 127 latiem ienākuma uz dalībnieku gadā (XIII. Rīgas kopējā) var strādāt ar iztrūkumu, bet kase ar 900 dalībniekiem un 60 latiem ienākuma uz dalībnieku var atlicināt samērā prāvas summas. Tas lieku reizi pastiprina, cik dažāda saimniecība Latvijas slimo kasēs iespējama.

Šai nodaļā svarīgi vēl pakavēties pie jautājuma, cik sekmīgi norit rezerves kapitālu uzkrāšanas process Latvijas slimo kasēs?

Jau agrāk esumā minējām, ka, saskaņā ar likumu (Nosg. 71.p.), rezerves kapitālā jāieskaita:

- 1) 5-10% no iemaksām un piemaksām,
- 2) soda naudas,
- 3) ziedojumi, kuņiem mērķis nav norādīts.

Viss pārējais ietilpst t.s. rīcības kapitālā, kuņū var izlietot kārtējām vajadzībām. Ja gada beigās kautkas no rīcības kapitāla atliek, tad arī tas ieskaitāms rezerves kapitālā; ja, turpretī, iztrūkst, tad trūkums sedzams no uzkrātām rezervēm. Rezerves kapitāla uzkrāšana beidzas tikai tad, kad tas jau sasniedz summu, līdzīgu pēdējo divu pārskata gadu izdevumiem un atkal atjaunojas, tikko rezerves kapitāls noslidējis zem šīs normas.

Pirmkārt jāatzīmē, ka nevienai Latvijas slimo kasei vēl tik lielu rezervju nav, ka tā no rezerves kapitāla formēšanas būtu atsvabināta. Tādēļ formēli visas kases ieskaita rezerves kapitālā likuma noteikto minimumu, t.i. 5% no iemaksām un piemaksām, kopā ar pārējiem sīkumiem un rīcības kapitāla atlikumiem, ja tādi ir. Jautājums tikai, vai rezerves kapitālā ieskaitītās summas tur arī paliek un, ja kāda daļa tiek tomēr vēlāk patērēta, tad kāds tam iespaids uz rezerves kapitālu? vai pēdējais tādēļ tikai pieaug lēnāki, kā likums to paredzējis, stāv uz vietas, vai, varbūt, pat mazinas?

Par visām kasēm kopā rezerves kapitāls noteikti ikgadus vairojas, ko skaidrāki redzēsīm nākamā nodaļā, iztīrējot slimo kasu kopbilances par pēdējiem gadiem. Šeit palūkosimies, kā sekmējas rezerves kapitālu uzkrāšana atsevišķās slimo kasēs.

Skaidrs, ka slimo kasēs, kuŗas strādājuŗas ar iztrūkumiem, rezerves kapitāls būs samazinājies, jo iztrūkums jāsedz no agrākos gados uzkrātām rezervēm.

Tāpat skaidrs, ka slimo kasēs, kuŗas darbojuŗas ar atlikumiem, rezerves kapitāls būs pavairojies, jo atlikums būs ieplūdis rezervēs. Bet mūs var interesēt arī, vai pavairojums bijis mazāks par likuma paredzēto minimumu (t.i. 5% no iemaksām un piemaksām + soda naudas + ziedojumi), vai arī lielāks par to (t.i. vai bijis arī kāds atlikums no rīcības kapitāla, kas, pieskaitīts rezervēm, sekmējis paātrinātu rezerves kapitāla formēšanos)?

Sadalot tādā veidā visas slimo kases trīs grupās pēc viņu sekmēm rezerves kapitāla radīšanā, atrodam, ka:

	Slimo kasu skaits.			
	R ī g ā		Provincē	
	1926.	1927.	1926.	1927.
1) <u>Rezerves kapitālu spējuŗas vairo- rot paātrinātā gaitā, ieskaitot tai nevien likuma noteiktos 5% iemaksu un piemaksu, soda naudas un ziedojumus, bet arī kādus at- likumus no rīcības kapitāla . . .</u>	12	10	9	12
2) Sakarā ar mēreniem rīcības ka- pitāla iztrūkumiem, nav spēju- ŗas ieskaitīt rezervēs visas likuma paredzētās summas, bet da- ļu tomēr ieskaitījuŗas, tā tad <u>rezerves kapitālu gan vairoju- ŗas, bet lēnāki, kā paredzēts likumā . . . . .</u>	3	5	6	4
3) <u>Prāvu rīcības kapitāla iztrū- kumu dēļ nevien nav varējuŗas savas rezerves pavairot, bet izlietojuŗas pat daļu no agrā- kos gados uzkrātām rezervēm, tā tad <u>rezerves kapitālu sa- mazinājuŗas . . . . .</u></u>	2	3	10	9

Redzam, ka Rīgā vairums slimo kasu uzkrāj rezerves kapitālus ļoti sekmīgi, dažas vāji, bet gadas arī kases, kas dēldē agrāk uzkrātās rezerves. Provincē, turpretī, šai pēdējā kategorijā ierindojas ļoti prāvs slimo kasu skaits, kaut gan netrūkst arī kasu, kam rezervju uzkrāšana veicas ļoti sekmīgi.

14.

SLIMO KASU MANTĪBA.

Tā, lāk mūs var interesēt jautājumi, cik lielu mantību Latvijas slimo kases paspējušas savā darbības laikā uzkrāt, kā šī uzkrāšana virzās uz priekšu un no kā īsti slimo kasu mantība sastāv? Atbildes varam izlobīt no slimo kasu kopbilancēm pēdējo trīs gadu maiņās.
(Skat. tabeļi 67. lap. pusē).

Redzam, ka visu Latvijas slimo kasu bilanču kopsumma pēdējos gados augusi apmēram par 1 miljonu latu gadā un uz 1928. gada 1. janvāri sasniegusi 6,6 miljonus latu. Bilanču kopsummas tomēr nevar raksturot slimo kasu mantas stāvokli, jo, kā tabele rāda, kasēm mēdz būt arī kreditori - Rīgas slimo kasēm par 0,5 - 0,7 milj. latu, provinces kasēm par 0,2 - 0,3 milj. latu - kas sastāda ap 15% no bilanču kopsummas.

Atmetot kreditoriem piederošās summas, dabūjam šādus skaitļus:

	1.I.1926.	1.I.1927.	1.I.1928.
Rīgas kasēm -	Ls. 2.661.393,-	Ls. 3.513.812,-	Ls. 4.152.674,-
provinces kasēm -	" 1.267.128,-	" 1.382.286,-	" 1.497.231,-
Visām kasēm -	Ls. 3.928.521,-	Ls. 4.896.098,-	Ls. 5.649.905,-

Uz katru dalībnieku rēķinot, iznāk:

	1.I.1926.	1.I.1927.	1.I.1928.
Rīgas kasēs -	Ls. 31,01	Ls. 38,-	Ls. 40,72
provinces kasēs -	" 29,47	" 29,57	" 31,35
visās slimo kasēs -	" 30,50	" 35,17	" 37,72

Apskatot šos skaitļus, novērojam, ka pēdējā gadā slimo kasu mantība pieaugusi mazāk, kā iepriekšējā.

Piegrīzoties tieši rezerves kapitālam, redzam, ka tas pieaudzis:

	1926.gadā:	1927.gadā:
Rīgas kasēs - par Ls.	777.938,-	550.380,-
provinces kasēs - " "	89.836,-	75.343,-
visās kasēs - par Ls.	867.774,-	625.723,-

un uz 1928. gada 1. janvāri sasniedzis:

Rīgas slimo kasēs -	Ls. 3.918.287,-
provinces " " -	" 1.407.566,-
visās slimo kasēs -	Ls. 5.325.853,-

kas sastāda vēl tikai ap 22% no divu iepriekšējo darbības gadu izdevumiem, t.i. ap 22% no tās summas, līdz kurai, saskaņā ar likumu, rezervju uzkrāšanai jāturpinās. Ar 1928. gada 1. janvāra rezerves kapitāliem varētu segt apmēram 5 mēnešu izdevumus.

Iepriekšējā nodaļā runājām par atsevišķu slimo kasu sekmēm rezerves kapitālu uzkrāšanā. Atliek noskaidrot, kāda daļa no saņemtām iemak-

LATVIJAS SLIMO KASU KOPBILANCES 1925 - 1927.gadu beigās.¹⁾

Mantīva resp. avoti.	I.I. 1926.g.			I.I. 1927.g.			I.I. 1928.g.		
	Summa Ls.	%	uz 1 dal. Ls.	Summa Ls.	%	uz 1 dal. Ls.	Summa Ls.	%	uz 1 dal. Ls.
<u>Rīgas kasēs:</u>									
Aktīvs: 1) Nauda un noguldījumi	942.874	29,9	10,99	907.573	22,56	9,80	1.274.226	26,30	12,49
2) Dalības naudas kopuzņējumos	190.241	6,0	2,21	214.535	5,33	2,32	315.712	6,52	3,10
3) Inventārs	305.074	9,7	3,55	510.109	12,68	5,53	672.912	13,89	6,60
4) Nekustami īpašumi	563.853	17,9	6,57	802.418	19,95	8,69	1.021.856	21,09	10,02
5) Debitori	1.095.520	34,8	12,77	1.512.250	37,60	16,36	1.431.080	29,54	14,03
6) Dažādi aktīvi	52.859	1,7	0,62	75.568	1,88	0,80	128.660	2,66	1,26
KOPĀ -	3.150.421	100	36,71	4.022.453	100	43,50	4.844.446	100	47,50
Pasīvs: 1) Rezerves kapitāls	2.589.969	82,2	30,19	3.367.907	83,72	36,42	3.918.287	80,88	38,42
2) Īpašumu amortizācija u.c.	71.424	2,3	0,82	145.905	3,63	1,58	234.387	4,84	2,30
3) Kreditori	489.028	15,5	5,70	508.641	12,65	5,50	691.772	14,28	6,78
KOPĀ -	3.150.421	100	36,71	4.022.453	100	43,50	4.844.446	100	47,50
<u>Provinces kasēs:</u>									
Aktīvs: 1) Nauda un noguldījumi	468.751	32,5	10,90	445.764	27,83	9,53	473.165	26,39	9,91
2) Dalības naudas kopuzņējumos	35.450	2,5	0,82	57.241	3,57	1,22	82.423	4,59	1,73
3) Inventārs	150.104	10,4	3,50	208.321	13,00	4,46	248.679	13,87	5,20
4) Nekustami īpašumi	203.104	14,1	4,73	253.810	15,84	5,43	331.902	18,51	6,95
5) Debitori	513.438	35,6	11,93	552.856	34,51	11,82	555.467	30,97	11,63
6) Dažādi aktīvi	70.900	4,9	1,65	84.045	5,25	1,80	101.676	5,67	2,13
KOPĀ -	1.441.746	100	33,53	1.602.036	100	34,26	1.793.312	100	37,55
Pasīvs: 1) Rezerves kapitāls	1.242.387	86,2	28,89	1.332.223	83,16	28,50	1.407.566	78,49	29,47
2) Īpašumu amortizācija u.c.	24.741	1,7	0,58	50.063	3,12	1,07	89.665	5,00	1,88
3) Kreditori	174.618	12,1	4,06	219.750	13,72	4,69	296.081	16,51	6,20
KOPĀ -	1.441.746	100	33,53	1.602.036	100	34,26	1.793.312	100	37,55
<u>Visās kasēs:</u>									
Aktīvs: 1) Nauda un noguldījumi	1.411.625	30,1	10,96	1.353.337	24,07	9,73	1.747.391	26,32	11,67
2) Dalības nauda kopuzņējumos	225.691	4,8	1,75	271.776	4,83	1,96	398.135	6,00	2,66
3) Inventārs	455.178	9,7	3,53	718.430	12,77	5,16	921.591	13,88	6,15
4) Nekustami īpašumi	766.957	16,4	5,96	1.056.227	18,78	7,57	1.353.758	20,40	9,04
5) Debitori	1.608.958	34,3	12,49	2.065.106	36,72	14,83	1.986.547	29,93	13,26
6) Dažādi aktīvi	123.759	2,7	0,96	159.613	2,83	1,15	230.336	3,47	1,54
KOPĀ -	4.592.167	100	35,65	5.624.489	100	40,40	6.637.759	100	44,32
Pasīvs: 1) Rezerves kapitāls	3.832.356	83,5	29,75	4.700.129	83,57	33,76	5.325.853	80,24	35,56
2) Īpašumu amortizācija u.c.	96.165	2,1	0,75	195.969	3,48	1,41	324.052	4,88	2,16
3) Kreditori	663.646	14,4	5,15	728.391	12,95	5,23	987.853	14,88	6,60
KOPĀ -	4.592.167	100	35,65	5.624.489	100	40,40	6.637.759	100	44,32

¹⁾ Latvijas statistiskā gada grāmata 1927.g. - 96.un 97.lp.pp. Valsts stat.pārv.izdevums, Rīgā.
"Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, 1926.g.No.10 - 416.lp.p. - Latv.slīmo kasu sav-vas izdev.

sām un piemakdām ieplūst rezerves kapitālā visām slimo kasēm kopā?

Atmetot soda naudas (kas pēc likuma pašas par sevi ieskaitāmas rezervēs) no tām summām, par kādām faktiski pavairojies rezerves kapitāls, un salīdzinot dabūtos skaitļus ar ienākušām iemaksām un piemaksām (tab.6.nod.), atrodam, ka rezerves kapitālā ieplūdis caurmērā šāds procents no saņemtām iemaksām un piemaksām:

	1926.g.	1927.g.
Rīgas kasēs -	11,1%	6,8%
provinces " -	2,6%	1,6%
visās kasēs -	8,7%	5,3%

Varam konstatēt, ka provinces slimo kases caurmērā neuzkrāj likuma noteikto normu (5-10%) un tādēļ arī visu Latvijas slimo kasu rezervējumi noslīdējuši jau līdz likuma paredzētam minimumam.

No kādām vērtībām isti sastādās slimo kasu mantība? Kopbilanču aktīvi rāda, ka visās trīs aplūkotās gadu maiņās, kā Rīgā, tā provincē pirmā vietā pēc summu lieluma stāvējuši debitori, otrā vietā - skaidra nauda kopā ar noguldījumiem, trešā - nekustami īpašumi, ceturta - inventārs. Samērā sīkākas summas bijušas ieguldītas kopuzņēmumos un pārējos aktīvos.

Zem debitoriem saprotamas galvenā kārtā no darba vietām un valsts par pēdējo mēnesi pienākošās summas, kuņas 1.janvārī vēl nav saņemtas. Kaut gan debitori reizēm sastāda līdz 37% no visa aktīva jeb 16 latus uz dalībnieku, tomēr nopietnām bažām nav pamata. Viss vairums no šīm summām ir iemaksas un piemaksas par pēdējo mēnesi - decembri, kuņas vienkārši nav bijis iespējams decembrī vairs iemaksāt vai saņemt; parasti šīs summas ienāk tūlīn janvāra sākumā vai vidū.

Skaidrā nauda kopā ar noguldījumiem kredītiestādēs (g.k.Latvijas Bankā) mēdz sastādīt 23-30% no visa aktīva jeb 10-12 latus uz dalībnieku. Tas līdzinās apmēram trešdaļai rezerves kapitālu. Ar šīm summām varētu segt tikai apm. 1 1/2 mēneša izdevumus, kas gan nav daudz. Stāvokli uzlabo tas, ka augstāk pieminētie debitori pa lielākaļ daļai likvidi. Ja kaut 2/3 no debitoriem iemaksā savus parādus tūlīn gada sākumā, tad rodas jau līdzekļi turpmāko 1 1/2 mēnešu izdevumu segšanai.

Nekustamos īpašumos ieguldītās summas jūtami aug. 1926.gada 1.janvārī tās sastādījušas Rīgas kasēs 18% no visa aktīva jeb 6,6 latus uz dalībnieku un provinces kasēs 14% no aktīva jeb 4,7 latus uz dalībnieku; bet 1928.gada 1.janvārī tās jau sasniegušas Rīgas kasēs 21% no visa aktīva jeb 10 latus uz dalībnieku un provinces kasēs 18,5% no aktīva jeb 7 latus uz dalībnieku.

Nekustamos īpašumos ieguldītie līdzekļi visumā neiznāk vēl tik pārmērīgi; tie sastāda ap 25% no visu slimo kasu rezerves kapitāliem. Bet aina mainās, ja apskatām atsevišķas slimo kases. Lieta tā, ka visām slimo kasēm nekustamu īpašumu nav, bet tām kasēm, kurām tādi ir, tie sastāda daudz lielāku rezerves kapitāla daļu. Piemēram Rīgas grāmatrūpniecības, II.Liepājas un Vecgulbenes slimo kases ieguldījušas nekustamos īpašumos savu rezerves kapitālu lielo pusi, bet Ludzas skolotāju un Aizputes slimo kases pat visas savas rezerves. Kaut arī dažreiz var būt saimniecisks aprēķins novietot birojus, ambulances un ārstniecības kabinetus savās, nevis īrētās telpās, lai arī labas sanātorijas ierīkošana īrētās telpās grūti iespējama un ieguldījumus nekustamos īpašumos nevar uzskatīt par nedrošiem, tomēr pieminētās kases novērojamo stāvokli nevar atzīt par normālu, jo nelikvidās vērti-

vērtībās ieguldītais rezerves kapitāls nevarēs izpildīt savu uzdevumu lielāku epidemiju vai citu sarežģījumu gadījumos.

Uz 1928.gada 1.janvāri nekustami īpašumi piederējuši sekošām slimo kasēm ¹⁾:

1) Rīgas kopējai (nams Rīgā un bērnu kolonija Ulbrokā)	par	Ls.226.796,93
2) Rīgas pils.pašvald.darbinieku (nams Rīgā, sanātōrija Ķemeross)	" "	210.535,37
3) Latvijas skolotāju kopējai kasei (nams Rīgā, sanātōrijas Inčukalnā, Stropos un Ķemeross)	" "	208.874,29
4) Rīgas centrālai (bērnu sanātōrija Ogrē)	" "	180.362,06
5) Rīgas grāmatrūpniecības kopējai (nams Rīgā, sanātōrija Bīriņos un bērnu kolonija Asaros)	" "	173.221,66
6) III.Rīgas kopējai (bērnu kolonija Inčukalnā)	" "	21.990,50
7) Kooperatīvu un sab.iestāžu darbin.kasei (piešķirta grunts Buļos)	" "	75,-
Rīgas kasēm -		par Ls.1.021.855,81
8) Liepājas kopējai kasei	" "	75.000,-
9) I.Jelgavas " "	" "	54.200,-
10) Aizputes " "	" "	53.625,96
11) Vec-Gulbenes " "	" "	44.358,91
12) II-Liepājas " "	" "	34.848,15
13) Slokas " "	" "	26.177,20
14) Ventspils " "	" "	23.692,25
15) Ludzas skolotāju " "	" "	20.000,-
K o p ā		par Ls.1.353.758,28

Inventārā, t.i.biroju, ambulanču, ārstniecības kabinetu un sanātōriju iekārtā ieguldītās summas arī aug. 1926.gada 1.janvāri tās sastādījušas ap 10% no visa aktīva jeb 3,5 latus uz daļībnieku, bet 1928.gada 1.janvāri jau ap 14% no aktīva jeb 6 latus uz daļībnieku.

Ievērojami mazākas summas ieguldītas kopuzņēmumos, bet arī tās pamazām aug. Pārējie aktīvi samērā sīki.

Visā visumā redzam, ka rezervju un mantības uzkrāšana norit diezgan lēni. Pie tam novērojam tendenci klāt pienākušās rezerves ieguldīt nelikvidās vai grūti likvidās vērtībās. Nauda un noguldījumi, kurus varētu katrā laikā izlietot, vairojas daudz pamazāk. Lielāka vēriba rezervju radīšanā un viņu apdomīgāka novietošana dažā labā slimo kasē nebūtu lieka.

¹⁾ "Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, Latv.slimo kasu savienības izdevums, 1928.gada No.10 - 357.lp.p.

VI.

LATVIJAS SLIMO KASU LĪDZEKĻU UN SAIMNIECĪBAS

SALĪDZINĀJUMS AR CITĀM VALSTĪM.

LIKUMU NOTEIKUMU SALĪDZINĀJUMS.

Apskatot Latvijas slimo kasu līdzēlus un viņu izlietošanu, piegriezām diezgan lielu vērību dažādu caurmēra skaitļu izvešanai. Tagad mēģināsim tos, cik iespējams, salīdzināt ar tādiem pat skaitļiem citu valšķu slimo kasēs.

Otrā nodaļā redzējām, ka obligatoriska apdrošināšana slimības gadījumos pastāv jau daudzās valstīs. Tomēr vispārēju salīdzinājumu izvest nav iespējams. Pirmkārt - attiecībā uz dažām valstīm nav pieejami ^{pietiekami} ~~piess~~ materiāli, īpaši zīmējoties uz praktiskā darba rezultātiem. Otrkārt - slimo apdrošināšanas iekārta bieži tik dažāda, ka izvest kādas noteiktas paraleles nav iespējams. Piemēra dēļ varam atzīmēt, ka viss vairums valšķu noteikušas iemaksas un izmaksas procentos no patiesām vai vidējām darba algām, bet Anglija šai ziņā nostājusēs gluži savrup: kā iemaksas tā izmaksas Anglijā noteiktas zināmā pensu vai šiliņu skaitā par nedēļu, visiem apdrošināmiem vienādas, un nestāv nekādā sakarībā ar apdrošināmo ienākumiem. Daudzas valstis noregulējušas slimo apdrošināšanu pilnīgi atsevišķi, nesaistot to kopā ar citiem sociālās apdrošināšanas veidiem. Citas valstis, turpretī, saista slimo apdrošināšanu ar apdrošināšanu pret invaliditāti (Anglija), pret invaliditāti un vecumu (jaunais 1928. gada Francijas likums, 1924. gada Čekoslovāķijas likums), pret nelaiemes gadījumiem (1922. gada Japānas likums); padomju Krievijā pat sasaistītas visas sociālās apdrošināšanas nozares. Saprotais, ka attiecībā uz šādām valstīm reti iespējams noskaidrot, cik īsti ienēmts vai izdots katrai apdrošināšanas nozarei. Bez tam - visas valstis arī nevar mūs vienādā mērā interesēt. Galveno vērību pelna tās valstis, kuŗas vai nu pirmās piegriezušās obligatoriskai slimo nodrošināšanai un gājušas šīs nozares priekšgalā, vai arī kautkā iespaidojušas mūsu apdrošināšanas iekārta, vai raksturīgas ar saviem jaunajiem moderniem principiem. Tādēļ izvedīsim salīdzinājumus, cik tas iespējams un var mūs interesēt.

Vispirms piegriezīsimies jautājumam, kādas attiecības pastāv starp likumu noteikumiem dažādās valstīs attiecībā uz slimo kasu ienākumiem un izdevumiem apdrošināšanai pret slimības gadījumiem. Šai ziņā piegriezīsim vērību Vācijas ¹⁾ un Austrijas ²⁾ tagadējai iekār-

¹⁾ Dr. Hermann Schulz, "Wegweiser für die deutsche Sozialversicherung", Verlag Franz Vahlen, Berlin, 1922 - 32.-34., 40. un 45.-46. l.p.pp. "Darba Tiesības", sociālpol. mēnešrakst, Latv. slimo kasu sav-bas izd. Rīgā - 1922. g. No. 7|8 - 9.-14. l.p.pp.

²⁾ Fr. Gaertner, "Der Ausbau der Sozialversicherung in Oesterreich", Verl. H. Laupp jr. Tübingen 1909 - 66.-71. l.p.pp.; "Darba Tiesības", sociālp. mēnešr., L. sl. k. sav-bas izd., Rīgā, 1927. g. No. 9 - 332.-334. l.p.pp.

tai, Čekoslovāķijas 1924.gada 9.oktobra likumam¹⁾, vecās Krievijas 1912.gada noteikumiem²⁾ un Kerenska valdības 1917.gada pārlaboju-
miem²⁾, kuŗi vēl visumā spēkā mūsu kaimiņvalstī - Igaunijā, tāpat arī
Pōlijas 1920.gada 19.maija likumam³⁾ un Francijas jaunajam 1928.ga-
da 12.aprīļa likumam⁴⁾, kuŗš stāsies spēkā tikai ar 1930.gadu.

Ienākumu normas.

Latvijas slimo kasēm, kā redzējam 5.nodaļā, likums paredz pie nor-
maliem apstākļiem, ienākumus starp 4 un 8% no dalībnieku algām, pie kam
darba devējiem jāiemaksā puse, bet dalībniekiem pašiem un valstij pa
ceturtdaļai. Patiesībā gandrīz visās slimo kasēs pastāv augstākās ie-
maksu normas, tā kā ienākumus varam rēķināt uz 8% no dalībnieku algām.

Vācijā agrāk slimo kasu ienākumu robeža bija pat tikai 4 1|2%
no algām, tagad gan norma paaugstināta līdz 7 1|2%, no kuŗiem 2|3 jā-
iemaksā pašiem dalībniekiem un 1|3 darba devējiem. Iemaksas var pār-
sniegt šo normu tikai atsevišķos ārkārtējos gadījumos. Ja nu ievē-
rojam, ka Vācijas slimo kasēm vēl tiesība ņemt īpašas piemaksas no da-
lībniekiem, kuŗiem ir apgādājami ģimenes locekļi, tad iznāk, ka saskaņā
ar likumu, Vācijas slimo kasu ienākumi var būt ne mazāki par mūsu sli-
mo kasu ienākumiem. Patiesībā tie tomēr zemāki, jo maksimālās iemaksu
normas pastāv tikai samērā nedaudzās slimo kasēs. 1924.un 1925.gadu
statistika⁵⁾ bāda, ka iemaksu augstākai robežai tuvojušās tikai ap
13% slimo kasu ar apm.28% dalībnieku; pāri par 60% slimo kasu un da-
lībnieku iztikuši ar 4 1|2 - 6% iemaksām, bet pārējās kases pat ar ie-
maksām zem 4 1|2%. Caurmērā Vācijas slimo kasu ienākumi bijuši tikai
ap 6% no dalībnieku algām.

Austrijā paredzēti slimo kasēm ienākumi starp 6 un 7% no dalīb-
nieku algām, tā tad arī zemāki, kā pie mums. Tāpat, kā Vācijā, 2|3 mak-
sā dalībnieki un 1|3 darba devēji.

Čekoslovāķijā tieši slimo apdrošināšanai domāti pat ne vairāk
kā 5% no algām, jo kopā ar invaliditātes un vecuma apdrošināšanu pa-
redzēti ienākumi tikai 8% apmērā (puse no dalībniekiem, puse no darba
devējiem).

1) "Darba Tiesības", sociālp.mēnešr., Latv.sl.kasusav-bas izd., Rīgā,
1927.g.No.10 - 361-364.lp.pp. Daži papildinājumi no Dr.R.Marsch-
ner "Die Gesetze und Verordnungen.....", Verl.Heinr.Mercy Sohn,
Prag, 1922.

2) Dr. Н.А.Вигдорчик, "Теория и практика соц.страхования", вып.
III. - Страхов.на случай болезни в России - II изд.т-ва
"Книга", Москва 1923. - 104.-113 un 154.-156.lp.pp.

3) "Darba Tiesības", sociālp.mēnešraksts, Latv.sl.k.sav-bas izdev., Rīgā,
1927.g.No.11 - 397.-402.lp.pp.

4) "Darba Tiesības", sociālp.mēnešraksts, 1928.g.No.12 - 423.-428.lp.pp.

5) "Jahrbuch der Krankenversicherung 1926" - 21.-24.lp.pp. Verlags-
gesellschaft deutscher Krankenkassen m.b.H., Berlin, 1927.
"Deutsche Krankenkasse", Zeitschrift des Hauptverbandes deutscher
Krankenkassen, e.V., Berlin.J.1927 - No.37 - 947.lp.p.

Krievijā pirms kara slimo kasēm bija paredzēti ļoti mazi ienākumi; tikai 1/3 - 3/3% no dalībnieku algām, pie kam 3/5 bija jāmaksā dalībniekiem un 2/5 darba devējiem. Gan jāievēro, ka dalībnieku ārstēšana tur bija atstāta darba devējiem. Mūsu slimo kasu ienākumi tomēr ievērojami augstāki, jo arī tās slimo kases, kuŗas savus dalībniekus neārstē, pēc likuma var saņemt 3 - 6% no algām, faktiski saņem 6%. Kerenska valdība pacēla slimo kasu ienākumus uz 3 - 6% no algām (1/3 no dalībniekiem, 2/3 no darba devējiem), bet uzlika slimo kasēm par pienākumu no šīs summas sniegt arī medicīnisko palīdzību dalībniekiem; slimo kases, kuŗu dalībniekus ārstēja darba devēji, saņēma tikai 2 - 4%.

Polijā tagad paredzētas iemaksas un piemaksas kopā 6,5% apmērā no dalībnieku algām, pie kam 2/5 jāsedz dalībniekiem un 3/5 darba devējiem. Bez tam valsts atmaksā slimo kasēm pusi no izmaksātiem dzemdību un zīdīšanas pabalstiem, kuŗi gan, kā 11. nodaļā redzējām, lielu lomu mūsu slimo kasu budžetos nespēlē; tie kopā nesasniedz 3% no slimo kasu ienākumiem resp. 1/4% no dalībnieku algām. Polijas slimo kasēm ar likumu piešķirtas vēl dažas privilēģijas: valsts un pašvaldību slimnīcas, piemēram, nedrīkst ņemt no slimo kasēm vairāk, kā pusi no ārstēšanas pašizmaksas, un aptiekām obligatoriski jāatbrīvina slimo kasēm zināms valdības noteikts rabats. Dalībnieku un ģimenes locekļu ārstēšana slimnīcās pēc mūsu slimo kasu prakses kopā izmaksā ap 11% no visiem slimo kasu ienākumiem jeb nepilnu 1% no dalībnieku algām. Bet rabatu no aptiekām pa lielākaļ daļai dabū arī mūsu slimo kases 15 - 25% apmērā. Ja pie Polijas slimo kasu ienākumiem arī pieskaitām 1/2 no dzemdību un zīdīšanas pabalstiem un 1/2 no izdevumiem par ārstēšanu slimnīcās, tad vienmēr vēl sanāk tikai 7 1/8% no dalībnieku algām pret 8% mūsu slimo kasēs.

Jaunais Francijas likums, kuŗš noregulē apdrošināšanas pret slimībām, invaliditāti un vecumu, paredz visu šo risku segšanai 10% no apdrošināmo algām, kuŗi jāsedz dalībniekiem un darba devējiem uz pusēm. Nekādā ziņā nav domājams, ka pret invaliditāti un vecumu varētu apdrošināt ar 2% no algām, tādēļ arī nākamo Francijas slimo kasu rīcībā būs procentuāli mazāki līdzekļi kā pie mums.

Visumā redzējām, ka mūsu slimo kases saņem lielāku procentu no savu dalībnieku algām, kā citu pieminēto valšķu slimo kases. To pašu novērojam arī attiecībā uz citām valstīm, kuŗas nepieminējām, bet ar kuŗām tomēr salīdzināšana iespējama. Iemaksu ziņā tā tad mūsu likums ir viens no radikālākiem, jo atvēl slimo kasēm pilnīgākus līdzekļus, prasīdams pie tam tikai 1/4 no pašiem apdrošināmiem.

Izdevumu normas.

Visvieglāki salīdzināmas dalībnieku izmaksājamo pabalstu normas, jo tās vienmēr ietērptas skaitļos, kā attiecībā uz laiku, tā zīmējoties uz apmēriem. Ārstēšanas noteikumi, tāpat arī ģimenes locekļu pabalstīšanas noteikumi, mēdz būt ļoti dažādi, bieži vien grūti salīdzināmi, tādēļ attiecībā uz šiem jautājumiem būs jāierobežojas vispārējiem norādījumiem.

11. nodaļā redzējām, ka dalībniekiem izmaksājamās pabalstos pilnīgi izcilu vietu ieņem pabalsti slimību gadījumos: tie sastāda 3/4 - 4/5 no visiem izmaksātiem pabalstiem. Tādēļ pie tiem apstāties būs sevišķi interesanti. Iepazīstoties ar attiecīgo likumu noteikumiem augšā pieminētās valstīs, redzam sekošo:

Valsts.	No kādas dienas dī. jāsāk maksāt.	Cik ilgi pabalsts maksājams.	Pabalsta apmērs % no algas (slimojot mājā)	
			Ģimenes apgādn.	Vientuļiem.
Latvijā	IV.d.	26 resp. 30 ned.	75-100%	75-100%
Vācijā	IV.d.	26 - 52 ned.	50-75%	50-75%
Austrijā	III.d.	26 - 78 ned.	60-80%	60-80%
Čekoslovākijā	IV.d.	līdz 52 ned.	66 2 3%	66 2 3%
Krievijā pirms rev.	IV.d.	26 resp. 30 ned.	50-66 2 3%	25-50%
" Kerenska laikā	IV.d.	26 " 30 "	50-66 2 3%	50-66 2 3%
Polijā	III.d.	26-39-52 "	60-75%	60%
Francijā (pēc jaunā lik.)	VI.d.	26 ned.	50%	50%

Redzam, ka ārstēšanas laika ziņā Latvija nebūt nestāv pirmajā vietā. Viņa nav ne sōli atgājusi no vecās Krievijas normām, kā mēr citās valstīs likums atļauj atbalstīt slimos arī ilgāku laiku, ja slimokases to spēj. Totiesu pabalstu apmēru ziņā mēs stāvam noteikti pirmajā vietā, jo pabalsti var sniegties pat līdz pilnai algai. To pašu novērojam arī salīdzinot ar citām, šeit nepievestām valstīm. Tikai padomju Krievijas darba kodekss ¹⁾ vēl formulējis slimības pabalstu pilnas algas apmēros, bet tomēr ar ierobežojumu, ka pabalsts nevar pārsniegt 5 rubļus dienā un piezīmi, ka līdzekļu trūkuma gadījumā pabalstu normu var pazemināt pat līdz 66 2|3% no algas, kā mēr mums nekāda ierobežojuma nav un minimālā norma noteikta uz 75%. Ar atzinību jākonstatē, ka Latvijas slimokases tagad vairs necenšas maksāt augstāko pabalsta normu - pilnu algu un viduvējais, faktiski maksājams pabalsta procents ir ap 80 vai 85. Tomēr arī tas vēl ir vairāk, kā daudzās vecākās un turīgākās valstīs. Vācijas slimokases, piemēram, caurmērā turas pie slimības pabalsta 60% apmērā no algas ²⁾.

Attiecībā uz pabalstiem dalībniekiem, kuņi ārstējas slimnīcā, mūsu likums nekādas noteiktas pabalstu normas nenosaka, tikai atļauj nolikt tās zemākas kā ārstējamiem mājās un nosacīt dažādas ģimenes apgādniekiem un vientuļiem. Līdzīgi rīkojas arī daudzu citu valšķu likumi, kā mēr dažas valstis novelk noteiktas robežas arī slimnīcās ievietoto pabalstiem. Tā vācijā atļauts maksāt slimnīcās ievietotiem ģimeņu apgādniekiem 25-50% no algas, bet vientuļiem ne vairāk par 25%. Polijā ģimenes apgādnieki var saņemt pusi no mājā ārstējamo pabalsta, t.i. 30-37,5% no algas, bet vientuļie tikai 10%. Mūsu slimokases, turpretī, kā redzējām 8.nodaļā, caurmērā maksā slimnīcās ievietotiem ģimeņu apgādniekiem ap 70% un vientuļiem ap 50% no algas.

Attiecībā uz pabalstiem dalībniecēm dzemdību gadījumos pastāv šādi noteikumi:

¹⁾ "Darba Tiesības", sociālpolitikas mēnešraksts, Latv. slimo kasu sav-bas izdevums, Rīgā - 1925.g.No.12 - 24.-31.lp.pp.

²⁾ "Deutsche Krankenkasse", Zeitschrift des Hauptverbandes deutscher Krankenkassen, e.V., Berlin. 1926.g.No.32 - 693.lp.p.

Valsts	Cik ilgi pabalsts maksājams		Pabalsta apmērs %no algas
	pirms dzemd.	pēc dzemd.	
Latvijā	4 ned.	8 ned.	100%
Vācijā	4 "	6 "	50-75%
Čekoslovākijā	6 "	6 "	66 2/3 %
Krievijā pirms revol.	2 "	4 "	50-100%
" Kerenska laikā	4 "	6 "	50-100%
Polijā	2 "	6 "	100%
Francijā (pēc jaunā likuma)	6 "	6 "	50%
Pad.Krievijā:			
fiz.darba strādniecēm	8 "	8 "	100%
gar. " "	6 "	6 "	100%

Redzam, ka arī šo pabalstu lieluma un ilguma ziņā Latvija iet priekšgalā, jo tikai padomju Krievijā garāks pabalstišanas laiks fiziska darba strādniecēm.

Pabalsti dalībnieku apbedīšanai kā mums, tā lielāko daļu arī citur, noteikti 20-30 kārtējas dienas algas apmērā. Tikai nedaudzas valstis šai ziņā mazliet atšķiras: piem. Vācijā paredzēta 20-40 dienu alga, bet Polijā 3 nedēļu alga.

Pabalstos dalībniecēm bērnu zīdīšanai novērojama liela dažādība. Mums tas var ilgt 8 mēnešus un sniegties līdz 25% no dalībnieces algas. Dažās valstīs tas paredzēts tikai 3 mēnešus (Čekoslovākijā, Polijā), citur pat 12 mēnešus (pēc jaunā Francijas likuma). Pabalsta apmēru daži likumi nosaka noteiktā summā par dienu vai mēnesi (Polijā, Francijā), citi atkal procentos no zīdītājas algas, pie kam biežāki sastopama tāda pat norma, kā pie mums - 25%, bet ir arī augstākas likmes: līdz 33 1/3% (Čekoslovākijā) vai līdz 37,5% (Vācijā).

Dalībnieku ārstēšana pa lielāku daļu nokārtota tāpat, kā pie mums: parastākā un nepieciešamākā medicīniskā palīdzība kasēm jāsniedz obligatoriski un bez maksas, komplikētāko un nepieciešamāko ārstniecības veidu sniegšana fakultatīva, pie kam bieži pielaista arī zināmu piemaksu ņemšana no dalībniekiem. Savrūp šai ziņā nostājies jaunais Francijas likums, kurš paredz piemaksas par visiem dalībnieku ārstēšanas veidiem līdz 20% apmērā.

Ģimenes locekļu ārstēšana un pabalstišana parasti fakultatīva, pie kam slimo kasēm tiesība ņemt no ārstējamiem piemaksas. Bet Polijā, piemēram, ārsts un zāles, tāpat arī apbedīšanas, zīdīšanas pabalsti (1/2 apmērā no dalībnieku pabalstiem) jādod obligatoriski un bez piemaksām. Attiecībā uz ārstu un zālēm, līdzīgu stāvokli redzam arī Austrijā.

Visumā redzam, ka arī izdevumu normās Latvijas likums ir viens no radikālākiem un sevišķi mēs pārspējam citas valstis slimības pabalstu augstuma ziņā.

16.

IEŅĒMUMU, IZDEVUMU UN MANTĪBAS

SALĪDZINĀJUMS.

Pārejot uz slimu kasu faktisko ieņēmumu un izdevumu salīdzināšanu, jāatzīmē, ka šai nozarē visumā pieejami daudz trūcīgāki materiāli, kā iepriekšējā nodaļā apskatītos jautājumos. Daudzās valstīs sociālās apdrošināšanas uzbūve tā atšķiras no Latvijas apdrošināšanas, ka skaitļu salīdzināšana ļoti apgrūtināta. Citās valstīs slimu apdrošināšana vēl jauna, tā kā slimu kasu praktiskā darba rezultāti vēl maz redzami, vai nav mums zināmi.

Tiešām plašus, vispusīgus un labi apstrādātus materiālus par slimu kasu praktisko darbību varam atrast attiecībā uz Vāciju, kuŗa pirmā nostājusēs uz sociālās apdrošināšanas ceļa un tādēļ arī paspējusi iegūt visplašākos piedzīvojumus un vislabāki nokārtot attiecīgo statistiku. Plašas ziņas sniedz ikgadus Vācijas valsts statistiskās pārvaldes izdevumi "Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich" un "Jahrbuch der Krankenversicherung", tāpat arī Vācijas slimu kasu galvenās savienības izdots žurnāls "Deutsche Krankenkasse". Salīdzināšanai ar Latvijas datiem izvēlēsimies Vācijas skaitļus par 1926. gadu, kā vienu no jaunākiem, kuŗa apstrādāšana galīgi pabeigta.

Ne tik plaši, tomēr apmierinoši dati atrodami par tagadējās Austrijas slimu kasu darbību, jo sociālās apdrošināšanas laukā Austrija tūlīņ sekojusi Vācijai. Salīdzinājumos pieturēsimies g.k.pie labi apstrādātiem/pietiekoši pilnīgiem 1925.gada skaitļiem.

Šaurākus un grūtāki salīdzināmus materiālus varam pievest par slimu apdrošināšanu Anglijā, bet attiecībā uz citām valstīm ziņas ļoti trūcīgas vai novecojušās un tādēļ pielietojamas tikai atsevišķos gadījumos.

Apskatot ieņēmumus nupat pieminētās valstīs, atrodam sekošo:
(Skat. tabeli 77.lap.pusē)

Redzam, ka gadā uz katru dalībnieku ieņēmušas:

Latvijas slimu kases ap	Ls.90,25
Vācijas " " "	" 95,-
Austrijas " " "	" 65,10
Anglijas " " "	" 59,50.

Vācijas slimu kases ieņēmušas vairāk par mūsu kasēm, kaut gan, kā redzējām iepriekšējā nodaļā, pie mums pastāv ievērojami augstākas iemaksu normas. Acīmredzot, Vācijā slimu kasu dalībnieku algu caurmērs augstāks. Atceroties, ka Vācijas slimu kasēs viduvējā iemaksu norma bija ap 6% no dalībnieku algām, bet Latvijas slimu kasēs ap 8% un, ievērojot, ka no iemaksām Vācijas kases dabūjušas ap 93 latus uz da-

LATVIJAS UN CITU VALŠĶU SLIMO KASU IEŅĒMUMU SALĪDZINĀJUMS.

	Dalībnieku skaits	Dalībnieku iemaksas	Darba devēju iemaksas	Valsts piemaksas.	Ieņēmumi no kapit. un mantas	Pārējie ieņēmumi.	Visu ieņēmumu kopsumma.
<u>Latvijā 1927.gadā:¹⁾</u>	148.288						
Miljonos Ls.		3,24	6,23	3,33	0,25	0,38	13,43
% no visiem ieņēmumiem		24,1%	46,4%	24,8%	1,9%	2,8%	100%
Ls. uz katru dalībnieku		21,78	41,86	22,34	1,72	2,55	90,25
<u>Vācijā 1926.gadā:²⁾</u> (Kopā ar Knappschafts-kasēm)	19,15 milj.						
Miljonos RMK.		951,0	472,5	23,6	25,8		1.472,9
Miljonos Ls.(ā v.k.123,50)		1174,5	583,5	29,1	31,9		1.819,0
% no visiem ieņēmumiem		64,5%	32,1%	1,6%	1,8%		100%
Ls. uz katru dalībnieku		61,3	30,5	1,5	1,7		95,0
<u>Austrijā 1925.gadā:³⁾</u>	1,23 milj.						
Miljonos sh		66,0	33,0	--	10,1		109,1
Miljonos Ls.(ā vid.k.73,36)		48,4	24,2	--	7,4		80,0
% no visiem ieņēmumiem		61%	30%	--	9%		100%
Ls.uz katru dalībnieku		39,4	19,7	--	6,0		65,1
<u>Anglijā 1924.gadā:⁴⁾</u>	15 milj.						
Miljonos £		ap 13,0	ap 14,0	7,0	5,0		39,0
Miljonos Ls. (ā v.k.22,90)		297,7	320,6	160,3	114,5		893,1
% no visiem ieņēmumiem		33%	36%	18%	13%		100%
Ls.uz katru dalībnieku		19,8	21,4	10,7	7,6		59,5

Piezīme: Vācu reichsmarkas un angļu mārciņas kursi ņemti no "Valdības Vēstneša", Austrijas šilinga kurss - no Vācijas statistiskās gada grāmatas - 1926.g., 332.-333.lp.pp., jo Latvijā 1925.gadā Austrijas šilingš nav kotēts.

1) No 6.nodaļai pievienotās tabeles.

2) "Deutsche Krankenkasse", Zeitschrift des Hauptverbandes deutscher Krankenkassen, e.V., Berlin, 1927.g. No.44., 1131.lp.pp.

3) Tas pats, 1927.g.No.32., 828.lp.p.

4) Tas pats, 1926.g.No.35., 773.lp.p.

lībnieku, bet Latvijas kases tikai 86 latus, varam pat izrēķināt, ka Vācijas slimo kasu dalībnieku algu caurmēram jābūt par kādiem 40% augstākam, kā pie mums.

Mazais slimo apdrošināšanas budžets Anglijā vedams sakarā ar turienes īpatnējo iekārtu. Iemaksas tur nav noteiktas procentuāli algām, bet gan zināmā pensu skaitā par nedēļu, visiem vienādas un samērā zemas (no dalībniekiem - ā 4 1/2 d.; no darba dev. - 4 1/2 d.; no valsts - 1/7 - 1/5 no iemaksām un pārvaldes izdevumu segums; kopā - zem 1 sh. nedēļā). Austrijā slimo kasu ienākumi tāpat samērā mazi; pirmkārt - iemaksu normas vismaz par 20% zemākas, kā pie mums un otrkārt - arī dalībnieku algu caurmērs, acīmredzot, nav augsts.

Kā sadalās slimo apdrošināšanas nastas pieminētās valstīs?

Katrs dalībnieks čaurmērā iemaksājis Latvijā ap 22 latī gadā. Anglijā - 20 latus; bet Austrijā ap 2 reizes un Vācijā pat 3 reizes vairāk.

Darba devēji totiesu maksājuši Latvijā ap 42 latī par katru apdrošināto, Vācijā tikai 3/4 šīs summas, bet Austrijā un Anglijā pat tikai nepilnu pusi no tās.

Valsts piemaksājusi katram dalībniekam Latvijā apm. 22 latus, Anglijā 11 latus, Vācijā tikai 2 latus. Bet Austrijas valsts slimo apdrošināšanā ar materiāliem līdzekļiem nepiedalās.

Iznāk, ka Latvijā paši apdrošinātie sedz mazāku daļu slimo kasu budžeta, kā citās valstīs, bet darba devēji un valsts piemaksā vairāk.

Piegriežoties slimo kasu izdevumiem minētās valstīs, atrodam sekošo:

(Skat. tabeli 79. lap. pusē)

Slimo kases pavisam izdevušas gadā uz katru dalībnieku:

Latvijā	-	Ls. 86,22
Vācijā	-	" 87,-
Austrijā	-	" 60,60
Anglijā	-	" 39,20

Redzam, ka Latvijā un Vācijā patērētas uz katru dalībnieku gandrīz līdzīgas summas, pie tam - ievērojami augstākas kā Austrijā un vairāk kā 2 reizes lielākas, kā Anglijā. Ja nu atceramies, cik katrā valstī bija uz dalībnieku ieņemts, tad varam konstatēt sekošo:

1) Latvijā un Vācijā izdevumi gandrīz vienādi, bet ieņēmumi Vācijā lielāki; Vācijas slimo kases tā tad atlicinājušas vairāk.

2) Austrijā un Anglijā nebija lielas starpības ienākumos, bet izdevumi Anglijā ievērojami zemāki, atlikums tā tad daudz lielāks.

Skaitļos atlicinājumi bijuši šādi:

	Ls. uz 1 dalībn. gadā	% no visiem ieņēmumiem.
Latvijā	4,03	4,4%
Vācijā	8,-	8,4%
Austrijā	4,50	6,9%
Anglijā	20,30	33,3%

Latvijas slimo kases, kur, kā redzējām, pastāvēja visaugstākās ienākumu normas, un arī faktiski ieņēmumi nebija no zemākiem, atlicinājušas vismazāk. Pilnīgu pretstatu novērojam Anglijā, bet tā gan salīdzinājumam īsti nenoder savas īpatnējās iekārtas dēļ; arī pabalsti tur nav atkarīgi no dalībnieku algām, bet ir visiem vienādi; slimības gadījumos, piemēram, ā 15 sh. nedēļā vīriešiem un ā 12 sh. nedēļā sievietēm.

LATVIJAS UN CITU VALŠĶU SLIMO KASU IZDEVUMU SALĪDZINĀJUMS.

	Dalībnieku skaits	Naudas pabalsti	Ārsta palīdzība.	Medikamenti.	Slimnīc. sanātor. u.tml.	Pārvaldes izdevumi	Pārējie izdevumi	Visu izdevumu kopsumma
<u>Latvijā 1927.gadā:</u> ¹⁾	148.288							
(dalībn.un gim.loc.)								
Miljonos Ls.		3,75	3,00	2,15	2,42	1,33	0,18	12,83
%% no visiem izdevum.		29,2%	23,4%	16,7%	19,0%	10,3%	1,4%	100%
Ls.uz katru dalībnieku		25,19	20,17	14,45	16,27	8,91	1,23	86,22
<u>Vācijā 1926.gadā:</u> ²⁾	19,15 milj.							
(kopā ar Knappschafts-kasēm)								
Miljonos Rmk.		485,6	405,3	155,7	195,1	91,9	14,7	1.348,3
Miljonos Ls.(ā.v.k.123,50)		599,7	500,5	192,3	240,9	113,5	18,2	1.665,1
%% no visiem izdevumiem		36%	31%	11%	14%	7% ⁵⁾ resp.8,6% 5,9% ⁶⁾	1%	100%
Ls.uz katru dalībnieku		31,3	26,2	10,0	12,6	7,3	1,0	87,0
<u>Austrijā 1925.gadā:</u> ³⁾	1,23 milj.							
Miljonos sh		44,1	20,0	10,6	11,1	12,3	3,5	101,6
Miljonos Ls.(ā.v.k.73,36)		32,4	14,7	7,8	8,1	9,0	2,5	74,5
%% no visiem izdevumiem		43%	20%	11%	11%	12%	3%	100%
Ls.uz katru dalībnieku		26,3	12,0	6,4	6,6	7,3	2,0	60,6
<u>Anglijā 1924.gadā:</u> ⁴⁾	15 milj.							
Miljonos £		11,7	9,2		4,0	4,8	--	25,7
Miljonos Ls. (ā.v.k.22,90)		267,9	210,7			109,9		588,5
%% no visiem izdevumiem		45,5%	35,8%			18,7%	--	100%
Ls. uz katru dalībnieku		17,9	14,0			7,3	--	39,2

Piezīme: Vācu reichsmarkas un angļu mārciņas kursi - no "Valdības vēstneša"; Austrijas šiliņa kurss ņemts no Vācijas statistiskās gada grāmatas - 1926.g.332.-333.lp.pp., jo Austrijas šiliņš 1925.gadā Latvijā nav kotēts.

1) No 8.,9.un 11.nodaļām pievienotām tabelēm.

2) "Deutsche Krankenkasse", Zeitschrift des Hauptverbandes deutscher Krankenkassen", e.V., Berlin.1927.g.No.44.1131.lp.p.

3) Tas pats, 1927.g.No.32., 828.lp.p.

4) Tas pats, 1926.g.No.35., 773.lp.p.

5) Slimo kasēs, kuŗas pastāv Vācijā pie atsevišķiem uzņēmumiem, darbvedība piekrīt uzņēmumu īpašniekiem. Tādēļ šais kasēs pārvaldes izdevumi ļoti zemi - tikai ap 0,9% no izdevumiem jeb Ls.1,- uz dalībnieku, kas arī atstājis samazinošu iespaidu uz vispārējo (visu slimu kasu) pārvaldes izdevumu procentu. Pārējās slimu kases caurmērā izdevušas pārvaldei ap 8,6% no izdevumu kopsummas jeb apm.Ls.7,- uz katru dalībnieku. Rajonu kases (Orts-kassen), kuŗas apvieno 2|3 no visiem apdrošinātiem, izdevušas pārvaldei ap 9% no visu izdevumu kopsummas jeb Ls.7,20 uz dalībnieku.

Apskatot izdevumus sīkākī, redzam, ka visvairāk līdzekļu visur prasījusi pabalstu izmaksa. Apaļos latos uz katru dalībnieku šim mērķim izlietotā gadā: Latvijā - 25, Vācijā - 31, Austrijā - 26 un Anglijā 18. Atstājot nomaļus Angliju viņas īpatnējās iekārtas dēļ, uzka vēsimies nedaudz pie pārējo valšku skaitļiem.

Kā agrāk redzējām, dominējošā loma piekrīt pabalstiem slimības gadījumos; tie vairākkārtīgi pārsniedz visus pārējos pabalstus kopā. Tādēļ no svāra vismaz zināt, cik bieži un cik ilgstoši katrā valstī bijuši ar pabalstu izmaksu saistītie saslimšanas gadījumi?

No attiecīgo slimu kasu savāktiem statistiskiem materiāliem varam izrēķināt:

	Latvijā ¹⁾	Vācijā ²⁾	Austrijā ³⁾
1) Cik saslimšanas gadījumu gadā uz katru dalībnieku?	0,37	0,45	0,60
2) Cik slimības dienu gadā uz katru dalībnieku?	7,1	12,0	13,8
3) Cik dienu ildzis katrs saslimšanas gadījums?	19,4	26,1	22,9

Redzam, ka Vācijā un Austrijā saslimšanas gadījumi bijuši ievērojami biežāki un ilgstošāki, kā pie mums. Ja nu Austrijas slimu kases izdevušas pabalstiem gandrīz tikai tikpat, cik Latvijas kases, bet Vācijas kases, pie 40% augstāka algu caurmēra, izdevušas tikai par kādiem 20% vairāk, tad tas izskaidrojams vienīgi ar zemākām pabalstu normām minētās ārvalstīs. Praktiskās darbības rezultāti tā tad pastiprina iepriekšējā nodaļā konstatēto.

Medicīniskai palīdzībai izdots apaļos latos uz dalībnieku gadā: Latvijā - 51, Vācijā - 49, Austrijā - 25, Anglijā - 14. Šai ziņā tā tad Latvija stāv pirmajā vietā, pat nedaudz priekšā Vācijai. Apskatot sīkākī medicīniskās palīdzības izdevumus Latvijas un Vācijas slimu kasēs, novērojam, ka ārsta palīdzībai (t.i. ārstu honorāriem, ambulancēm u. tml.) Vācijas kases izdevušas pat ievērojami vairāk; toties mazākas summas tām prasījuši medikamenti, tāpat arī slimnīcas, sanātorijas un pārējā ārstēšana. Pēdējai parādībai nav iespējams uzrādīt noteiktus iemeslus, jo tik sīku ziņu par Vācijas slimu kasu darbību mums tomēr nav. Varam tikai pielaist, ka Latvijas slimu kases, varbūt, dod par brīvu vairāk medicīnisku palīglīdzekļu un speciālās ārstēšanas. Austrijā, kur medicīniskai palīdzībai izdota tikai puse tā, ko izdevusi uz katru dalībnieku Vācija un Latvija, palīdzības apmēri viscaur šaurāki. Sevišķi zemos ārstniecības izdevumus Anglijā būs ievērojami sekmējis tas, ka ģimenes locekļus tur neārstē.

Pārvaldes izdevumi caurmērā sastādījuši:

	Ls uz katru dalībnieku	% no visiem izdevumiem.
Latvijā -	8,9	10,3%
Vācijā -	5,9	7,0%
Austrijā -	7,3	12,0%
Anglijā -	7,3	18,7%

1) skat. 10. nodaļā.

2) "Deutsche Krankenkasse", Zeitschrift des Hauptverbandes deutscher Krankenkassen, e.V., Berlin. 1927. gada No. 44 - 1130. lp. p.

3) Tas pats, 1927. gada No. 32., 827.-828. lp. pp.

Attiecībā uz Vāciju gan jāpapildina, ka uzrādītie skaitļi zīmējas uz visām slimo kasēm caurmērā. Bet Vācijā ir diezgan prāvs skaits slimo kasu pie atsevišķiem uzņēmumiem (4142 kases ar 2,9 milj. dalībnieku), kuņķas darbvedība piekrīt uzņēmumu īpašniekiem. Pārējās kases, kas pašas sedz visus pārvaldes izdevumus, patiesībā izdod Ls.7,- uz katru dalībnieku gadā jeb 8,6% no visiem izdevumiem. Salīdzināšanai patiesībā, ņemami šie skaitļi. Līdzīga kārtība ir arī Austrijā, bet tur šādu slimo kasu nav daudz, tādēļ viņu iespaids niecīgs.

Pārvaldes izdevumu procents Austrijā, un īpaši Anglijā, ievērojami lielāks, bet Vācijā mazāks, kā pie mums. Te nu jāatceras, ka izdevumu budžets pirmajās divās valstīs bija totiesu daudz mazāks un Vācijā atkal lielāks, tādēļ šie skaitļi vēl nekāda noteikta jēdziena nedod. Rēķinot uz katru dalībnieku, Latvijā izdots visvairāk; kā mēr citās valstīs izdevumi svārstās starp 7 un 7,3 latiem uz dalībnieku gadā. Mūsu slimo kases izdevušas 8,9 latus. Par zināmu attaisnojumu gan noderēs tas, ka Latvijas slimo kases caurmērā sīkākas. Mūsu slimo kasēs iznāk caurmērā pa 3500 dalībnieku, Austrijas kasēs pa 7100, bet Vācijā - tāis kasēs, kas pašas sedz visus pārvaldes izdevumus - pa 4700 dalībnieku katrā. Šķiet tomēr, ka nebūs pareizi visu vainu uzlikt vienīgi šim faktam. Kā starp prāvākām, tā arī sīkājām Latvijas slimo kasēm sastopam tādas, kuņķu pārvaldes izdevumi nemaz nerasniedz vai tikai nedaudz pārsniedz 7 latus uz dalībnieku gadā. Tālāk redzam daudzas kases ar viduvējiem pārvaldes izdevumiem. Bet treškārt novērojam nevien sīkas, bet arī prāvas slimo kases, kas izdevušas pārvaldei pat 12-16 latus uz dalībnieku gadā bez kāda redzama attaisnojuma (piemēri 12.nodaļā). Šī pēdējā pieminētā slimo kasu grupa, bez šaubām, ievērojami iespaido caurmēra skaitļus nelabvēlīgā virzienā, tādēļ tā uzskatāma par otru iemeslu samērā augstākiem Latvijas slimo kasu pārvaldes izdevumiem.

Beidzot palūkosimies vēl, kāda un cik liela mantība atrodas slimo kasu rīcībā dažādās valstīs:

	Nauda un noguldīj.	Nekust. īpaš. un inventārs	Pārējie aktīvi, atsk. krāitor.	Mantības kopsumma.
<u>Latvijā 1 I.1928.¹⁾</u>				
(ap 150.000 dalībn.)				
Miljonos Ls.	1,7	2,3	1,6	5,6
% no visas mantības	30%	41%	29%	100%
Ls.uz katru dalībn.	11,7	15,2	10,9	37,8
<u>Vācijā 1 I.1927.²⁾</u>				
(19,15 milj.dalībn.)				
Miljonos Rmk.	256,8	138,4	104,4	499,6
Miljonos Ls.(ā.k.123,50)	317,2	170,9	128,9	617,0
% no visas mantības	51%	28%	21%	100%
Ls.uz katru dalībn.	16,6	8,9	6,7	32,2

¹⁾ No 14.nodaļai pievienotās tabeles.

²⁾ "Deutsche Krankenkasse", Zeitschrift des Hauptverbandes deutscher Krankenkassen", e.V., Berlin; 1928.g.No.7, 190.lp.p.

	Nauda un noguldīj.	Nekust. īpašumi un invent.	Pārējie aktīvi atskaitot kreditor.	Mantības kopsumma.
<u>Austrijā 1 I. 1926.¹⁾</u> (1,23 milj. dalībņ.)				
Miljonos sh	19,1	7,3	4,0	30,4
Miljonos Ls. (ā.k. 73,36)	14,0	5,4	2,9	22,3
% no visas mantības	63%	24%	13%	100%
Ls. uz katru dalībņ.	11,4	4,4	2,3	18,1
<u>Anglijā 1 I. 1925. 2)</u> (15 milj. dalībņ.)				
Miljonos £				100,0
Miljonos Ls. (ā.k. 22,90)				2290,0
Ls. uz katru dalībņ.				152,7

Apskatot tabeli, redzam, ka vislielākie kapitāli uzkrājušies Anglijā - 153 latī uz katru dalībnieku. Saimniekojot pēc 1924. gada piemēra, ar šo summu varētu segt vairāk kā 3 gadu izdevumus.

Vācijā un Austrijā, turpretī, uzkrājumi nesalīdzināmi mazāki. Tie sedz tikai 3 - 4 mēnešu izdevumus, kaut gan taisni šāfs valstis slimo kases darbojušās visilgāki, tā tad, itkā būtu varējušas visvairāk uzkrāt. Tās tomēr nebūs izšķērdīgas saimniecības, bet inflācijas sekas. Var gan būt, ka Vācijas un Austrijas slimo kasēm ir arī kādas neredzamas rezerves - amortizētu, bet vēl derīgu īpašumu veidā.

Latvijas slimo kases savā īsajā darbības laikā uzkrājušas jau 37,8 latus uz katru dalībnieku, kas pietiktu apm. 5 mēnešu izdevumu segšanai. Lielākie atlicinājumi bijuši agrākos gados, bet pēdējā laikā, kā rādzējām 13. nodaļā, mūsu slimo kasu mantība pieaug arvienu gausāk.

Vācijas un Austrijas slimo kasēs vairāk kā puse mantības atrodas skaidrā naudā un noguldījumos; nelikvidās vērtībās - nekustamos īpašumos un inventārā - ieguldīta tikai apm. ceturtdaļa. Bet Latvijā novērojam gandrīz pretēju stāvokli; nekustamos īpašumos un inventārā ieguldīts 41%, naudā un noguldījumos atrodas tikai 30% mantības. Pirmā kārtā te iespaidu atstājušas tās kases (skat. 14. nod.), kas ieguldījušas nelikvidās vērtībās visus, vai gandrīz visus savus brīvos līdzekļus.

¹⁾ "Deutsche Krankenkasse", Zeitschrift des Hauptverbandes deutscher Krankenkassen, e. V., Berlin, 1927. g. No. 32., 829. l. p. p.

²⁾ Tas pats, 1926. g. No. 35., 773. l. p. p.

17.

T Ē Z E S .

Pamatojoties uz visu līdz šim sacīto, varam uzstādīt šādas tēzes par Latvijas slimo kasu līdzekļiem un to izlietošanu:

1) Saskaņā ar likumu, mūsu slimo kasu ienākumi var sasniegt augstāku procentu no apdrošināto algām, kā citās valstīs.

2) Praksē pastāv likuma atļautās augstākās iemaksu normas un, sakarā ar to, slimo kasu ieņēmumi caurmērā labi; ieņēmumi pamazām aug.

3) Likums paredz augstas pabalstu normas un ierāda slimo kasēm plašu darba lauku, atstājot daudzās nozarēs lielu rīcības brīvību.

4) Slimo kasu palīdzība visumā tuvojas likuma norādītam maksimumam, tādēļ arī izdevumi samērā lieli.

5) Dalībnieku ārstēšana daudzpusīga, izdevumi par to lieli un ikgadus vēl pieaug; šim mērķim domātās darba devēju iemaksas ne tuvu nesedz patiesos izdevumus.

6) Pabalsti dalībniekiem, īpaši slimības gadījumos, Latvijā daudz augstāki, kā citur, un prasa lielus līdzekļus.

7) Ģimenes locekļu ārstēšanu un pabalstīšanu, kuŗu likums uzskata par neobligatorisku, piekōpj tomēr visas slimo kases; palīdzības apmēri stāv tuvu likuma atļautajam maksimumam.

8) Pārvaldes izdevumi Latvijas slimo kasēs lielāki, kā citās valstīs; tie pamazām aug, tomēr lēnāki par ienākumiem.

9) Gandrīz visās darbības nozarēs mūsu slimo kasēm ir juridiska un faktiskā iespēja izdevumus vairāk vai mazāk sašaurināt.

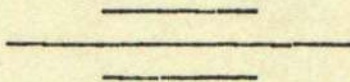
10) Slimo kasu kopējais gadskārtējais atlikums pakāpeniski pama-
zinās un pēdējā laikā jau samērā mazāks, kā citās valstīs.

11) Rezerves kapitāli caurmērā sastāda vēl tikai mazu daļu no tās summas, līdz kuŗai, saskaņā ar likumu, rezervju uzkrāšanai jāturpi-
nās.

12) Sakarā ar likuma atvēlēto plašo rīcības brīvību, atsevišķu slimu kasu līdzekļos un saimniecībā liela dažādība.

13) Kā Latvijas slimu apdrošināšanas iekārtā vispār, tā atsevišķu slimu kasu darbībā, sastopami posmi, kuņos nebūtu lieki daži regulējumi.

PIELIKUMS.

IESPĒJAS SAMAZINĀT LATVIJAS SLIMO KASU

IENĀKUMUS.

Jautājums par slimo kasu ienākumu sašaurināšanu gan tieši neietilpst mūsu tematā, bet, tā kā tas jau kopš ilgāka laika kļuvis par pastāvīgu strīdu objektu, tad nedaudz pie tā pakavēsimies, jo materiāli, kas mums pie rokas, to atļauj.

Šī jautājuma parastais formulējums skan: vai nevar samazināt valsts piemaksas slimo kasēm uz pusi?

Atceroties, cik dažādi bija atsevišķu slimo kasu līdzekļi un saimniecība, varam pirmkārt jau teikt, ka jautājums nebūtu lietderīgi atrisināms tik vienkāršā veidā, kā tas uzstādīts. Ir slimo kases, kam šāds ienākumu samazinājums (apm. par 1/8) lielu rūpju nesagādātu, bet ir arī tādas kases, kuŗu darbības nozīme ar to kļūtu ļoti problemātiska.

Lietderīgāki būtu runāt par šo jautājumu, paredzot līdz ar to ienākumu apmēru regulēšanu atsevišķās slimo kasēs. Tas izvedams kaut ar to pašu valsts piemaksu palīdzību. Ja tagad slimo kasēm piešķir valsts piemaksas proporcionāli viņu dalībnieku algām (citiem vārdiem - ja tagad dod vairāk tai kasei, kuŗai vairāk jau ir, un otrādi), tad tas vēl nenozīmē, ka valsts piemaksas nevarētu sadalīt arī citādi, piemēram - regresīvi algām, un mēģināt tādā ceļā panākt visu slimo kasu normalas darbības iespēju arī ar samazinātu valsts piemaksu kopsummu.

Pielaižot zināmu ienākumu regulēšanu, varam jautājumu iztīrīt, nerēķinoties tik daudz ar atsevišķu slimo kasu budžetiem, kā ar visu slimo kasu kopieņēmumiem un kopizdevumiem. Šādā virzienā arī turēsimies.

Pamatojoties uz 1927. gada skaitļiem, varam teikt sekošo:

No formelās puses minētai valsts piemaksu samazināšanai šķēršļu nav. Pietiek uzņemt paviršu skatu 6. un 8. nodaļām pievienotām tabeļēm, lai redzētu, ka sliktākā gadījumā samazinājums prasītu tikai neobligatorisko palīdzības veidu samazināšanu uz pusi. Līdz obligatoriskās palīdzības apdraudēšanai vēl būtu tāļu.

Pēc būtības - jautājums daudz sarežģītāks. Nepieciešama jau zināma iedziļināšanās visos skaitļos.

Vispirms jau varam konstatēt, ka, līdz ar valsts piemaksu pazemināšanu, nebūtu vairs iespējama slimo kasu saimniecība līdzšinējā apjomā. 13. un 14. nodaļās redzējām, ka slimo kases kopā atlicinājušas tikai 0,6 milj. latu gadā, kas tikko sastāda pēc likuma rezervēs ieskai-

tāmo minimumu. Atraujot pusi valsts piemaksu, slimo kasu ienākumi samazinātos par 1,7 milj. latu, tā tad būtu neizbēgama zināma darbības pārkārtošana.

Bet, vai pie pastāvošiem likuma nosacījumiem vispār iespējams attiecīgi pārveidot slimo kasu darbību, jūtami nesamazinot slimo apdrošināšanas nozīmi?

Ieņēmumus slimo kases nevar pavairot, jo iemaksas jau pastāv maksimālās un pārējie ienākumi atkarīgi no kapitāla lieluma vai gadījumiem. Tādēļ mēģināsim aprēķināt, cik Latvijas slimo kases varētu ietaupīt izdevumos, ievēdot tikai lietderīgus vai maz kaitīgus izdevumu budžeta sašaurinājumus.

1) Dalībnieku ārstēšanas izdevumos 4/5 sastāda obligatoriskie veidi, kas, saskaņā ar likumu, jānod, neņemot pie tam nekādas piemaksas. Var jau būt, ka atsevišķos gadījumos neliela ekonomija arī te iespējama, tomēr neko noteiktu norādīt nevaram. Atliek neobligatoriskā ārstēšana, kas kopā prasa 1,12 milj. latu gadā (tab. 9. nod.). Par nevajadzīgu un atmetamu to atzīt nevarējām, bet atradām gan, ka nelielas piemaksas te nebūtu kaitīgas. Piemaksas šai nozarē vēl maz izplatītas, tādēļ, pielaižot viscaur piemaksas 20% apmērā, varam rēķināt, ka vismaz 15% no izdotās summas slimo kases iekasētu no dalībniekiem. Pamatojoties uz novērojumiem pie ģimenes locekļiem (skat. 9. nod., 51.-52. lp. pp.), varam bez tam pielaižot, ka, apmēram par tikpat samazinātos speciālās un citas neobligatoriskās ārstēšanas pieprasījumi, tā kā ietaupījums šai nozarē varētu būt ap 30% jeb 0,34 milj. latu.

2) Dalībniekiem izmaksājamos pabalstos jau redzējām zināmu ekonomijas iespēju. Par dzemdību pabalstiem gan nevaram runāt, jo tos likums paredz pilnīgi noteikti, neatstājot slimo kasēm nekādu rīcības brīvību. Apbedīšanas un zīdīšanas pabalstus varam atstāt neizskartus, kā samērā sīkus. Atliek apskatīt pabalstus slimības, nelaimes un speciālārstēšanas gadījumos, kas 1927. gadā prasījuši 2,94 milj. latu. Šie pabalsti, kā redzējām, mums samērā augsti un tos pazemināt iespējams. Caurmēra pabalstu, kādu kases tagad maksā ārstējamiem mājās, varam rēķināt (ievērojot dalībnieku skaitu) vismaz uz 82% no algas (skat. 7. nod.). To varētu pazemināt līdz likuma paredzētam minimumam - 75%, jo arī tad šis pabalsts vēl būtu augstāks kā citās valstīs (skat. 15. nod.). Ar to rastos ietaupījums ap 7% no slimojošo algām jeb ap 8,7% no izmaksātiem pabalstiem. Arī pabalsti ievietotiem slimnīcās un sanātorijās mums samērā ļoti lieli. Viņu pazemināšana pat vēlama, kas izriet arī no Rīgas slimo kasu starpbiroja 1927. gada 13. decembra padomes sēdes lēmumiem. Pieturoties apmēram pie tāi pašā sēdē uzstādītām normām, kuŗas vēl vienmēr augstākas par citās apskatītās valstīs pastāvošām, varam izrēķināt, ka šai daļā iespējams ietaupīt caurmērā ap 25% no izmaksājamām summām. Tā kā ievietošana slimnīcās un sanātorijās daudz retāka, kā slimošana mājās, tad par vidējo iespējamo ietaupījumu pieņemsim 12% no visas slimības gadījumos izmaksātās pabalstu summas, kas iznāk ap 0,35 milj. latu gadā.

3) Ģimenes locekļu ārstēšanā un pabalstos gluži liekas nozares neredzējām, tādēļ varam runāt tikai par zināmu racionalizāciju. Pabalstus atstāsim neizskartus, jo tiem piekrīt samērā necīga loma slimo kasu budžetos un viņu apmēri tik dažādi, ka kautko noteiktu te sacīt grūti. Nerunāsim arī par zālēm, par kuŗām jau vairums slimo kasu ņem piemaksas ap 20% no vērtības, un par speciālo ārstēšanu, kuŗai piemaksas gan dažādas, bet tomēr diezgan izplatītas. Varam apstāties pie medicīniskā personāla atalgojumiem un ārstēšanas slimnīcās, kas kopā izmaksā slimo kasēm ap 1,37 milj. latu gadā. Piemaksas pie ārstu vizītēm

tikpat kā vēl nemaz nav lietotas, bet Rīgas slimu kasu starpbiroja padome atzinusi tādas par vēlāmām 15% apmērā. Ja nu, šādas piemaksas ievēdot, nedaudz samazinātos arī ārstu apmeklējumu skaits, tad ietaupījums varētu sasniegt 20%. Slimnīcās ārstējamiem noteiktas piemaksas jau vairākās provinces kasēs, bet pārējās kasēs tādu vēl nav. Dažreiz var vērot, ka vecākiem gimenes locekļiem nav nekas pretī pabūt laicīgu slimnīcā, kaut arī kaite tikpat labi ārstējama mājās. Tādēļ nelieļas piemaksas, varbūt, nebūtu liekas. Pielaižot piemaksas 20% apmērā, varam cerēt uz tādu pat ietaupījumu, jo kaut cik samazinātos arī slimnīcu lietošana, kas kompensētu tagadējās, samērā retās piemaksas. Ģimenes locekļu ārstēšanā tā tad būtu panākama ekonomija 0,26 milj. latu gadā.

4) Pārvaldes izdevumi, kas prasījuši 1,33 milj. latu gadā, mums vairāk, kā par 20% augstāki, kā citās valstīs (skat. 16. nod.). Redzējāmgan, ka mūsu slimu kases caurmērā sīkākas, tādēļ nedaudz augstākus pārvaldes izdevumus varētu pielaist. Bet no otras puses arī novērojām, ka dažai labai Latvijas slimu kasei pārvalde izmaksā nesamērīgi dārgi, tā kā lielāka taupība pat vairāk kā vēlama. Sakarā ar to, daudz nekļūdisimies, ja pieņemsim, ka ekonomiski rīkojoties, pārvaldes izdevumos varētu ietaupīt vismaz 10%, kas dotu 0,13 miljonus latu gadā.

Visi minētie sašaurinājumi kopā tomēr samazinātu slimu kasu izdevumus tikai par 1,08 milj. latiem gadā, bet, atņemot slimu kasēm pusi valsts piemaksu, viņu ieņēmumi saruktu par 1,70 milj. latu. Starpību - 0,62 milj. latu - gan varētu segt tekošā gadā rezerves kapitālam piešķaitītās summas, bet tādā gadījumā rezervju uzkrāšanas process pilnīgi apstātos, kas nebūtu lietderīgi un arī nesaskanētu ar likuma garu. Slimu kasēm tā tad atliktu varbūt tikai ķerties vēl pie citiem, mazāk racionāliem palīdzības sašaurinājumiem, kas slimu kasu darbības nozīmi jau zināmā mērā pamazinātu.

Šķiet, ka tādā gadījumā būtu lietderīgāki, pieprasīt dažus grozījumus slimu apdrošināšanas likumā, jo, apskatot likuma noteiktās palīdzības normas, uzdūrāmies arī uz tādām, kuŗu pazemināšana būtu mazāk kaitīga, dažā ziņā pat vēlama. Piemēram:

1) Likums varētu atļaut ņemt no slimu kasu dalībniekiem nelieļas piemaksas par zālēm, kas sekmētu ekonomiskāku zāļu izlietošanu un atturētu dažu labu no pārmērīgas staigāšanas pie ārstiem. Ja piemaksas nebūtu lieļas, tad tās nevarētu būt par kavēkli griezties pēc palīdzības patiesas vajadzības gadījumos. Šīs piemaksas varētu dot prāvus ietaupījumus: apmēram 20% no zāļu vērtības varētu iekasēt no zāļu lietotājiem un, bez tam, vismaz par 15% samazinātos zāļu patēriņš un ārstu apmeklējumi (skat. 6. nod.). Kopā tas dotu ap 0,72 milj. latu atlikuma gadā.

2) Nebūtu neiespējama arī slimības pabalstu normu pazemināšana līdz Vācijas līmenim (skat. 15. nod.). Tas vēlreiz samazinātu izdevumus pabalstiem slimības, nelaiemes un speciālās ārstēšanas gadījumos par kādām 15% no slimojošo algām jeb apm. par 20% no pabalstu summām. Gadā rastos vismaz 0,5 milj. latu atlikums.

Tādā kārtā jau, kopā ar iepriekšējā aprēķinā izvesto summu (1,08 milj. latu), slimu kasu izdevumi būtu samazināti par 2,3 milj. latu gadā. Vajadzīgi bija tikai 1,7 miljoni, tā tad visi pieminētie palīdzības sašaurinājumi patiesībā nebūtu jāieved; tos, kuŗi izrādītos sāpīgāki, varētu nepielietot vai mīkstināt.

Redzam, ka valsts piemaksu samazināšana uz pusi visumā nav neiespējama, ja līdz ar to izdod attiecīgus likuma grozījumus.

Vienā sabiedrības daļā, īpaši apdrošināto aprindās, dzirdami stipri protesti pret otras puses kategoriskiem priekšlikumiem samazināt valsts piemaksas slimo kasēm. Kildu iemesls galvenā kārtā tas, ka priekšlikuma ierosinātāji parasti domā samazināt slimo apdrošināšanas resursus, nedodot vietā nekā cita, bet algotie darbinieki baidās zaudēt to, kas iegūts. Valsts piemaksu samazinājuma aizstāvjiem būtu jāmēģina saprast, ka sociālā apdrošināšana Latvijā visā visumā vēl ne-
būt nav tādā stāvoklī, ka tai jau varētu kautko atņemt, jo mums vēl pilnīgi trūkst apdrošināšanas pret invaliditāti, vecumu un bezdarbu. Otrai pusei būtu jāievēro, ka tuvākā nākotnē varam tikt pie kāda jauna sociālās apdrošināšanas veida vienīgi ar vislielākās ekonomijas ievērošanu līdzinējos izdevumos.

Tādēļ nevajadzētu runāt vienīgi par slimo kasu līdzekļu samazināšanu, bet gan par viņu lietderīgāku, ekonomiskāku izlietošanu. Ja būtu nodoms sašaurināt slimo kasu ienākumus nevis tādēļ, lai apdrošinātiem kautko atrautu, bet lai ietaupījumus (varbūt pat vēl ar kādiem papildus asignējumiem) izlietotu, piemēram, vecuma nodrošināšanas ieviešanai, tad šķiet, arī algotie darbinieki piekristu ne tikai pieminētiem, bet arī vēl citiem slimo kasu funkciju sašaurinājumiem, jo, jādomā, saprastu, ka labāki būt trūcīgi nodrošinātiem pret diviem riskiem, nekā paārpilnīgi pret vienu. Šādā virzienā arī jautājumu vajadzētu risināt.

LIETOTIE MATERIĀLI:

- 1) Prof.Dr.K.Balodis - Ekonomiskā politika - A.Gulbja apg. Rīgā,1923.
- 2) Jul.Treimanis - Slimo apdrošināšana Latvijā - I.daļa,Latv.slimo kasu sav-bas izd.,Rīgā,1926.
- 3) Noteikumi par strādnieku un citu algotu darbinieku nodrošināšanu slimības gadījumos - Tiesl.min.Kodifikācijas nod.izd.,Rīgā,1922.
- 4) Likumu un valdības rīkojumu krājumi - 1920 - 1927.gg.gājumi.
- 5) Rokas grāmata sociālās apdrošināšanas darbiniekiem - Latv.slimo kasu sav-bas izd.,Rīgā,1924.
- 6) A.Jablonskis - Likumi un rīkojumi sociālās apdrošināšanas un darba aizsardzības lietās - Latv.sl.kasu sav-bas izd., Rīgā,1926.
- 7) Latvijas statistiskā gada grāmata 1927.g. - Valsts statistiskās pārvaldes izdev.,Rīgā,1927.
- 8) Darba Tiesības - sociālpolitikas mēnešraksts,1921 -1928.gg.gājumi - Latv.sl.kasu sav-bas izdev.,Rīgā.
- 9) Latvijas slimo kasu savienības gada pārskati.
- 10) Atsevišķu slimo kasu gada pārskati.
- 11) Dr.Hermann Schulz - Wegweiser für die deutsche Sozialversicherung - Verlag v.Franz Vahlen,Berlin,1922.
- 12) Friedrich Gaertner - Der Ausbau der Sozialversicherung in Oesterreich - Druck von H.Laupp jr.,Tübingen,1909.
- 13) Dr.Robert Marschner - Die Gesetze und Verordnungen der Tschechoslovakischen Republik betreffend die Krankenversicherung der Arbeiter - Verlag Heinr.Mercy Sohn, Prag,1922.
- 14) Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich,1927 - Ausg.v.Statistischen Reichsamt - Verl.Reimar Hobbing, Berlin,1927.
- 15) Jahrbuch der Krankenversicherung,1926 - Verlagsgesellschaft deutscher Krankenkassen,m.b.H.,Berlin,1927.
- 16) Bericht der geschäftsführenden Kasse über die Tätigkeit im Geschäftsjahre 1912-13 - Herausg.Hauptverband deutscher Ortskrankenkassen,Dresden,1913.
- 17) D-to im Geschäftsjahre 1913-14. - D-to.
- 18) Deutsche Krankenkasse - Zeitschrift des Hauptverbandes deutscher Krankenkassen,Jahrgänge 1926-1928 - e.V.,Berlin.
- 19) The Statesman's Yearbook - 1925.
- 20) Dr.Н.А.Вигдорчик - Теория и практика социального страхования, вып. III - Страхование на случай болезни в России, II. изд. - Т-во "Книга", Москва, 1923.
- 21) Л.Зачинский - Страхование рабочих на западе - Книгоиздательство "Молот", СПБ, 1906.
- 22) Latvijas slimo kasu savienībā un Rīgas slimo kasu starpbirojā ievāktie npublicētie materiāli.